

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**NURLAT BÖLGESİ (TATARİSTAN) ÇUVAŞLARININ
GELENEK VE GÖRENEKLERİ**

Aleksandra TCYGANOVA

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Feyzi ERSOY**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ BİLİM DALI**

AĞUSTOS 2021

**NURLAT BÖLGESİ (TATARİSTAN) ÇUVAŞLARININ GELENEK VE
GÖRENEKLERİ**

Aleksandra TCYGANOVA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Aleksandra TCYGANOVA

16/08/2021

NURLAT BÖLGESİ (TATARİSTAN) ÇUVAŞLARININ GELENEK VE
GÖRENEKLERİ

(Yüksek Lisans Tesi)

Aleksandra TCYGANOVA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2021

ÖZET

Çuvaş Türkleri, uzak ve gizemli Türk toplumdur. Hiçbir Türk diline benzemeyen dile sahip olan Çuvaşlar, Rusya Federasyonu'nun farklı yerlerinde yaşamaktadır. Bu çalışma Tataristan'ın Nurlat bölgesinde yaşayan Çuvaş Türkleri'nin gelenek ve göreneklerini ele almıştır. Doğum, çocukluk, günlük hayat, düğün, askerlik, ölüm, yemekler, folklor gibi farklı konular bazen diğer Türk toplumları ile kıyaslanarak incelenmiştir. Çalışmanın ana amacı ve arzusu, uzak olan Tataristan Çuvaşlarını yakından tanıyıp ve tanıtır, Türkiye'nin Çuvaşlar hakkındaki bilgilerine katkı sağlamaktır.

Bilim Kodu : 30301
Anahtar Kelimeler : Çuvaş Türkleri, Tataristan, Nurlat bölgesi, Gelenek, Görenek
Sayfa Adedi : 119
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Feyzi ERSOY

THE TRADITIONS AND CUSTOMS OF THE NURLAT REGION
(TATARSTAN) CHUVASHES
(M.Sc. Thesis)

Aleksandra TCYGANOVA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
August 2021

ABSTRACT

The Chuvashes are a distant and mysterious Turkic society. Chuvashes, who have a language dissimilar to other Turkic languages, live in different parts of the Russian Federation. This study deals with the customs and traditions of the Chuvash Turks living in the Nurlat region of Tatarstan. Different issues such as birth, childhood, daily life, wedding, soldiering, death, meals, folklore were sometimes compared with other Turkic societies. The main aim and desire of the study is to get to know and introduce the Chuvashes of Tatarstan republic and to contribute to Turkey's knowledge about Chuvashes.

Science Code : 30301
Key Words : Chuvash Turks, Tatarstan, Nurlat region, Custom, Tradition
Page Number : 119
Supervisor : Prof. Dr. Feyzi ERSOY

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
HARİTALARIN LİSTESİ.....	viii
RESİMLERİN LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ.....	1
2. ÇUVAŞ GELENEK VE GÖRENEKLERİ.....	11
2.1. Doğum.....	11
2.2. Çocukluk	18
2.2.1. Ad Verme	18
2.2.2. Oyunlar.....	19
2.2.3. Okul Yaşı.....	21
2.2.4. Çocuk Büyütme ile İlgili İnanış ve Gelenekler	22
2.3. Günlük Hayat	23
2.3.1. Yemekler	29
2.3.2. Asker Uğurlaması.....	34
2.3.3. Düğün.....	35
2.3.3.1. Kız isteme	36
2.3.3.2. Düğün öncesi.....	42
2.3.3.3. Düğün sırası.....	45
2.3.3.4. Düğün sonrası.....	48
2.3.3.5. Aile içindeki ilişkiler	50
2.3.3.6. Evlilikle ilgili batıl inançlar.....	52

	Sayfa
2.3.4. Bayramlar	52
2.3.5. Maddi Kültür Unsurları	62
2.3.5.1. Kıyafet	62
2.3.5.2. Ev eşyaları	66
2.4. Ölüm.....	67
2.4.1. Ölüm ncesi.....	67
2.4.2. Ölüm Sonrası.....	72
2.4.3. Ölüm ile İlgili İnanışlar	76
3. SONUÇ	79
KAYNAKLAR	83
EKLER.....	85
EK-1. Sözlük	85
EK-2. Araştırmada kullanılan sorular	88
EK-3. Haritalar	91
EK-4. Fotoğraflar	93
EK-5. Yegorkino köyüne özgü şarkılar	111
ÖZGEÇMİŞ	119

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 1.1. Tataristan haritası	3

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 1.1. Nurlat bayrağı.....	5

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar Açıklamalar

bknz.	Bakınız
Çuv.	Çuvaş Türkçesi
Rus.	Rusça
T.	Türkçe
vb.	Ve benzeri

Bu çalışmada kullanılan çeviri yazı işaretleri şunlardır:

Kiril Harfi	Çeviri Yazısı	Kiril Harfi	Çeviri Yazısı
Aa	Aa	Пп	Pp
Ăă	İi	Pp	Rr
Бб	Bb	Cc	Ss
Вв	Vv	Çç	Şş
Гг	Gg	Tт	Tt
Дд	Dd	Уу	Uu
Ее	E/Ye, e/ye	Ўў	Üü
Ёё	İi	Фф	Ff
Ёё	YO, yo	Цц	TS, ts
Жж	Jj	Чч	Çç
Зз	Zz	Шш	Şş
Ии	İi	Щщ	ŞÇ, şç
Йй	Yy	Ъ	Sertlik işareti
Кк	Kk	Ыы	Iı
Лл	Ll	Ь	Yumuşatma işareti
Мм	Mm	Ээ	Ee
Нн	Nn	Юю	YU, yu
Оо	Oo	Яя	YA, ya

1. GİRİŞ

Tezin konusu ‘Nurlat bölgesi (Tataristan) Çuvaşlarının Gelenek ve Görenekləri’dir. Çalışmada Nurlat şehri ve bölgesindeki köy insanların hayatlarında var olan gelenekleri ve folkloru tespit edilmeye ve yazıya geçirilmeye çalışılacaktır. Bu bölgede yaşadığım ve dolayısıyla iyi tanıdığım için söz konusu olan Nurlat bölgesini ele almayı tercih ettim. Çuvaşlar aynı köklere sahip olmasına rağmen yaşadıkları topraklar, tarihi gelişim etkisi altında kalmakta. Bu yüzden dil, kültür gibi konularda birçok fark göstermektedir.

Bu tezde, Tataristan Çuvaşlarında doğum, çocukluk dönemi, asker uğurlama, düğün, ölüm, bayramlar gibi bazı gelenek ve göreneklerle ilgili konuları araştırmak amaçlanmıştır. Hiçbir Türk diline benzemeyen bir dili olan Çuvaşlar, diğer Türk halkları arasında ayrı bir yere sahiptirler. Çuvaşlar, Çuvaşistan dışında Rusya’nın Tataristan, Başkurdistan Cumhuriyeti, Kuybışev, Ulyanovsk bölgelerinde yaşamaktadır. Nurlat bölgesinde (Tataristan) yaşayan Çuvaş Türklerinin koruduğu ve yaşattığı gelenekler üzerine yapılan bu çalışma ile bu gelenekler hakkındaki bilgileri ayrıntılı bir şekilde anlatmak amaçlanmıştır. Bugüne kadar Türkiye’de Çuvaşların gelenekleri ve folkloru üzerine yapılan Mustafa Aça’nın Trabzon-Şalpazarı ile Çuvaş Türklerinin Doğum Sonrası Etrafındaki İnanış ve Uygulamaları Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi”, Ahmet Ali Arslan’ın “Çuvaş Türkleri ve Göktanrı İnancı”, Harun Gözaydın’ın “Çuvaş Folkloru İle İlgili Notlar”, Abdullah Şengül’ün “Çuvaşlardaki bazı Törenlerin Anadolu’daki Törenlerle Karşılaştırması” çalışmaları dışında az sayıda diğer çalışma da vardır. Rusya dışında yapılan bütün çalışmalar Çuvaş dili üzerindiydi, Çuvaşların folkloru ile ilgili çalışmalar Türkiye’de 1990 yıllarından sonra başlanmıştır. Türkiye’de Çuvaşlar üzerine çalışanların sayısı azdır. Bu yüzden Çuvaş Türkleri diğer Türk halklarına göre en az bilinmiş ve tanınmış olmaya devam etmektedir. Araştırmanın Tataristan Çuvaşları dışında diğer Çuvaşlar üzerinde araştırma yapmak isteyenler için de bir kaynak teşkil etmesi ve Çuvaş Türkleri ile ilgili çalışmalarında bir katkıda bulunması ümit edilmektedir.

İlgili çalışma kapsamı yalnızca Nurlat bölgesi (Tataristan) Çuvaşları hakkında olmakla birlikte araştırma süresince bazı sınırlamalar söz konusu olacaktır.

1. Çuvaş Türkleri İdil bölgesinde bulunan ve Çuvaşistan'a yakın olan cumhuriyetlerde de yaşamaktadır. Bu araştırmada sadece Tataristan'ın Nurlat bölgesi Çuvaşları ele alınacaktır. Bu nedenle çalışma ürünlerini toplamak için Tataristan'ın güneyinde bulunan Nurlat bölgesine gidilmiştir. Bölgenin merkezi olan Nurlat şehri ve çevresindeki Kargora, Yegorkino, Bagdaşkino, Abriskino köylerini ziyaret edilmiştir.
2. Diğer yandan hem yerel hem uluslararası literatürde Çuvaşların ve özellikle Tataristan Çuvaşlarının gelenek ve göreneklerine yönelik bu konuda yapılan çalışma sayısının kısıtlı olması bu çalışmanın sınırlılıkları arasındadır.
3. Bu tez etnografya çalışması olduğu için içinde gramer konuları bulunmamaktadır.

Araştırma, görüşme (sohbet tarzı şeklinde), kaynak olan kitaplar ve resmî belgeleri inceleme, gözlem yöntemi ile hazırlanmıştır.

Yazın gerçekleştiren millî Uyav bayramı, insanların günlük hayatı, hatıraları ve anlattıklarından, şehirdeki Çuvaş Kültür Merkezi, merkez ve Tataristan Cumhuriyeti Millî Arşivleri ve müze bilgilerinden faydalanılmıştır.

Görüşme, gözlem ve belge inceleme tekniği kullanılarak verilere ulaşılan bu araştırmada verilerinin çözümlenmesinde içerik analiz ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Çuvaş Türklerinin anlattıkları ve ek bölümünde yer alan şarkılar, türküler kayıt cihazına ses ve video olarak kaydedilip yazıya geçirilmiş; yazı kaynaklarından alınmış bilgiler üzerine değerlendirme yapılmıştır.

2010 yılı verilerine göre Rusya'da toplam 1 milyon 435 bin Çuvaş yaşamaktadır. Çuvaşların çoğu (814,5 bin kişi, bölgenin %67,7) Çuvaşistan'da yerleşmiştir.¹ Bu cumhuriyet, İdil nehrinin sağ kenarında, nehrin Sura ve Sviyaga kollarının arasındadır. Bu bölge batıda Nizhny Novgorod bölgesi, kuzeyde Mari El cumhuriyeti, doğuda Tataristan, güneyde Ulyanovsk ile komşudur. Çuvaşistan, İdil Federal bölgesine girmektedir.

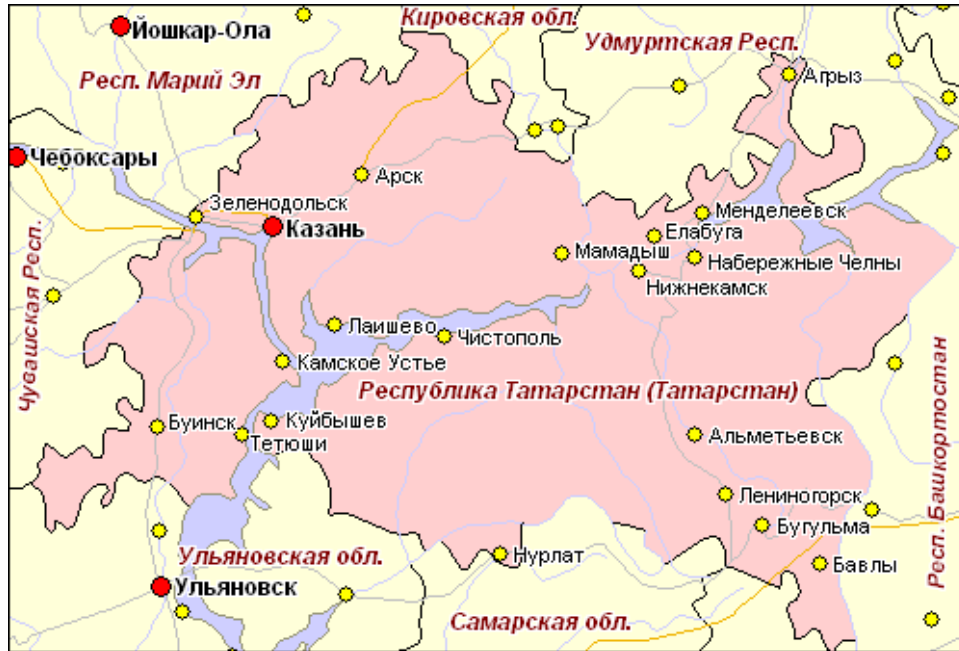
Çuvaşların diğer büyük kısmı Çuvaşistan dışında Tataristan (116,3 bin), Başkurdistan (107,5 bin), Ulyanovsk (95 bin), Samara bölgeleri (84,1 bin) ve

¹ <https://sites.google.com/site/ruregdatav1/nacionalnyj-sostav-rossii>

Sibirya’da yaşamaktadır.² Nüfusuna göre Rusya Federasyonu içerisinde Rus, Tatar, Ukrayna ve Başkurtlardan sonra Çuvaşlar 5. sırayı almaktadır. Az sayıda Çuvaş Rusya dışında da yaşamaktadır (örn. Kazakistan, Özbekistan ve Ukrayna).

Bugün, Tataristan’ın Aksubayevskiy, Drojjanovskiy, Nurlatskiy, Buinskiy, Çeremşanskiy, Alkeyevskiy, Tetyuşevskiy bölgelerinde 126,5 binden fazla Çuvaş yaşamaktadır. Çuvaşçanın bu cumhuriyetin ana dili olmamasına rağmen, Çuvaşların kendi çocuklarına dili öğretme imkânları vardır. Tataristan’ın 20 bölge ve şehirlerinde 150 Çuvaş okulu açıktır. Bu çalışmada ise Nurlat bölgesi Çuvaşları esas alınmıştır.

Çalışmamızın kapsamı yalnızca Nurlat bölgesi (Tataristan) Çuvaşları ile sınırlıdır. Nurlat bölgesi, Tataristan’ın güneyinde Tataristan’ın başkenti Kazan’a 220 km uzaklıkta olup, Alkeyevskiy, Alekseyevskiy, Aksubayevskiy, Çeremşanskiy, Samara ve Ulyanovsk bölgeleriyle komşudur. En büyük nehirleri Büyük Çeremşan, Kondurça ve Büyük Sulça’dır. Bölgede Moskova – Ulyanovsk – Ufa demiryolu yer almaktadır. Nurlat bölgesi 10 Ağustos 1930 yılında Oktyabrsk bölgesi olarak ortaya çıkmış, 10 Aralık 1997 yılından itibaren Nurlat bölgesi olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Harita 1.1. Tataristan haritası

² <https://ru.wikipedia.org/wiki/Чуваши>

Nurlat bölgesinin tarihi Bulgar hanlığı zamanlarına dayanmaktadır. O dönemde bu topraklarda birçok Bulgar yerleşimi yer almaktaydı. 1552'de Korkunç İvan, Kazan hanlığını fethettiği zaman, Kazan'ın savunucularının çoğu bu topraklara sığınmıştır. Ondan sonra bölgede Burmetyevo, Kurmanayevo, Savinovo, Çulpanovo gibi Tatar köyleri ve pagan olan Çuvaşlar tarafından kurulmuş Bilyar-Ozero, Yelaur, Yegorkino gibi yerler ortaya çıkmıştır.

Nurlat, 1905'te tren istasyonu kasabası olarak kurulmuş ve burada tren yolunun kurulması başlanmıştır. Nurlat İstasyonu, Rusya haritasında Simbirsk – Ufa tren yolunda 1911 yılında ortaya çıkmıştır. 1905'te gelecek ilçe merkezi olacak yerine demiryolu işçisi 2 aile gelmiş ve demiryolu kurmaya başlamıştır.

Bu durum "Pamyatnaya Knijka Samarskoy Gubernii Na 1910 God" yazılarında şöyle ifade edilmiştir: "Şu an Volgo-Bugulma demiryolunun devamı olacak, Çistopol sınırından Samara ve Stavropol bölgelerinden geçerek, Bugulma ve Simbirsk şehirleri bağlayacak tren yolunun işleri devam etmektedir. Zengin ticaret ve endüstriyel bölgelerinden geçen yeni demiryolu, insanların ticari ve ekonomik durumunu olumlu bir şekilde etkileyecektir."³

İki yıl sonra demiryolunun inşaatı bitmiştir. 28 Ağustos 1911 yılında bu tren yolundan ilk tren geçmiştir. Sonra ilk evler ve depo inşaat edilmiştir. I. Dünya Savaşı ve İç Savaş zamanlarında demiryolu ihmal edilmiştir. Onun eski hâle getirilmesi 1 yıldan fazla sürmüştür.

Nurlat, 1930'da bölge merkezi hâline gelmektedir. 1938 yılında iş kasabası, 1961'de ise şehir adını kazanmıştır.

Bugün Nurlat bölgesi verimli topraklara sahiptir ve petrol, betonit, kil tortuları bulunan orman bozkır bölgesinin güneyindedir. 2009 yılında Nurlat kuruluşunun 100. yıl dönümünü kutlanmıştır. Bölgede 58.290 kişi yaşamaktadır. Bunların 33.141'i Nurlat sakinleridir. Bunlardan %51,8'i Tatar, %25,2'si Çuvaş, %21,6'sı Rus, %1,4'ü de diğer milletlerdir.⁴

Bölgede tarım sektörü de oldukça geniştir. Tataristan'ın diğer şehirleri arasında buğday üretiminde birinciliğini kazanmıştır. Bölgenin ekonomisinde önde

³ (1910) *Pamyatnaya Knijka Samarskoy Gubernii Na 1910 God*, Samara, 486.

⁴ <https://nurlat.tatarstan.ru/rus/istoriya-rayona.htm>

gelen sektör sanayi şunlardır: Petrol üretimi, elektrik, gaz ve su üretimi ve dağıtımıdır.

At binme ve at yetiştiriciliği, bölgenin sosyal-ekonomik gelişiminin tercih edilen yönüdür. Nurlat atları ve binicileri Tataristan ve Rusya dışında diğer ülkelerde de bilinmektedir. Nurlatlılar arasında atla ilgili bir efsane oldukça meşhurdur: Söylentilere göre olay, Nurlat'tan geçen demiryolu kurulduğu zaman, kışın gerçekleşmiştir. Bir gün, demiryolu işçilerinden birisi evden çıkar ve güneş ışınlarında arka ayakları üzerinde duran bir at görür. Böylece bu kasabaya Tatarca olan 'nurlı' (Tr. *Tr-si nurlu*) ve 'at' (Tr. *Tr-si at*) kelimelerinden oluşan ismin verilmesine karar verilmiştir. Bu yüzden şehrin bayrağı ve armasında arka planında güneş olan koşan bir at yer almaktadır.

Resim 1.1. Nurlat bayrağı

Nurlat bölgesine Nurlat şehri ile 83 köy, kasaba ve yerleşim girmektedir. Bunlardan 8'i Çuvaş köyü olup diğerleri Tatar, Rus ve Çuvaşların karışık yaşadıkları köylerdir.

Bu tezde kullanılan malzeme toplamak üzere Yegorkino, Karaulnaya Gora, Aksumla, Yakuşkino, Abrıskino köylerini ziyaret edilmiştir. Tez konusu "Nurlat bölgesi (Tataristan) Çuvaşlarının Gelenek ve Görenekleri" olduğu için, köy sakinlerine Tataristan Çuvaşlarında doğum, çocukluk dönemi, asker uğurlama, düğün, ölüm, bayramlar gibi konuları ile ilgili sorular sorulmuş; insanlar kendi hayatlarını örnek vererek Tataristan Çuvaşlarına özgü ve onlara günlük hayatta eşlik eden gelenek ve görenekleri anlatmışlardır. Her köy kendi oluşumuyla ilgili tarihî ve nesilden nesile geçen bir efsaneye sahiptir.

Yegorkino köyü Aksumlinka nehrin kenarında, Nurlat'tan 11 km uzaklıktadır. Aksumlinka nehrinin kenarında yer aldığı için köyün ilk ismi Aksumla'ydı. Çuvaşların anlattıklarına göre ilk sakinler Yegorkino köyüne (*Çuv. Tr-si Yakurkkel*) XIV. yüzyılda bugün Ulyanovsk bölgesine (eski Simbirsk guberniyası) giren Sahça ve Vir yerleşimlerinden gelmiştir.⁵ Fakat köyün adı ilk kez 1742 yılında yazılmış «Vedomosti o namestniçestve Kazanskom» adlı rehberinde geçmiştir.

Köylüler arasında ismi Yagurka olan bir genç özellikle zekâsı, karakteri ve çalışkanlığıyla öne çıkmıştır. Bu topraklara geçtikten sonra, sakinlerin arasında belli sınırı olmayan toprak paylaşımı yüzünden kavgalar olmaya başlamıştır. Bu sorunu çözmek için sakinler toplamış ve onlardan birini Kazan valisine göndermeye karar vermiştir. Bu önemli iş için Aksumlinka'da yaşayan genç Yagurka görevlendirilmiştir. Görevi başarıyla yerine getiren gencin adı köye verilmiş ve bundan sonra köy Yakurkkel olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Karaulnaya Gora köyü, Büyük Çeremşan nehrinin kenarında, Nurlat'tan 15 km uzaklıkta bulunmaktadır. Köy, adını Büyük Çeremşan kenarında olan ve bekçi noktası olarak kullanılan bir fenerden almıştır. Pugaçov ayaklanması zamanında köyde bulunan dağın tepesinde bekçi teşkilatı durup köyü korumuştur. Daha eski zamanlarda ise bekçiler bu tepeden etrafı izleyerek sakinlere bozkır göçebelerinin yaklaşmasının sinyalini vermişlerdir. XVIII.yy'ın sonu – XIX.yy'ın başında ise köy, 'Klyavlina' yada 'Klyavlina Karaulnaya Gora' adını taşımaktaydı.

Köyün kenarında bulunduğu nehir, eskiden beri yerleşik hayata geçen çiftçiler ve göçebelerin arasında el sanatları, gıda ve hayvan ticareti gerçekleştiği yerdir. Burada, Bulgar Hanlığı'nın güney sınırında kervan ticaretinde önemli yere sahip olan kuzeyden güneye doğru uzanan eski Nogay yolu yer almaktadır. Bu yoldan Orta Asya, Kafkas, İran, Arap Hilafeti tüccarlarının kervanları geçmektedir. Bazıları kuzeyde olan Bulgar şehri ve Kazan hanlığına, bazıları ise yerli pazarlarda alınmış malları ile güneye gidiyordu. Karaulnaya Gora bekçiliğini geçerek, Bulgar Hanlığı'nın başkenti Bilyar şehrinden güneye giden kervan hareketi özellikle yaz

⁵ Bilgiler Nurlat kütüphanesindeki yerli bir gazete kopyasından alınmıştır. Maalesef, gazetenin tarihi ve numarası belli değil.

aylarında oluyordu. Köyde 1957’de bulunan XIV.yy’na ait 2859 gümüş bozuk para köyden geçen kervan ticaret yolunun gerçek olduğunun kanıtlarından biridir.⁶

II. Yekaterina, saray darbesine katılan ve kendisine yakın olan Nikolay Vasilyeviç Zubov’a, bu bölgede arazi hediye etmiştir. Köyden 2 km uzaklıkta büyük değirmen inşa edilmiş ve farklı köylerden insan toplanıp etrafında Yedineniye (Birleşim) yerleşimi kurmuşlardır.

Karaulnaya Gora köyünün komşusu ise Rus Mençası köyüdür. Topraklar Zubov’a geçtiği zaman, o topraklarda yaşayan Çuvaşlar, Rusça bilmedikleri için onlara verilen emirleri yerine getiremiyorlardı. Bu yüzden Zubov’un oğlu Vladimir bölgesinden serfleri getirmişti. Böylece ortaya Rus Mençası diye adlandırılan köy çıkmıştır.

Rus İç Savaşı zamanında köyün etrafında Kızıl ve Beyaz orduları arasında büyük çatışma çıkmıştı. Beyaz Ordu, Kızılların önemli bekçi noktası olan Karaulnaya Gora köyünü ele geçirerek, köydeki Kızıl Orduyu destekleyenleri yenmeyi ümit etmişti. Fakat Kızıllar Beyaz Orduyu püskürtmüşlerdir.

Aksumla (*Çuv. Tr-si Uksämlä*), Aksumlinka nehrin kenarında Nurlat’tan 10 km uzaklıktadır. 2000 yıllı verilerine göre köyde 525 kişi yaşamaktadır. Köyün oluşumu ile ilgili söylentiler ilgi çekicidir. Bir efsaneye göre Bulgar Hanlığı zamanlarında köyün olduğu yere üç er gelmiş ve geceyi burada geçirmeye karar vermişlerdir. Erlerden biri bu topraklarda yeni yerleşim kurma teklifinde bulunmuş, diğerleri de ona katılmışlardır. Fakat bu toprakta kimin kalacağı konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Sorun hızlı bir şekilde çözülmüştür: Kimin başının yanında sabaha karşı yeni ot çıkarsa, bu topraklarda o kişi kalacaktır. Erlerinden birinin başının yanında sabaha doğru “Uksäm kuräkë” (*Çuv.*) adlı ot çıkmış ve o er bu topraklarda yeni Çuvaş yerleşimi oluşturmuştur. Arkadaşları ise yeni topraklar bulmak üzere yola devam etmiştir.

Bu hikâyenin yeni versiyonu, bu topraklarda Aksumlinka nehrine akan çeşmelerin sayısı çok olduğu için, Moğolların Altın Ordu Devleti ve Kazan

⁶ <https://edu.tatar.ru/nurlat/nurlat/kar-gora/sch/page2689419.htm>

Hanlığı'nın zamanlarında bu topraklara “Ak Su” (*Beyaz “temiz” su*) isminin verildiğini iddia etmektedir.⁷

Nurlat bölgesindeki köylerin uydurulmuş hikâyeleri de mevcuttur. Mesela, bölgede Saldakayevo (*Çuv. Tr-si Saltakyl*) – “Asker köyü” köyü var. Köyün ismi sadece bu köyün değil, komşu köylerin isimlerinin de askerlerden geldiğinin düşünülmesine sebep olmuştur. Bu söylentiye göre II.Yekaterina zamanında, üç askere ödül olarak bu bölgede topraklar verilmiş ve Yakov, Yakuşkino, Saltak, Saldakayevo, Aksumla, Aksumla köyleri oluşmuştur. Başka bir efsaneye göre ise, 400 yıl önce bu topraklara üç kaçak asker gelmiştir. Onlar bataklığı geçip, çayırdaki kalmaya karar vermişlerdir. Sabah kalkınca da çayırın yabani sarımsakla dolu olduğunu görmüşler ve burada yaşamaya kalmışlardır. Bundan sonra köy Uk-sâmla “Sarımsaklı” diye adlandırılmaya başlanmıştır.

XVI – XVII. yüzyılda Yakuşkino köyünün olduğu yerde sadece üç ev vardı. Bu evler varlıklı köylüler tarafından inşa edilmiştir. Burada yaşayan köylülerden biri ise yaptığı hırsızlıklarla biliniyordu. Bir gün o, komşudan inek çalmış ve bu işlediği suç için herhangi bir ceza almadığı için hırsızlığa devam edip bu işi köylülere de öğretmiştir. Sakinler diğer köylerden inek, boğa, koyun çalıp getiriyorlardı. Zamanla bu hırsızlıklar ortaya çıkmış ve köylülere “boğa” takma ismi, köye ise “Boğa köyü” adı verilmiştir.

1861’de köylü serfliğinin kaldırılmasından sonra bu köy Yakuşkino olarak adlandırılmaya başlanmıştır. İlk versiyona göre, köye Aralıkçılar İsyanının katılımcısı olan ve bu köyde yaşayan Yakuşkin’in ismi verilmiştir; diğer versiyona göre ise, köy düz, tepe olmayan yerde bulunduğu için Yakuşkino diye adlandırılmıştır.

Rusya İmparatorluğu’nun gelişme döneminde köyde de bazı değişiklikler olmuştur. Bu süreçte yel değirmenleri ve yağ değirmenlerinin inşaatları başlamıştır. Sovyet döneminde ise okul, bakkal, garajlar, çiftlikler ve okuma salonları kurulmuştur.

Bugüne kadar Türkiye’de Çuvaşların gelenek görenekleri ve folkloru üzerine yapılan Mustafa Aça’nın “Trabzon-Şalpazarı ile Çuvaş Türklerinin Doğum Sonrası Etrafındaki İnanış ve Uygulamaları Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi”, Ahmet Ali

⁷ http://www.ite.antat.ru/articles/punkt_a/a58.html

Arslan'ın “Çuvaş Türkleri ve Göktanrı İnancı”, Harun Gözaydın'ın “Çuvaş Folkloru ile İlgili Notlar”, Abdullah Şengül'ün “Çuvaşlardaki Bazı Törenlerin Anadolu'daki Törenlerle Karşılaştırması” çalışmaları dışında az sayıda başka çalışmalar da vardır. Rusya dışında yapılan bütün çalışmalar genellikle Çuvaşça üzerinde yoğunlaşmıştır. Çuvaşların folkloru ile ilgili çalışmalar Türkiye'de 1990'lardan sonra başlanmıştır. Türkiye'de Çuvaşlar üzerine çalışanların sayısı da azdır. Bu yüzden Çuvaş Türkleri diğer Türk halklarına göre daha az bilinmiş ve tanıtılmış olmaya devam etmektedir. Araştırmanın Tataristan Çuvaşları dışında diğer Çuvaşlar üzerinde araştırma yapmak isteyenler için de bir kaynak teşkil etmesi ve Çuvaş Türkleri ile ilgili çalışmalarına bir katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Diğer yandan hem yerel hem uluslararası literatürde Çuvaşların ve özellikle Tataristan Çuvaşlarının gelenek ve göreneklerine yönelik bu konuda yapılan çalışma sayısının kısıtlı olması bu çalışmanın sınırlılıkları arasındadır.

2. ÇUVAŞ GELENEK VE GÖRENEKLERİ

2.1. Doğum

Doğum hayatın başlangıcıdır. Ailenin devamını çocuk sağlamaktadır. Bu nedenle her herkes çocuk sahibi olmak istemektedir. Genelde Türk toplumu büyük aile esası üzerinde kurulmuştur ve çocuklar aile için onun iyiliğini sağlayan unsurdur.

Çocuğun doğması Çuvaşlarda her zaman mutlu ve neşeli bir olaydır. Yeni doğmuş çocuğu korumuşlar, onun geleceğinden bahsedecek davranışları sıkı izlemişlerdir.

Çuvaşlar, bir ruhun insan bedeni ile kavuşmadan önce, ruhların güzel, zengin ve verimli topraklarda yaşadığına inanılmaktadır⁸. Pagan Çuvaşlara göre ise yeni doğacak bebeğin ruhunu çun püren turı, ruhun bedenin içine girmesine de çun şuratan yardım etmektedir.⁹ N. V. Nikolskiy, Çuvaş Türklerinin bebek ruhunun doğum sırasında Pireşti tarafından getirildiğini düşündüğünü vurgulamaktadır.¹⁰ Çuvaşlar, canın oluşmasını hamileliğin ikinci dönemine yani çocuğun hareket etmeye başladığına bağlamaktadırlar.¹¹ Bazı Çuvaşlar, evde hamile kadın olduğu zaman vefat etmiş yakın akrabasının ruhunun karnındaki bebeğe geçmesini düşünmektedir.¹² Çocuklara ölmüş akrabaların isimlerini verme geleneği büyük ihtimal ile bu inanışla ilgilidir.

Ruhun bebeğin bedenine girmesi insanlar için önemlidir, bu yüzden kadın çok dikkatli davranmalıdır. Mesela, kadın, bebeğin ilk hareket ettiğinde kambur bir kişi görürse, çocuğun da böyle olacağına inanılmaktadır.¹³ Herhangi bir anormallik ve sakatlık öbür dünyanın izi olarak değerlendirilmekte, bu yüzden bu izi taşıyana insanlara bakmak ya da onlarla dalga geçmek yasak ve günahı çünkü bu yapılırsa onlara benzeyen bir çocuğun doğacağına inanılmaktaydı. Şimdi de olduğu gibi

⁸ Savelyeva, P.S. (1851). *Kazanskiye Çuvaşı*, 402.

⁹ Aşmarin, N. İ. (2000). *Slovar Çuvaşskogo Yazıka*, Çeboksarı, 15-16, 236-238.

¹⁰ Yegorova, O. V. (2009). “Predstavleniye o Duşe v Rodilnoy Obryadnosti Çuvaşey”. *İskusstvovedeniye i Kulturologiya*, 249.

¹¹ Nikolskiy, N. V. (1929). *Narodnaya meditsina u Chuvash*. Narodnaya Kom. Zdravoohraneniya ChASSR, 25.

¹² Yegorova, a.g.e., 2009, 249.

¹³ Yegorova, a.g.e., 2009, 250.

eskiden de hamile kadının güzel, hoş şeylere bakması tavsiye edilmektedir. Çuvaşlara göre doğum törenleri bebeği hastalıklardan korumaktadır. Doğum yazın hamamda, kışın evde yapılmaktadır. Doğumu yaptıran ihtiyar ebe, yeni doğmuş çocuğu nimetlerle kendi eteğine koymaktadır. Söylentilere göre çocuğun ruhunu Pirëşti adlı koruyucu melek getirmektedir, ölüm meleği Esrel ise o ruhu çalmak için beklemektedir.¹⁴ Yeni doğmuş ruh gitmesin diye, doğum yaptıran kadın çocuğun göbek bağıını karnına doğru okşayarak keser ve keten ipliği ile bağlar. Erkek çocuklarının göbek bağı kesildikten sonra, baltanın üzerine konulmaktadır. Benzer göbek bağı ile inanışlar Şalpazarı Çepnelerinde de vardır: “göbek bağı Mushaf üzerinde kesilir, çocuk âlim olsun diye; paranın üstünde kesilir zengin olsun diye; keserin üzerinde kesilir, zanaatkâr olsun diye; bıçağın üstünde kesilir, keskin ve çabuk olsun diye.”¹⁵ Çuvaşlar, göbek bağıının beden ve ruh arasındaki bağ olduğuna inanıyordu, göbek bağıının çocuğu hastalık gibi uğursuzluklardan koruduğu düşünülüyordu. Bu yüzden onu sandık ya da başka bir yerde saklıyorlardı.¹⁶ Altay Türklerinde de tıpkı Çuvaşlardaki gibi göbek bağıının çocuğun beden ve ruhunu bağlanmasına inanılıyordu. Bu yüzden çocuğun hayatının sonuna kadar onu saklamak gerekiyordu, kaybolmuş göbek bağıının çocuğa hastalık ve mutsuzluk getireceği düşünülüyordu.¹⁷ Altaylar, “göbek bağıını nasıl saklayacaksan, çocuğun gelecekteki hayatı öyle olacaktır.” demektedir.¹⁸

“Annem Abriskino köyünün pagan Çuvaşlarındandı. Biz çocukken, bizim göbek kordonlarımızı eski sandığın içinde saklıyordu. Sanırım, bizi nazar ya da büyüden korumak içindi.” (Nadejda Tcyganova, Nurlat bölgesi, 52 yaş).

Çuv.Tr-si: Manın anne Laçaka yalınçı tıne kimen çıvaşsen tavrassençen. Pirin kıvapa tımaresene vıl usranı arçara. Man şuhışpa, vatı hiseplı sin simahısempe, un pek tuni – upranı pire kuş ukesren, sinker - sehmet, nuja kurşren.

Манан анне Лачака ялнчи тне кѐмен чавашсен таврасенчен. Пирѐн кавапа тымаресене вѐл усранѐ арчара. Ман шухѐшпа, ватѐ хисеплѐ син

¹⁴ İvanov, V. P. ve Matveyev, G. B. (2015). *Çuvaşı Prisviyajya: istoriya i kultura*, Çeboksarı, 137.

¹⁵ Aça, M. (2008). "Trabzon-Şalpazarı Çepnileri İle Çuvaş Türklerinin Doğum Sonrası Etrafındaki İnanış Ve Uygulamaları Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi". 21-34.

¹⁶ İvanov ve Matveyev, a.g.e., 2015, 137.

¹⁷ İvanov ve Matveyev, a.g.e., 2015, 137.

¹⁸ <http://placentarium.ru/pupovina-rebenka-obereg-cheloveka>

сăмахѣсемпе, ун пек тунн – упранă пире куç укесрен, синкер – сехмет, мужа куршрен.

Gittiğimiz başka köylerde bu göbek kordonunun saklanmasıdan hiç kimse bahsedemedi, köy sakinleri böyle geleneği hatırlamadıklarını söylemektedir. Belki bu tamamen dinle alakalıdır. Abriskino köyü resmî olarak Hristiyanlığa geçmeyen köydür, bugünlerde bile köyde diğer Çuvaşlar gibi vaftiz olmayan birçok kişi vardır. Bu köyde yaşayan insanlar bazı eski pagan Çuvaş geleneklerini günümüzde yaşatmaya devam etmektedir.

Çocuğun yaşam belirtileri vermediği hâlde “çun kürtni” adını taşıyan ruh arama töreni gerçekleştirilmektedir. Can her üç dünyada aranmaktadır. Bir kadın çatı altındaki yere çıkıp bebek için Turî’den, öbür kadın evin yer altına inip şuyttan’dan, üçüncü kadın ise elinde ekmek ile bahçede dolaşarak yer üzerindeki ruhlardan can istemektedir.¹⁹ Abriskino köyünde şu söylemektedirler: “Ey, babanın kafasını deldirmek, anasını dövmek gerektiği hâlde bile ver canı!” (*Çuv.Tr-si Ey, aşıî puşne şitarmalla pulsan ta, amışne hînemelle pulsan ta, çun par! / Эў, ашшѣ пушне шѣтармалла пулсан та, амăшне хѣнемелле пулсан та, чун пар!*) Bu sözlerden sonra çocuğu başı aşağıya doğru kaldırarak çocuk ağlayana kadar sallamaktadırlar.

Daha doğmamış çocuğun değişmesi ya da kaçırılması inanışları da yaygındır. Bunu engellemek için gelecek anne sürekli dua okumak zorundaydı. Yatağın yanında farklı muskalar asılırdı. Hamilelik süresinde Pyarey ruhu için kurban töreni gerçekleştirilmektedir. Aynı ruh Tatarlar arasında da yaygındır.²⁰ İnanışlara göre bu ruh bebeği kaçırabilir, bu yüzden kadın, uyumadan önce yastığının altına bıçak ya da başka bir demir alet koymaktadır. Kadın evde tek olduğu zaman, çocuk kaçıran ruh kocasının olmadığını düşünmemesi için yanına erkek şapkası koymaktadır.²¹

Doğum süresinde çıkabilen her aksilikte kötü ruhlar suçlanmaktadır. Bu yüzden doğumun başarılı olması için bu ruhlara hediye ve kurban verilmektedir. Doğum olacak yer temizlenmekte, hamamdaki yerler silinmekte, huş ağacı ve diğer yararlı bitki suları hazırlanmaktadır. Batıl inançlarına inanan Çuvaş Türklerinin düşüncelerine göre doğum sırasında annenin ve bebeğin ölmesini bekleyen Pire,

¹⁹ Yegorova, a.g.e., 2009, 250.

²⁰ Gavrilov, B. G. (1891). "Poverya, Obryadi i Obichai Votyakov Mamadishskogo uyezda Uryas-uchinskogo prihoda", Kazan.

²¹ Salmin, A. K. (1989). "Starinniye Religiozniye Obryadi", *Molodoy kommunist*.

Alpastı²² adlı kötü ruh yanında durmaktadır. Bu yüzden bebek doğduktan hemen sonra onu korumak amacı ile farklı törenler düzenlenmektedir.²³

Doğu Karadeniz yöresinde de yeni doğmuş bebeklere cadı tarafından zarar verebileceği ile ilgili inanışlar vardır. Onlara göre kedi veya köpek kılıfına giren cadılar bebeğin ciğeri ya da kalbini yemektir.²⁴ Bebeği cadılardan korumak için farklı yöntemler uygulanmaktadır. Cadıların uçmasına ve eve bacadan girmesine inanılmaktadır. Cadının büyüsu onun kanı akıtmasıyla gideceğine inandıkları için yöre halkı bacalara diken koymaktadır. Bacadan girmeye çalışan cadının, vücuduna diken batarak kanını akıtır ve sihirinin gideceği düşünülmektedir.²⁵ Başka bir koruma yöntemi ise bebeğin başında babasının beklemesidir. Cadı, erkeği görünce ya kaçar ya onunla mücadeleye girer fakat genellikle başarısız olur. Yeni doğan bebeğin bulunduğu evlere kedi ve köpek sokulmaz.²⁶ Cadıların dualara karşı güçsüz olduğu da söylenmekte, bu yüzden bu yöntem de uygulanmaktadır.

Hristiyan Çuvaşlarının inanışlarına göre çocuk vaftiz edildikten sonra bebeğe onu hayatının sonuna kadar bir koruyucu melek verilmektedir.²⁷ Bu melek bebeğin kaderini yazmak ve doğmuş bebeğin ismini öğrenmek amacıyla gönderilmektedir. Vazifesini yaptıktan sonra gökyüzüne dönüp öğrendikleri “kadere” iletmektedir.²⁸ Çocuğu vaftiz etmeyi sonraya bırakmamaktadırlar çünkü inanışlara göre kötü ruhlar vaftiz edilmeyen çocuğa kolay zarar verebilmektedir.

Doğumda yardım eden kadın, oluğa gümüş para, demir nesne, tuz koyarak yeni doğmuş çocuğu o olukta yıkıyordu. Plasenta lapot içine koyulup, erkek çocuk doğduğunda ev ya da at ahırın altında, kız olduğunda ahırın altında saklanırdı. Bu tür uygulamaların ilerde çocuğa çalışkanlık ve hamaratlık gibi karakterleri kazandıracağına inanılırdı.

²² Denisova, N. P. (1989). "Chelovek v Traditsionnih Religiozno-mificheskikh Predstavleniyah Chuvashey". *Voprosi Traditsionnoy Duhovnoy Kulturi Chuvashey*.

²³ Yegorova, a.g.e., 2009, 251.

²⁴ Küçük, A. (2011). "Doğu Karadeniz Yöresi Doğum Sonrası İnanış ve Uygulamalarında Cadı/Obur", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* (12), 123-136.

²⁵ Abanoz, a.g.e., 2011, 123-136.

²⁶ Abanoz, a.g.e., 2011, 123-136.

²⁷ Yegorova, a.g.e., 2009, 251.

²⁸ Yegorova, a.g.e., 2009, 251.

Yaşlı kadın veya yakın akraba yeni doğmuş çocuğu beşiğe koymadan önce, Tanrı'ya dua ederek, çocuğu ocağa nimetle yaklaştıtırıp sözleri tatlı ve yumuşak olsun diye diline yağ ve bal sürüyordu.

Nurlat bölgesindeki Çuvaşların doğum gelenekleri köyden köye değişmektedir. İlyutkino köyünde çocuğun doğması tamamen sıradan bir olaydır. Kadınlar bunun için hiçbir hazırlık yapmadan, hamileliğin son gününe kadar tarlada çalışırdı. Tarlada doğum yapıp, birkaç saat sonra işine geri dönerdi. Bu şartlara dayanamayıp vefat eden kadınlar da vardı. Doğum izni sadece doğumu zor şartlarda geçen kadınlara verilirdi. Kadınlar, doğum yaptıktan sonra evde oturmadan tarla işlerine geri dönerdi.

Benden önce iki abim doğmuş. İlk çocuk doğduktan sonra annem köy toplantısına çağırılmış. Evde kimse yokmuş bu yüzden annem çocuğu tavana bağlanmış beşikte bırakmak zorundaymış. Annem yokken, çocuk beşikten düşmüş. Böylece annem ilk çocuğunu kaybetmiş. Kadınlar evde oturmuyordu, çocukları evde bırakıp işlere dönmek zorundaydılar. (Akulina Zaytseva, Yakuşkino köyü).

Çuv.Tr-si: Epī šūraličen, pirēn pulnī man piçe. Pirvayhi ivilī šūralsan anne-ne činnī pulnīyalti puhīva. Kilde nikamta pulman, šavīnpa anne ireksīreh hīvarna sivrakan ačine mačaran syaksa hunī sipkara. Anne šūk vīhītra ači ūknī sipkaran. □akīn pek □ūhatnī anne hīyīn pirvayhi ačine. Hīrarīmsam kilīsenče larman, işleme šūrenī čuhne, irīksīreh hīvarnī ačisene pilīsenče. Šavīnpa aše-amīše nušalannī, numay huyhī kurnī. (Yaka yalı)

Эпё çўраличен пирен пулнā ман пиче. Пирвайхи ывāлё çўралсан анне-не чённё пулнā ялти пухāва. Килте никамта пулман, çавāнпа анне ирексёрах хāварна сивракан ачине мачаран сякса хунā сāпкара. Анне çўк вāхāтра ачи ūкнё сāпкаран. Çакāн пек çўхатнā анне хāён пирвайхи ачине. Хёраpāmсам килёсенче ларман, ёçлеме çўренё чухне, ирёксёрах хāварнā ачисене пилёсенче. Çавāнпа аше-амāше нушаланнā, нумай хуйхā курнā. (Яка ялё)

Karaulnaya Gora köyünde ise doğum epi²⁹ yardımı ile yapılmaktadır. Epi olanlar yaşlı ve deneyimli kadınlardı. Yakuşkino ve Aksumla sakinleri, kendi doğumlarını bölgerindeki hastanede yaptığını söylemektedir.

Çuvaş “Ulıp” destanında Türk destanlarındaki motiflerinden biri olan ad verme töreninde toplum içinde saygı ile anılan Pliska isimli ihtiyar, güneşin doğuşunda Tanrılara dua ederek; çocuk için onlardan ‘uzun ömür, savaşa gidip dönmesini, Çuvaşların geleneksel işler ile uğraşabileceğini, büyüklere karşı saygı

²⁹ Tr. Tr-si “ebe, doğumda yardım eden yaşlı kadın”.

duymasını'³⁰ ve soyun bitmemesini istedi. İdil bölgedeki Çuvaşlar da çocuk doğduktan sonra, çocuk lapası (*Çuv. Tr-si aça pitti 'aça nāmmu'*) töreni için çocuğun babası, dedesi, amcası ve yakın kadın akrabaları toplanmaktadır. Çocuğun ninesi elindeki ekmek ve peynir ile *Turi'ya* (*Çuv. Tr-si Typā*) dua ederek, çocuk için sağlık ve refah istiyordu.

Çocuk doğduktan sonra bunu kutlamak için çocuk çorbası (*Çuv. Tr-si aça yaški – aça яшкы*) düzenlenmektedir. Farklı kaynaklarda çocuk çorbası töreni şu şekilde anlatılmaktadır. Doğum yapmış anneye getirilen yemek olan aça yaški, doğum töreninin bir parçasıdır. Çocuk vaftiz olduktan sonra, yakın akrabalar annesine yeni pişirilmiş lapa getirmektedirler. Sonra vaftiz annesi ve vaftiz babası çocuğa *aça parni* denilen hediye vermektedir. N. İ. Aşmarin sözlüğünde çocuk doğduktan sonra akraba ve komşuların çorba, et ve yağ ile lapa pişirilmesinden ve yeni doğurmuş anneye verilmesinden bahsetmektedir.³¹ Etnograf olan K. V. Elle aça yaški törenini farklı anlatmaktadır. Tören yukarıdaki ile aynı şekilde düzenlenmektedir, fakat lapa ile peynir de hazırlanmaktadır. Çorba bu törende önemli bir yemek değildir. “Çuvaşi Prisviyajya” kitabı ve N. V. Nikolskiy aça yaški yerine aça pitti (*Çuv. Tr-si aça nāmmu*) “çocuk lapası” adını kullanmaktadırlar. Bu tören her yeni doğmuş insan için önemlidir. N. V. Nikolskiy'ye göre lapa pişirildikten sonra herkes dua edip, masaya oturmalıdır. . Masaya iki tane lapa dolu tabak koyulmakta, biri bebeğe diğeri ise ebeye verilmektedir. “Çuvaşi Prisviyajya” kitabına göre ise, aça pitti töreninde çocuğun ninesi ekmek ve çikît (*Çuv. Tr-si чăкăт*) peyniri ile Tanrı ve ruhlara dua etmekte, vefat eden akrabalara başvurarak çocuk ile annesi için mutluluk ve sağlık dilemektedir. İkram olarak ekmek, peynir, yumurta, lapa ya da çorba hazırlanmaktadır. Ekmek ve peynir dilimleri, bir kaşık lapa bahçeye çıkarılıp ruhlar için bırakılmaktadır.

Gittiğimiz Karaulnaya Gora sakinlerinin dediklerinde göre, aça yaški çocuk doğduktan sonra düzenlenmektedir. Misafirler aynı gün değil, farklı günlerde gelmekte, gelirken yanında yemek ve hediye getirerek çocuğa ve annesine güzel

³⁰ Şuyın, H. (2013). *Ulp Çuvaş Destanı*, (Çev. Bülent Bayram), Ankara, 60.

³¹ Aşmarin, N. İ. (1929). *Slovar Çuvaşskogo Yazıka*, Kazan.

dilekler dilemektedir. Yemek olarak, Çuvaş millî yemeği olan huplu³² önde gelmektedir fakat millî el yapımı erişte çorbası da pişirilmektedir.

“Biz ailede 4 çocuktuk: 2 kız ve 2 erkek. Benim erkek kardeşim doğduğunda, komşu teyzemiz bizim eve çorba getirip, ‘hadi gelin, çocuk doğdu, çorba yiyelim’ demişti.” (Karaulnaya Gora köyü)

Çuv.Tr-si: Epir pulnĭ açasençen tĭvattĭn: ikĭ hĭraça, tata ikĭ arsin açsam. Şĭllĭm şŭralsan, pirĭn kŭrşe hĭrarĭmĭ ilse kilçĭ yaška, kalare: «Kilĭr-ha, aça şŭralnĭ, siĭr yaška». (Hural tu yalı)

Эпир пулнă ачасенчен тăваттăн: икĕ хĕрача, тата икĕ арсин ачсам. Шăллăм çŭралсан, пирĕн кŭрше хĕрарăмĕ ильсе килчĕ яшка каларе: «Килĕр-ха, ача çŭралнă, сиĕр яшка». (Хурал ту ялĕ)

Yakuşkino köyünde söylendiği gibi, Çuvaşlarda erkek çocukları kız çocuklarına göre daha çok beklenmektedir. Çünkü yeni doğmuş erkek çocuğu başına arsa (Çuv. *Tr-si pay ‘naŭ’*) verilmekte; oğulları olan kadın ise hem ailede hem köyde çok büyük saygı ile anılmaktadır. Kadın hamileyken erkek çocuğu doğması için farklı uygulamalar yapılmaktadır.

Eskiden erkek çocukları kız çocuklarından daha çok isteniyordu. Erkek çocuğu doğduğu aileye buğday yetiştirilecek arsa veriliyordu. Anne ve baba erkek çocuğu doğsun diye yastıklarının altına balta koyuyordu. O baltanın erkek çocuğu getirmesine inanılıyordu. Erkek çocuğu doğunca ‘O, erkek çocuğu doğdu’, kız doğunca ise ‘Peh, kız çocuğu’ denmektedir. (Akulina Zaytseva, Ykuşkino köyü)

Çuv.Tr-si: Ĭlıkreh asin açana kĭtereh pana hĭraçaran. Arsin aça şŭralnĭ sem’ine panĭ şĭr paye, tĭrĭ akma tese. Anne pe atte hunĭ purtĭ minter ayne, arsin aça şŭraltĭr tese. Şannĭ, purtĭ pulĭшат arsin açana tenĭ. Şavĭnpa arsin aça şŭralsan kalanĭ: «O, arsin aça şŭralnĭ!» - tenĭ, a hĕraça şŭralsan: «Pf-f, hĭraça!» - tenĭ. (Yaka yalı)

Ĭлĕкрех асин ачана кĕтерех пана хĕрачаран. Арсин ача çŭралнă семĕне панă çĕр пae, тырă акма тесе. Анне пе атте хунă пуртă минтер айне, арсин ача çŭралтăр тесе. Шаннă, пуртă пулăшат арсин ачана тенĕ. Çавănpa арсин ача çŭралсан каланă: «O, арсин ача çŭралнă!» - тенĕ, а хĕрача çŭралсан: «Пф-ф, хĕрача!» - тенĕ. (Яка ялĕ)

Aslında ailenin ilk çocuğu beklenirken, kız ya da erkek olacağına önem verilmiyordu. Fakat devlet erkek başına arsa verdiği için çoğu aileler erkek

³² Huplu (Çuv. Tr-si хуплу), Çuvaş millî böreğidir; et, patates ve soğandan yapılmaktadır. Çuvaş mutfağı dışında Tatar mutfağında ‘beleş’ adı altında vardır. Huplu, genelde doğum ve düğün gibi önemli bayramlar için yapılmaktadır.

çocuğu doğduğunda daha çok seviniyordu tabii. Kız çocukları pek istenmiyordu. (Antonina Kornilova, Karaulnaya Gora köyü).

Çuv.Tr-si: Tírissi-pe, aça şüralassa kítńı çune, temeh şuhışlaman kam şüralat: arsin aça ye hıraça. Vihici sitse arsin aça şüralńı şın savınarah pana. Menşen tesen, arsin açaşın şır payuě paraşıtenı, yatak şırı. (Hural tu yalı)

Těpěssi-pe, aça çŷralassa kětně чуне, темех шухăшлан кам çŷралат: арсин ача е хěрача. Вăхăчě ситсе арсин ача çŷралнă шăн саванарах пана. Меншен тесен, арсин ачашăн чěр пайе парăчěтенě, ятак чěрě. (Хурал ту ялě)

2.2. Çocukluk

Çocuklara küçük yaşından beri çalışkanlık ve dürüstlük öğretilmektedir. ‘İşten korkmayan usta olmuş (Çuv.Tr-si *Ūrkenmen ĩsta pulńı* ‘Ūркенмен аста пулнă’) Çuvaş atasözünde söylendiği gibi çocuklara işten ve çalışmaktan korkmamaları gerektiği öğretilmektedir. Çocuklar, çok küçük yaşlardan beri kendi yaşlarına göre işe başlamaktadır. Büyük çocuklar ise anne ve babalarına tarlada yardım eder ve kardeşlerine bakarlardı.

2.2.1. Ad Verme

Türk geleneklerini anlatan Türk destanlarında yeni doğmuş çocuğa ad verme motifi, önemli motiflerinden biridir. Genellikle bu durum için büyük toy düzenlenir. Kimi destanlarda çocuğa halkın hanı isim verir, kimi destanlarda ise bu görev tecrübeli ve saygın bir aksakala düşer. Bu motif ‘Alpamış’ ve ‘Manas’ destanlarında da işlenmiştir. Çuvaş ‘Ulp’ destanında da ad verme görevi toplumda saygı ile anılan ihtiyar Pliska’ya düşmüştür. Pliska, Tanrılara dua ederek:

Ey Ulu Tanrı! Ey, parlak güneş, bütün canlıların anası! Ey Yer anası, ey, büyük Kepe Tanrı! Sen de Sutkun Tanrı! Görün bizim güzel bebeği. Onu kendi himayenize alın. Baş eğip diliyoruz sizden ekmekle, tuzla, peynirle pişmiş kazla. Affedin! Affedin! Affedin!”, “Ey büyük Tanrı, hepimiz altında yürüyoruz. Sen bizim yavru şahini gör. Ona Ülem adını ver. Bu adla kabul et onu...”³³

Fakat annesi çocuğun başında bir işaret görünce geleceği için korkar, düşmanlar onu tanımasın diye Ulp diye bir isim daha koyar: “Düşmanlardan

³³ Şuyın, Hivetri. (2013) Ulp Çuvaş Destanı, (Çev. Bayram, Bülent) Ankara, s. 60.

kurtarmak için, kötülerden saklamak için kendi çocuğuna, Üleme, Ulıp adını verdi”.³⁴

‘Çuvaşı Prisviyajya’ kitabında ad verme ile ilgili şu söylenmektedir: Çocuğa isim doğduğu gün ya da birkaç gün sonra verilmektedir. İsim koyduktan sonra, çocuk toplumda artık ailesinin sosyal statüsüne sahip olmaktadır. Ve genellikle yeni doğmuş çocuğa isim ailede saygı ile anılan ve herkesin büyüğü olan bir aile ferdi tarafından konulmaktadır. Fakat Hristiyanlığın kabul edilmesinden sonra bu gelenek kullanılmamış hâle geldi.

Bizim ziyaret ettiğimiz köylerde durum köyden köye değişmektedir. Mesela, Karaulnaya Gora köyünde kimi ailelerde isim çocuğun annesi ve babası tarafından konulmaktadır. Kimi eski Çuvaş geleneklerine sadık kalan ailelerde ise ailenin büyüğü tarafından verilmektedir. Abriskino köyünde ise ad vermekte daha çok çocuğun babası büyük rol oynamaktadır.

Benim babam eğitim görmüş ve okuma yazma bilen bir insandı. Evimizde çok kitap vardı ve babam zamanını onları okuyarak geçiriyordu, bu yüzden o başka insanların bilmediklerini de biliyordu. Kendi çocuklarına, yani bize, köyde olmayan isimler koymak istiyordu. Bana Luiza ismini koydu, küçük erkek kardeşimin ismini ise kitaplardan buldu. Ona Soso diye Gürcü bir isim koydu. Ben evlenince Hristiyanlığı kabul ettim ve kilisede vaftiz olduktan sonra bana Yelizaveta diye isim koydular. (Luiza Nikolayeva, Abriskino köyü, 89 yaş).

Çuv.Tr-si: Manăn atte pitĭ āsta řin pulnă. Piren kil-řūrtra numayçe kĭnekesem, atte vĭhĭt ĭrtereĭ, řav sene vulasa. Pire vĭl, hĭĭn aĭisene, paras tenĭ yatsam, yalta pulmannisene. Mana vĭl Luiza tese yat pană, řallăm valli yat tupnĭ kĭnekesemsinĭe. Ĭna vĭl Gruzi yatnĭ pană – Soso tese ĭĭnnĭ. Vara epĭ kaĭĭa kaysan, tĭne kĭrsen, ĭirkĭre mana Yelizaveta tese yat pană hristianla.

Манăн атте пĭтĕ āста řин пулнă. Пирен кил-řĭртра нумайче кĕнекесем, атте вăхăт ĭртереĭ, řав сене вуласа. Пире вăл, хăĭн аĭисене, парас тенĕ ятсам ялта пулманнисене. Мана Луиза тесе ят панă, řаллăм валли ят тупнă кĕнекесемсинче. Ĭна вăл Грузи ятнĕ панă – Сосо тесе ĭĕннĕ. Вара эпĕ качча кайсан, тĕне кĕрсен ĭиркĭре мана Елизавета тесе ят панă христианла.

2.2.2. Oyunlar

Çuvaşlara çocukluklarından beri sportif ve sağlıklı bir hayat sürmek öğretilmektedir. Oyunların açık havada olmasına önem veriliyordu. Genellikle bu

³⁴ Suyın, *a.g.e.*, 2013, 60.

oyunlar değişik kas gruplarının, esnekliğin, kıvraklığın ve sinir sisteminin geliştirilmesine yöneliktir.

Oyunlardan Bazılarının İsimleri ve Bu Oyunların Nasıl Oynandıkları Şu Şekildedir:

“Ay ve güneş” (Çuv.Tr-si Uyih hível / Уйăх, хёвел)

Çocuklardan iki takımın liderleri olacak 2 kişi seçilir. Seçilen çocuklar kendi aralarında kimin ay ve güneş olacağı konusunda anlaşmaktadır. Diğer çocuklar sırayla lider olan ay ve güneş’e yaklaşıp, diğer çocukların duyamayacağı şekilde ay veya güneş seçtiğini söyler. Liderler, aynı şekilde çocukların hangi takıma katılmasını gerektiğini söylerler. Böylece iki takım iki sıra şekli alır – lideri takip eden çocuklar, önde duran arkadaşının beline tutulur. İki takım arasında çizgi bulunur. Oyunun amacı diğer takımı bu çizgiye çekmektir. Çizgiyi geçen takım kaybetmiş olacaktır. Bir takımın kaybedeceği durumda bile oyun eğlenceli ve neşeli geçmektedir.

“Yarasa” (Çuv.Tr-si Şara şersi / Чара черси)

İki ince çubuk haç şeklinde bağlanır. Buna topaç ya da yarasa denmektedir. Çocuklar, iki takıma ayrılıp kendi liderlerini seçmektedir. Takım liderleri oyun sahasının ortasında durmakta, diğerleri ise onların etrafındadır. Liderlerden biri yarasayı yukarıya attıktan sonra çocuklar onu ya havada ya da yerde yakalamaya çalışmaktadır.

“Size kim lazım?” (Çuv.Tr-si Hişí kirlí? Хăшё кирлё?)

Oyuna iki takım katılmaktadır. İki takımın oyuncuları birbirlerine 10-15 santim uzaklığında durmaktadır. Birinci takım “Tili ram? Tili ram?” (Size kim lazım?) diye sormaktadır. İkinci takım ise birinci takımın oyuncularından birinin ismini söylemektedir. Seçilen oyuncu ise birbirinin elini tutan ve zincir şeklini alan takımın, ya göğüs ya da omuzla o zinciri koparmaya çalışmaktadır. Sonra takımlar rollerini değiştirmektedir.

“Dağılın!” (Çuv.Tr-si Salanır! Саланăр)

Tüm oyuncular halka şeklini alırlar. Sonra sevdikleri şarkıyı söyleyerek bir yöne doğru hareket etmeye başlarlar. Lider o halkanın merkezinde durur ve birdenbire “Dağılın!” diyerek çocuklar dağılır, lider ise birini yakalamaya çalışır.

“Yırtıcı hayvan denizde”

Oyuna 10 çocuk katılmaktadır. Biri yırtıcı hayvan, diğerleri balıklardır. Oyun malzemesi olarak 2-3 metrelik ip kullanılmaktadır. İpin bir ucu yere dikilmiş çubuğa bağlanır, diğer ucu ise yırtıcı hayvan rolünü yapan çocuğun elindedir. Yırtıcı hayvan ipin ucunu alıp çocukların diz seviyesinde saat yönünde koşmaya başlamaktadır. Balıkların ise ipe dokunmadan üzerinden atlaması gerekmektedir.

“Balıklar”

Yere 10-15 santim mesafede iki çizgi çizilmektedir. Uyak yardımı ile oyunu yöneten ‘köpekbalığı’ seçilmektedir. Oyuncular aralarında iki takım olarak bölüşülmektedir ve çizgilere göre birbirlerine dönmektedir. Bir işaret verildiğinde balıklar karşı tarafa geçmeye çalışmaktadır, köpekbalığı ise onları yakalamaktadır. Sonra yakalanan balıklar sayılmaktadır.

2.2.3. Okul Yaşı

Çocuklar 6 yaşına geldiğinde okula başlarlar. Okullar, ana okul, ortaokul ve lise olarak üçe ayrılmaktadır. Sovyet döneminde okullar 8.sınıfta bitmesine rağmen öğrenciler, matematik, ana dil gibi derslerin yanında pratik derslerde girmekteydi. Örneğin, anlatılanları dikkate alarak, köylerde inek sağmasını öğreten hayvancılık dersinin olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde 11.sınıftan sonra mezun olunmaktadır. Fakat Rusya eğitim sistemine göre ortaokuldan sonra (9.sınıf) devlet sınavına girerek mezun olup, kolejlerde okuma fırsatı sunulmaktadır.

Nurlat bölgesindeki köyler ve kasabalarda da okullar mevcuttur. Çuvaş köy okullarında Çuvaş dili ve edebiyatı dersi varken, bölgenin merkezi olan Nurlat şehrinde bu ders bulunmamaktadır.

Çocuklar öğlen okuldan döndüğünde ailelerine ev işlerinde yardım etmektedir. 5-6 yaşındaki çocuklar hayvanları otlamaya götürmekle beraber çobanlık yapabilmekte, tarlada çalışan ebeveynlerine yemek götürebilmektedir. 12-13

yaşındaki çocuklar zorlu işleri bile becerebilmektedir. Kızlar annelerinin yanında, erkek çocukları ise babalarının yanında vakit geçirmektedir. Kızlar anneleriyle birlikte bahçe ve tarla işleri ile uğraşmakta, yetiştirilen meyve ve sebzeleri sulamakta, ev temizlemekte ve yemek bile pişirebilmektedir. Erkek çocukları, babalarının yanlarından ayrılmadan erkeklerin yapabileceği işi öğrenmektedir. Babası olmayan ailede bu tür işler erkek çocuğunun payına düşmektedir.

2.2.4. Çocuk Büyütme ile İlgili İnanış ve Gelenekler

Her millette olduğu gibi Çuvaşların da kendine özgü hayatın her alanı ile ilgili inanış ve geleneği vardır. Bu inanış ve gelenekler insanı doğduğundan beri takip etmekte ve yaşamının ayırmaz bir parçası olmaktadır. Çuvaşlarda çocuk büyütme ile ilgili inanışlar şu gruplara ayrılabilir: a) insanın fiziki ve bedeni ile ilgili gelenekler b) insanın korkusu ve kendini koruması ile ilgili gelenekler.

Çocuğun doğumundan itibaren onun fiziki değişiklikleri ve konuşamama, yürüyememe gibi fiziksel bozukluklarını gidermek için Çuvaşlarda birçok uygulama yapılmaktadır. Küçük çocuk kafasını arkaya eğdiği durumda onun gömleğin omuz kısımlarına kafasını tutacak şekilde birer omuz askısı dikilmektedir. Bu uygulamayı kız çocuklarına ailede tek çocuğu olan genç kız yapmakta, erkek çocuklarına ise ailede tek çocuğu olan genç oğlan yapmaktadır. Bunu yapan gence “Ne yapıyorsun?” diye sorulmaktadır, o ise “Çocuğun (genelde isim söylenmektedir) göğe bakmaması düz bakması için omuz askıları dikiyorum” şeklinde soruyu cevaplandırır.

Yürüyemeyen ve ilk adımı atmayan çocukları yolda geçen koyun sürüsünün yanına götürüp orada bırakıyorlardı. Bu uygulama, çocuk korkar ise yürür düşüncesi ile yapılıyordu.

Birçok Millette ekmeğe çok büyük önem verilmektedir. Çuvaşlarda ekmek saygılı yemek olmasının yanı sıra yemin etmekte bile kullanılmaktadır. Ekmek kesme görevi sadece ailenin babası veya en saygılı ferdine verilmektedir. Genellikle ekmek yapması kayınvalidenin görevidir. Gelinin bu kutsal törene katılmasına sadece birinci çocuğu doğurduktan sonra izin verilmekteydi.³⁵ Ekmeğin olağanüstü güçlere sahip olduğuna da inanılmaktadır. Uzun zamandır konuşamayan çocuğu

³⁵ <https://nazaccent.ru/content/8464-chuvashskaya-nacionalnaya-kuhnya.html>

eşiğe koyup, kafasına ekmek koyulmaktadır. Sonra kafasının üstünde ekmeği ikiye bölüp “(çocuğun ismi) konuşamıyor. Lütfen, bu ekmek ona yardım etsin!” sözleri söylenmektedir. Bu uygulamanın üç kere yapılması gerekmektedir.

Küçük çocuğun fıtığı olduğunda, annesi onu kucağa almakta, uygulamayı yapan kişi ise eline balta almakta ve kesme hareketini yapmaktadır. Annesi bu kişiye ‘Ne yapıyorsun?’ diye sorduktan sonra, uygulamayı yapan kişi “(çocuğun ismi) fıtığını kesiyorum” diye üç kez cevap vermesi gerekmektedir.

Yeni doğmuş bebeklerde sırtında deri altında sert ve kısa kıl varsa, hamamda çocuğun sırtına aktive olmuş maya sürülmekte ve o kıl dışarı çıkarılmaktadır.

Dünyaya yeni gelmiş çocuğun bu dünyada kalması için onun beşiğine makas ya da bıçak gibi keskin bir şey konulmaktadır. Bu nesnelerin kötü ruhları, çocuğun yanına yaklaştırmadığına inanılmaktadır. Karaulnaya Gora köyünde anlatılanlara göre, sadece bebeklerin değil, büyümüş çocukların bile gece yattığı yastığın altına bıçak, makas ya da kaşık koyulmaktadır. Bu uygulama çocuk uyurken kötü ruhların onu korkutmasını engellemesi için yapılmaktadır.

Çuvaş çocuklarının saçları ilk kez çocuk 1 yaşına bastığında kesilmektedir. O yaşa kadar hem kız hem erkek çocuklar uzun saçlı kalmaktadır.

2.3. Günlük Hayat

Yegorkino köyünde, Şulgeme müzikal topluluğu Tataristan Çuvaşlarının düğün ve asker uğurlamaya özgü eski geleneklerini sahnede canlandırmaktadır. Kërhi Kaş adlı günlük hayatta yer alan ve Çuvaş kadınları tarafından takip edilen gelenek de, Şulgene grubunun repertuarındadır. Aşağıda, tanık olduğumuz ve yazıya geçirilmiş Kërhi Kaş’ın bir parçası yer almaktadır.

Kërhi Kaş

Kërhi kunsem şitsen, uysençe eşsem pëtsen,
yalta purananansem, inçesem, apasem kaçseren
ulah larma, tıtanaşşe.
Vësem unta alı eş tusa, yurı yurlasa, taşlasa
savınaşşe, kimilësene uşaşşe.

Sonbahar Akşamı

Sonbahar günleri gelince, tarla işleri
bitince, köylüler, kadınlar akşamları
toplanmaya başlarlar. Örgü örerler,
nakış yaparlar, şarkı söylerler, dans
ederek sevinirler.

- Veruk, pirenpante tıvansem uláh larma kilme vıhıt şitet' pul'. Sanın apatu pişet'i unta?
- Şav saltanva apanta kımakana lartrım, pişre pul'.
- Pişne, pişne.
- Av, şavlaşse, şitreş kulmallı.
- Şak, şak, şak.
- Yurat-i? Irá kaş pultır.
- İrnter, vırhaşse laratr. Purne valli te vırın şitet.
- Şak, şak, şak.
- Epir te kiltemer, yuratçe-ii? Ahı, kupısa hamırpa pırle ilse kiltılér.
- Yurat', yurat', irtér, larır.
- Měn salhullı laratır? Yurlır, savınır,
- Havaslırah pulır.
- Atya Yulya appa, puşla yurlama.

Aknı uşım eşıl ay purınsan
 Hir urlı kaşasen hale mēnē pur.
 Hir urlı kaşasen hale mēnē pur.
 Şutri māsār layāh ay pulsassın
 Emēr irtteressiye hale mēnē pur.
 Emēr irtteressiye hale mēnē pur.

- İnge, esē mēnle tikēs arlan vėt'-ha. Manın ta san pen arlama vērenesçē.
- İlse kil' iran arlamalline, şımna kēntelüne te, vērentep.
- Atır-he uram yurrine, yurlar.

Yurlama ta iksēmēr
 Taşlama ta iksēmēr,
 Taşlama ta iksēmēr.

- Veruk, akrabalarımız bize gelecekti. Zamanı geldi mi? Yemekler hazır mı?
- Bu nedenle yemeği ocağa koydum. Pişmiştir.
- Pişmiştir, pişmiştir.
- Sesleri duyuyor musun? Gelmişlerdir.
- Tık, tık, tık.
- Girebilir miyiz? İyi akşamlar.
- Gelin, oturun. Herkese yer var.
- Tık, tık, tık.
- Biz de geldik. Sakıncası yok, değil mi? Müzik te getirdik.
- Yok, yok, gelin, oturun.
- Neden böyle oturuyorsunuz? Şarkı söyleyin, sevinin, neşeli olun.
- Hadi, Yulya abla, başla söylemeye

- Teyze, ne kadar güzel dokuma yapıyorsun. Ben de senin gibi öğrenmek istiyorum.
- Yarın malzemeleri getir, öğretirim.
- Hadi başka şarkı söyleyelim

Yurlamasan taşlamasan
Ta irtep şamrāk ėmĕr,
Ta irtep şamrāk ėmĕr.
Uşālakan çüreçine
Uşari te hupari,
Uşari te hupari.
Şamrĭp ėmĕr ikkĕ kilmest
Vĭleri te kulari,
Vĭleri te kulari.
Tarĭn şĭva çĭmar-i
Şĭva humhantatarar-i,
Şĭva humhantatarar-i.
Atĭr pĕrle purĭnsa
Şĭnna tĕlĕnterer-i,
Şĭnna tĕlĕnterer-i.

- Yalan ėşler kĭna mar. Alĭsene - Hep çalışmak olmaz. Ellerin
kaktarmalla. Taşlasa iler-ha. dinlenmesi lazım. Hadi dans
edelim!

Ah, ĕntĕ, pĭh ĕnte,
Pĭhsa kĭna tĭr ĕntĕ.
Pĭhsa kĭna tĭrsassĭn ta,
Sire pulas şuk ĕntĕ.
Ah, temesĕr tĭrasmār,
Şĭnna maha paras mar.
Kupĭs sassi iltsessĕn,
Taşlamasĭr tĭras mar.
Kupĭsne hitre kalat,
Hitre çĕvĕlteteret.
Ėşer, siyetĕr, vĭlĭr, kulĭr
Tenĕpek kalatarat.
İlttĭn ĭtaraymi,
Kĕmĕl şĭtaraymi.

Ah, piren tıvansem

Pıhsa ıtaraymi.

Sikër, sikër – şısılla

Şıv sirpëne tımalla.

Ëşer - şiër, vılİR - kulİR,

Şın tëlëne tımalla.

- Şitet pulë taşlasa. AtİR tata kaş isler? - Dans etmek yeter. Hadi şarkı söyleyelim.
- AtİR-ha Yakurkale uramençe yurrine - Yakurkale sokağında şarkısını söyleyelim.
- yurlar.

Yakurkale uramençe

Şurİ hurİN uset

Çërene şuntarsa

Kukkuke avİtaş.

Ah tıvanİM, es mar-i

Atu këli yİs mar-i

Piçetne şavİrsa pİhsan

Sai tıvanİ ep mar-i.

Utİ sulna vİhİtsem

Şirla pişnë vİhătsem

Maşina pëk kërlese

İrtreç şamrİK ëmërsem

- Payana şitet pul, kile kaymalla pul. - Bugünlük yeter galiba? Eve gitmemiz gerekiyor galiba.
- Tavansem, el yuratanan yurra puşlar-ha. - Arkadaşlar, benim en sevdiğim şarkıyı söyleyelim. Onsuz olmaz.
- UnsİRİN kiçem punta. - Hadi, başla, başla
- Atya, puşla, puşla.

Sİmavarë jutİ çëë tutlİ

Kayas kilmes sİmavar umënçën.

Ulmi ultİ, ultİ, ultİ

Şulsi şüpat siçe-siçe

Siçe yut-mar purte – hamîrî.
Tîvanesēm layîh, çelhi semse
Kayes kilmes tîvanem paçēnčē.
Ulmi ultî, ultî, ultî
Şulsi şüpat siçe-siçe
Siçe yut-mar purte – hamîrî.
Çüpkala, çüpkala jirla puhrām
Tulayatşî mamîk kayapakne.
Ulmi ultî, ultî, ultî
Şulsi şüpat siçe-siçe
Siçe yut-mar purte – hamîrî.
Şuhîşla, şuhîşla, yur yurlarîm
Kimetşî tîvan kîmîlne.
Ulmi ultî, ultî, ultî
Şulsi şüpat siçe-siçe
Siçe yut-mar purte – hamîrî.

Yazın tüm zamanı tarlada geçirirken, kışın kadınlar el işleri ile uğraşmaktadır: Tuval yapma ve boyama, kıyafet dikme vb. El sanatlarından ağaç işleri, ağırlıklı olarak yaygındı. Marangozluk, terzilik ve diğer arteller vardı. ve bu çoğunlukla erkekler tarafından yönetiliyordu. Kışın keçe yününden çizimler yapılmıyordu. Bu iş ile uğraşan ustalara bölgede değer veriliyordu çünkü kış zamanı çok soğuk ve ayakları sıcakta tutabilecek yün çizimleri yapmak kolay iş değildir. Babalar bu sanatı kendi oğullarına öğretiyor ve nesilden nesile aktarıyorlardı.

Yazın Çuvaş kadınları kuru ot toplamaktadır. İşlere başlamadan önce topraktan özür dilemekte ve toplanacak ot için ona teşekkür edilmektedir. Belli sözler söylerken toprağın üstüne yeni pişirilmiş ekmek parçaları koyulmakta ve milli içecek olan sıra dökülmektedir. Kadınların kendileri de ekmek ile sıra tattıktan sonra şarkı işleğinde ot biçmeye başlamaktadır. Karaulnaya Gora köyünün sakinlerinin dediklerine dayanarak şarkının Çuvaş insanlarını hep takip ettiği söylenebilir. Bu yüzden yaz işleri hep şarkı eşliğinde yapılmakta, böylece çalışanlar hiç yorulmamaktadır.

Eskiden ot biçme işleri sadece bir iş olarak görülmemektedir. Bu dönem, gençlerin tanışma fırsatı olarak da değerlendirilmektedir. Erkekler bu işler sırasında kendilerine gelin aramaktadır. Kızlar, tarlaya giderken güzel işlemeli elbiseler ve beyaz çorap giymektedir. Çiçek tacı vazgeçilmez ve önemli bir parçadır. Galina Semyonova'nın anlattıklarına göre kızlar yaptıkları çiçek taçlarını birbirine göstererek övünmektedir. Erkekler de bu taçlara göre kızların becerekliliğini ve hamaratlığını takdir etmektedir. Herkes bu çiçek tacını yapmayı beceremediği için tacın güzelliği burada önemli rol oynamaktadır.

Tarla işleri sırasında kadınlar şifalı bitkileri de toplamaktadır. Mercan köşk, İvan çayı, Deve dikenini bunlar arasındadır. Eski inanışları takip ederek Deve dikenini evde bulundurup onun şeytandan koruduğuna inanılmaktadır. Solucan otu kaynatılarak kuzuların hasta olmaması için onlara içirilmektedir. Eskiden çay olmadığı için İvan çayı otu onun yerine kullanılmaktadır. Büyük tencere ya da kazanda İvan çayı, Frenk üzümü ve Yabani çileğin yaprakları kaynatılıp, şifalı çay içilmektedir.

Biçilmiş ot, yığın şekilde konulmaktadır. Sıcak ve yağmursuz zamanlarda tarlada bırakılıp kuruması beklenmektedir. Fakat yağmurlu dönemde yerde bir metrelik çukur kazılıp ot ve tuz sıra ile konulmaktadır. Bu eski yöntem sayesinde ot çürümeden korunmaktadır.

Eski geleneğe göre işler bittikten sonra kadınlar yüzünü yıkamak amacı ile ilk nehrin yanına gitmektedir. Sonra yumurta, ekmek ve sebzeler olan sofraya oturulmaktadır. Sofra başında herkes yaptığı huşpu ya da işlediği önlükleri göstermektedir.

Çuvaşların günlük hayatı ile ilgili birçok inanış ve gelenek vardır. Hamam, Çuvaşların hayatında çok önemli yere sahiptir. Çuvaşlarda düğün, bayram ve ölüm ile ilgili âdet ve geleneklerde hamam geleneği önde gelmektedir. Çuvaşlar, suyun kutsal olduğuna inanmakta, hamamda yıkanmaya önem vermektedir. Aksumla köyünde hamamdan eve girdiğinde su ya da çay içmeden önce dilin ucuna tuz koymak gerektiği söylenmektedir. Bu geleneğin şeytanın insana bulaşmasını engellediğine inanılmaktadır. Toplum arasında "dile şeytan konmasın" denmektedir.

Çuvaşlar, nazara inanmaktadır. Pagan Çuvaşları nazardan korunmak için muskalar yapmakta ve dualar okumaktadır. Hamam konusunda olduğu gibi, burada

da suya önem verilmekte, suyun insanı nazardan ve kötülükten koruduğu düşünülmektedir. Aksumla köyünde şöyle bir inanış vardır: Biri birini azarladığı ya da onun hakkında kötü bir şey söylediği durumda, bir kepçe su alıp "kötülük nereden geldi ise, oraya gitsin" sözleri ile yere dökülmektedir.

2.3.1. Yemekler

Türk yemek adetlerini araştırmış ve anlatmış Mehmet Eröz, Türk töresinde yemeklerin önemli yere sahip olduklarından bahsetmiştir.³⁶ Yemekler insan hayatındaki doğumdan başlayarak, düğün, bayram, ölüme kadar tüm adımlarda var olan şeydir. Eröz'ün izahlarına göre, yemekler adetlere göre hazırlanır ve sofralar kurulur. Boy veya köy halkı bu yemekleri birlikte yer, birlikte eğlenir ya da acıyı paylaşır.³⁷

Yemekler, tarihî gelişiminden geçmiş ve belli bir noktaya ulaşmış Milli kültürün bir parçasıdır. Etnograflar herhangi bir milletin hayatını milletin tarihini, günlük hayat ve insanların özelliklerini taşıyan mutfaktan öğrenmeye başlamaktadır.

Çuvaş mutfağı gelişirken komşularının da yemek kültürünün etkisi altında kalmaktadır: Rus, Tatar ve Udmurt. Bu etki söz konusu olan mutfağın yemek çeşitleri açısından da katkıda bulunmaktadır.

Bir milletin yaşam tarzı onların yemek kültürünü de çok etkilemektedir. Çuvaş Türkleri genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraştığı için sebze ve etli yemekler çok yaygındır. XIX. yy'ın sonlarından beri patates de ön plana çıkmaktadır. Fakat tarım işlerinin gelişmesine rağmen bahçıvanlık o kadar gelişmiş değildi; sadece soğan, havuç, kabak, pancar ve lahana gibi sebzeler yetiştirilmekteydi. Yaşadıkları ormanlık bölgede çilek, yabani fındık ve ot toplamak mümkündü. Şeker yerine de bal kullanılmaktadır, bu yüzden diş ağrısı gibi sağlık problemleri yoktu.

Yemek türleri açısından Çuvaş mutfağı oldukça meşhurdur. Nurlat bölgesinin Çuvaşlarının yemeklerinde ise yerli Tatar mutfağının etkisi vardır fakat öz yemek

³⁶ Türk töresinde yemeğin yeri büyüktü. Hayatın hemen her safhasında, yemek işin esası olurdu. Doğumlar, sünnet düğünleri, düğünler, bayramlar, yağmalı toylar, imece toplantıları ve ölüm hâdiseleri hep yemekle bir arada giderdi. Geleneğin tespit ettiği şekilde sofralar hazırlanırdı. Bu yemek geleneği her Türk toplumunda vardır.

³⁷ Eröz, M. (1977). "Türk Yemek Âdetleri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, İstanbul, 158.

âdetleri de yitirilmemiştir. Nurlat bölgesinde Yaz Uyav (*Çuv. Tr-si Уяв*) Bayramında yemek yarışması bile düzenlenmektedir. Bayrama katılan bölgedeki köyler bu yarışma için millî yemekler pişirip getirmekte ve tüm misafirler sofraya çağrılmaktadır.

Ekmek, Çuvaşlarda kutsal bir yiyecektir. Vera Tolçina'nın anlattığı gibi, Çuvaşlar eskiden beri ekmeğin değerini bilirdi. Bir kişi kendi haklı olduğunu göstermek istediğinde, bir ekmek parçasının üzerine tuz döküp, onu herkesin önünde yedi. Bu en kutsal yemin yerine geçirdi. 'Ekmeği yediği sırada yemin ederken yalan söylediyse, kötü bir şeye hazır ol' atasözü nesilden nesile geçmektedir.

Ekmek hamuru akşamdan hazırlanır. Önce ılık suda kıvas tıpı (*Çuv.Tr-si kăvas mēnē*) mayalama yapılır. Sonra bunun içine un eklenerek ahşap spatula (*Çuv.Tr-si kalek / калек*) yardımı ile hamur yoğurulur. Bu işlemi genellikle "Çabuk hazır ol hamur, çocuklar yemek istiyor" (*Çuv.Tr-si Kīvas, çasrah yūs, açasem šīkīr šīyes kilet teššī / Kăvas, часрах йүс, ачасем чăкăр çуес килет теççē*) eşlik etmektedir. Hamur mayalaması yoğurulduktan sonra üstü örtülüp sıcak bir yere konmaktadır. Sabah 3 ya da 4 gibi mayalamanın içine su, tuz ve un eklenmektedir. Bu sırada ısınmış ocak temizlenmekte ve ekmek pişirmeye hazırlanmaktadır. Kadınlar, ekmeğe yuvarlak şeklini vermek için ahşap kaplar (*Çuv.Tr-si kīmaka tıpı / kămaka mēnē*) kullanmaktadır. Ekmeğin çatlamaması için onu ocağa koymadan önce üzerine su sürülmektedir. Ekmeği ocağa koymak için uzun kollu ahşap spatulalar (*Çuv.Tr-si šīkīr kīreši / чăкăр кёреçu*) kullanılmaktadır.

Pişmiş ve ocaktan çıkarılmış ekmekler duvara ön tarafa doğru iki saatliğine yatırılmaktadır. Ekmek soğurken tadının değişmemesi için üstü örtülmektedir.

'Bizim köyde ekmek genellikle sabahları pişirilirdi. Kışın dışarı çıkıp evlere baktığınızda, borulardan çıkan dumana göre hangi evde saat kaçta ekmeğin pişirildiğini anlarsınız'. (Vera Tolçina, Yakuškino köyü)

Çuv.Tr-si: Piren yalta šīkīr pīşeretçeš irhine. Hīlle kilten tuhsan, šūrtsam sine pīhsan, pallī hīš šūrtra misere šīkīr pīsernine. (Yaka el')

Пирен ялта чăкăр пёçеретчеç ирхине. Хёлле килтен тухсан, çўртсам сине пăхсан, паллă хăш çўртра мисере чăкăр пёсернине. (Яка ель)

Ekşi ekmek hamurundan šühü³⁸ ve kīvas ikerçi³⁹ pişirilmektedir. Bunlar odun yanarken tavada hazırlanmaktadır. Kapırtma⁴⁰ ve hıpartu⁴¹ da ekşi hamurdan pişirilmektedir.

Yakuşkino köyü sakini olan Vera Tolçına yemek ile ilgili savaş zamanlarında geçen çocukluk hatıralarını anlatmıştı:

Biz çok açtık. 5 yaşında bir çocukken, nehrin kenarında dolaşırken eski bir tarak bulmuştum. Ve onu ekmeğe değiştirmek zorunda kalmıştım. O tarak bende kalsın çok istemiştım, evde tarak yoktu. Fakat açlık başka davranmaya zorlamıştı. Çünkü annemle babam tarladayken, yanımda küçük kız ve erkek kardeşlerim kalıyordu.

Çuv.Tr-si: Ĭpir vıšlĭh pulnĭ, simelli sitelĭklĭ pulman. Epĭ pillĭk-re çuhne siran hĭrinçe tupnĭ çe puş turi. Ĭríksĭreh ulĭštartĭm ĭna šĭkĭr-pa. Tem pek hamavalli hĭvarasšĭnçe vĭl puş turine, piren kilte šük çe puş turi. Itla siyas kilni pe turĭm urĭhla. Menšen tesen anne pe atte hirte çuhne, man pa yulatçı kĭšen ymĭk pa šĭllĭm.

Ĭпир вышлăх пулнă, симелли сителĕклĕ пулман. Эпĕ пиллĕк-ре чухне сиран хĕрринче тупнă чĕ пуç тури. Ирĕксĕрех улăштартăм âна çăкăр-па. Тем пек хамавалли хăварасшăнче вăл пуç турине, пирĕн килте çÿк че пуç тури. Ътла сияс килни пе турăм урăхла. Меншен тесен анне па атте хирте чухне, ман па юлатче кĕçен ĭмăк па шăллăм.

Yĭva⁴², tören ekmeği olduđu için çok eskiden ortaya çıkmıştır. Onun yenmesi, evcil hayvanlarının bereketi anlamına gelmektedir. Yĭva, koyunların bereketi için Surhuri bayramında hazırlanmaktta ve yenmektedir. Yĭva yerken şu dua okunmaktadır: “Tanrım, koyun sayısını çoğalt. Yĭva çok olduđu kadar koyun olsun.” (Çuv.Tr-si Turĭ, ĭrçet surĭhsene, yĭva çuhlĭ pĭr karta surĭh pultar / Турă, ĕрçет сурăхсене, ĭăва чухлĕ пĕр карта сурăх пултар).

³⁸ Šühü/çÿxÿ, ekşi hamurdan yapılmış ve tavada pişirilmiş ince ekmektir. Genelde sonbaharda olan ölüyü yâd etme törenleri, daha seyrek de düğün için hazırlanmaktadır. Tören sırasında ekmekle birlikte peynir ve krep ikram edilmektedir.

³⁹ Ekşi hamurdan yapılan ekmek türü.

⁴⁰ Kaynaklara göre iki tip kapırtma vardır: 1.si ince ve tavada pişirilip üstü tereyağ ile sürülmektedir; 2.si ise kalın. Bu tür ekmek günlük hayatta çok yaygındır. Bunun yanında Munkun ve ölüyü yâd etme törenlerinin de vazgeçilmezidir.

⁴¹ Hem günlük hayatta hem özel törenlerde yaygındır. Fakat tören ekmeğinin görünüşü farklıdır. Tören ekmeğinin yan tarafına bir işaret yapılmakta, bu yer elmeğin üstüne koyulan yumurta ile işaretlenmektedir. Bu yumurta, tören yemeğine ‘başlangıç’ anlamını vermektedir. Aynı anda bu ekmek, ümit ve sakinlik manasını taşımaktadır.

⁴² Kaynaklara göre Yĭva/yĭvaça // ĭăва/ĭăвача – hem büyük, hem küçük olur, yuvarlak şeklinde yapılır. Çocuklar, dışarı çıkarken bu ekmekle ceplerini doldurur; nişanlanmış kızlar Šĭvarni bayramında ekmekle dolu işlemelik küçük bir çanta nişanlısına hediye eder; evlerde bu küçük ekmeği vazolarda masaya koymaktadırlar. Yĭva, tavada ocakta pişirilir.

Püremeç ekşi hamur ile lor peyniri ya da patatesten yapılmaktadır. Böreklerin içi lahana, havuç, pancar, et, türlü baklagiller, yumurta, soğan, elma ile doldurulabilirdi. Püremeç ve böreklerin ismi içine ne konulduğuna göre değişmektedir.

Çuvaş sofrasının en saygılı ve önemli yemeği et ve patatesli bir börek olan hupludur (Çув.хуплу). Bu yemek doğum, düğün gibi büyük bayramlarda hazırlanmaktadır. Ziyaret ettiğimiz Yegorkino köyünün sakinleri bizimle bazı yemek tarifleri paylaştılar. Her evde mutlaka evi ısıtan ve yemeği pişiren bir ocak vardır. Huplu da bu ocakta hazırlanmaktadır. İlk önce ocağın içine odun ve çubuk koyarak ateş yakmak gerekmektedir. Ocaktaki ateş sakinleşinceye kadar hamur, et ve patates hazırlanmaktadır. Et olarak daha çok ev tavuğu veya kaz tercih edilmektedir. Huplu, yuvarlak kapalı börek şeklinde yapılmaktadır, onun için ateşe dayanıklı dökme bir demir tavanın olması şarttır. Tavanın üzerine yağ sürmek için eskiden olduğu gibi şimdi de çoğu köy kadını kaz tüyünden yapılan bir fırça kullanmaya devam etmektedir. Börek hazırlanınca, ocağa hemen koyulmamakta, dinlenmesi için ocağın yanına bırakılmaktadır. Huplu büyük bayramlarda ana yemek olarak verilmektedir. Huplunun kesilmesi ve yenmesi ayrı bir törendir. Bayramın en saygın misafiri hupluyu kesmekte ve içini açmaktadır. Sonra içindeki patates ve et herkese dağıtılmaktadır. Gençler arasında düzenlenen her siri bayramında kızlar gençlere özel tariflerle pişirilmiş huplu ikram etmektedirler. Huplunun pişirilmesine katılmayan kızın evlenmeyeceğine ya da nişanlasından ayrılacağına inanılmaktadır. (bknz. resim 8, 9, 10)

Et, bayram ve tören yemeklerinin vazgeçilmez ve önemli parçasıdır. Milli et yemekleri ve amaçları çok eskiye dayanmaktadır. Et kurban törenlerinde yenilirdi. Kurban hayvanı olarak at, inek ya da koyun kesilmektedir. Kurban eti büyük kazanlarda pişirilmektedir. Yemekten önce saygın yaşlılar dualar okurdu. Kurban hayvanın pişirilmiş kafası ailenin büyüğüne, misafir olunca da misafire verilmektedir.

Çuvaşların milli yemeklerinden olan şırttan, tultarmış et ve hayvanın iç organlarından yapılmaktadır.

Türkiye'nin Adana ili mutfağının meşhur olan şırdan ile hemen hemen aynı olan Çuvaş şırtanı (Çув. Tr-si şırttan 'шăрттан) da Çuvaş mutfağının

vazgeçilmezidir. Koyun midyesinden yapılan bu yemek hem kışın hem yazın koyun kesildikten sonra hazırlanmaktadır. Yemek daha çok bir tür sucuğa benzemektedir. Şırtan hazırlamanın ilk adımı koyun midyesini suyun altında temizlemektir. Koyun eti ve baharatlar ile doldurulmuş mide, bayram sofrasının önemli yemeklerinden biridir. Hazır şırttan soğuk yerde tutulmaktadır. Genelde misafirlere verilmekte ve yazın ise ondan çorba pişirilmektedir. (bknz. resim 11)

Tultarmış, kesilmiş hayvanın bağırsağından yapılmaktadır. İçini hayvan yağı ya da yağlı et ve tahıllarla doldurmaktadırlar. Yemeği önce kaynamış suya koyup sonra kızartılması için ocağa vermektedirler. Tultarmış sıcakken yenir, bazen şurpe ile tüketilir. (bknz. resim 12)

Çorba (*Çuv. Tr-si yaşka, şurpe*) Çuvaş sofrasındaki yemekler arasındadır. Çorba tavuk ya da kaz suyunda ev yapımı erişteden yapılmaktadır. Çorba türleri ise içinde bulunduğu baharat isminden oluşmaktadır. Mesela, sert yaşki (*Çuv. Tr-si серте яшки*), pultıran yaşki (*Çuv. Tr-si пультăран яшки*), imah yaşki (*Çuv. Tr-si çăмах яшки*) vs. Çorbaya un, patates, taze veya ekşi lahana, havuç ve soğan eklenir. Fakat en sevilen çorba ise salma çorbasıdır. Ekşi veya mayasız hamur karelere kesilmekle salma hazırlanmaktadır. Sonra bu salma kaynamış tavuk ya da kaz suyuna konulmaktadır.

Süt yemeklerinden ise turih (*Çuv. Tr-si турăх*) “ekşi süt”, uyan (*Çuv. Tr-si уйран*) “ayran”, çikıt (*Çuv. Tr-si чăкăт*) “lor peyniri” çok yaygındır.

Turih içilmenin yanında çorbaya da eklenmektedir. Hem çocuklar hem büyüklerin sevdiği yemek ise hıymallı turih’tir (kaymaklı ekşi süt). Su ile karıştırılmış ekşi süt (*Çuv.Tr-si turih uyaně / турăх уйранě*) yaz zamanlarında çok içilen bir içecektir.

Sıra (*Çuv. Tr-si сыра*)

Kuruyemiş (kuru üzüm, kuru kayısı ve kuru erik), şeker ve hımla’dan (şerbetçiotu) yapılan bir içkidir. Sıra denilen içki genellikle yazın yapılmaktadır çünkü tarlada güneş altında bu içki susamış olan insanlara iyi gelmektedir.

2.3.2. Asker Uğurlaması

Eskiden asker uğurlaması 2-3 gün boyunca devam ederdi. Askere giden genç akrabaları ile sanki bir daha görüşmemek üzere köydeki tüm evleri dolaşırdı. Törene şarkı ve dans ile eşlik edilirdi.

Şimdi de olduğu gibi eskiden de uğurlama töreni, gencin ebeveynlerinin evinde başlamaktadır. Milli içecek olan sıranın ilk bardağı askere gidecek olan gence verilmektedir. Gencin arkadaşları asker şarkıları söylemekte, bu şarkılar uğurlama günleri boyunca duyulmaktadır.

İşlemeli Çuvaş havluları, törenin vazgeçilmez parçasıdır. Başta gencin annesi olmak üzere diğer akrabalar da bu havluları gence hediye etmektedir. Beyaz işlemeli havlu: “Yolun bu havlu gibi düz ve beyaz olsun” sözleri ile verilmektedir. Kızlar ise işlemeli mendil vermektedir. Bazıları askere para vermekte ve “gelince geri ödersin” sözünü de söylemektedir. (bknz. resim 13)

Şarkılar ve arkadaşlar eşliğinde asker köydeki tüm evleri gezmektedir. Gençler belli sıralamaya göre hareket etmektedir: Asker önde durmakta, arkadaşları ise birbirine belinden sarılarak geride yürümektedir. Bu alay köyü üç kez dolaşmaktadır. Tören askerin evinde sonlandırılmaktadır. Çok zengin bir masa kurulmakta, masanın üstünde mutlaka ekmek bulunmaktadır.

Ekmekle ilgili gelenek hâlâ saklanmaktadır. Ekmeğin ilk parçası askere verilmekte fakat asker onu yemez, sadece bir ısırık almaktadır. Bu parçayı askerin eve dönmesine kadar evde bir yerde saklamaktadırlar. Uğurlama töreni için saltak patı adlı lapa pişirilmektedir.

Kaynaklar ekmekle ilgili geleneklerin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Birinci geleneğe göre vedalaşma zamanı gelince asker evden sırtını öne, yüzünü eve çevirerek çıkmaktadır. Eskiye dayanan bu gelenek günümüzde de yaşanmaktadır. Askerin ebeveynleri ve yaşlı akrabaları masada oturmaya devam etmektedir. Bu, onların onu evde beklemeleri anlamına gelmektedir.

2.3.3. Düğün

Çuvaşlarda düğün (*Çuv. Tr-si tuy > myü*) diğer milletlerde olduğu gibi doğum ve ölümle birlikte insanın hayatındaki en önemli olaylardan biridir. Tuy, yeni ailenin oluşumu ve soyun devamı anlamına gelmektedir. Ailenin varlığı eskiden beri Çuvaşların hayatlarındaki en çok istenilen şeydir. Düğün öncesi hazırlıklar ve düğün sırası, anlamı çok büyük ve derin törenlere göre düzenlenmektedir.

Gençler, kendine gelin bulmak için komşu ya da uzak köylere giderdi çünkü aynı köyde Çuvaşlarda yasak olan akraba evliliği yapma ihtimali daha yüksekti. Bazen gelenek ve görenek farklılığından dolayı kızın eilesi onu uzak köylere vermek istemiyor, komşu köye vermeyi daha uygun görüyordu. Çünkü toplum kendi tören ve geleneklerinin korunmasını tercih ediyordu. Akatuy, Uyav gibi baharın gelmesini kutlayan büyük bayramlar da gençlerin tanışması için bir fırsattır. Genellikle bu bayramlarda söz konusu tanışmalar oluyordu. Aileler tarafından damat/gelin bulma olayı çok seyrek görülür fakat düğünden önce gençlerin onayının alınması önemliydi. Gelin, onayını damada işlemeli mendil vererek, damat ise geline tatlı göndererek belli ediyordu.

Rus ve Tatarlar ile evlilik çok seyrek görülür, kendi milletinden olanlara evlenme tercih edilirdi. Çuvaş erkekleri diğer milletten kızları daha çok mecburiyetten alırdı. Karısı öldüğü için, ya da fakir oğlanlar kız ailesine “kalım”⁴³ ödeyemeyeceği durumlarda Rus veya Tatar kadınlarla evlenilirdi.⁴⁴

Çuvaşlar kız çocuklarını geç, erkek çocuklarını ise erken evlendirmeyi tercih ederlerdi. Burada gençlerin hissleri değil, ailenin ekonomik istekleri önemli rol oynamaktadır. Bunların arasında ailede çok çalışabilecek insan sayısının artması isteği önemlidir. Eğitim ve din baskısı arttığında evlenme yaşı eşitlenmiştir. Eskiden 12 – 13 yaşındaki erkek çocukları yirmi yaşına girmiş kızlar ile evlenmekteydi. Kızlar, kocalarına küçük kardeşlerine baktıkları gibi bakmaktaydı. XX. yüzyılında

⁴³ Çuv. Tr-si калым, хулām – gelinin ailesine ödenen para ya da mal; kalım ödediği kadın artık kocasının ailesinin varlığı olarak sayılıyordu. Kız isteme töreni sırasında gelin ve damat tarafları kalımın ve çeyizin ne kadar olduğu konusunda anlaşıyordu. XX yy. başlarında kalım 100-150 ruble, bir pud bal (~16 kg), yarım kilo çay; bunun dışında gelin için diktirilecek mont için kürkten ibaretti. Ödenecek para, çeyizin parçası olan gelinin kıyafetlerine harcanıyordu (yani doğrudan damadın ailesine geri dönüyordu), ürünler ise düğün için saklanıyordu. Fakir ailelerde kalım büyük değildi. Kız kaçırıldığında, kalım ödenmiyordu.

⁴⁴ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 115-116.

dul babaların 15 – 16 yaşındaki oğullarını onlardan çok büyük kadınlarla evlendirdiği görülmüştür⁴⁵. Bu durum ev işleri ile uğraşacak kadının olması ihtiyacı ile ilgilidir. Bu aralar gençlerin evlenme yaşı 23 – 25 arasında değişmektedir. İdil bölgesinde 20 – 29 yaş arasındaki evlenmemiş erkeklerin sayısı, evlenmemiş kızlara göre daha fazladır⁴⁶. Evlenmemiş erkekler diğer toplumlarda olduğu gibi Çuvaş toplumunda da pek saygın değildir.

Aile ilişkileri çok önemlidir. Ve üç nesile kadar aynı evde yaşanmaktadır. Yeni evlenen erkek çocuk karısı ile kendi babasının evine yerleşmektedir. Yeni gelinin gelmesi çalışacak kişi sayısının artması anlamına gelmektedir. Bu yüzden hamarat ve çalışkan kızlar geç yaşta evlendiriliyordu.

Çuvaşlarda çok evlilik yasaktı. Birden fazla kadınla evlenmek yasal olarak yasaklanmıyordu fakat insanlar arasında bu ‘günah, ayıp’ olarak değerlendirilen gruptadır. Bu tür evlilik genellikle 1. eşin çocuk doğuramaması sebebiyle oluyordu.⁴⁷ 20.yy’da Hristiyan olmayan Abriskino köyü Pagan ve Çuvaş geleneklerini bir araya getiriyordu. Bu köyde aynı anda iki kadınla evliliğin tek bir örneği vardı.

Babamın dedesinin karısı hastalanıp kör olduktan sonra ablası ona bakmaya gelmişti. Sonra büyük dedem onunla evlenmişti. Böylece o aynı anda 2 kadınla evli olmuştu. Fakat bu yaygın bir şey değildi. (Luiza Nikolayeva, 89 yaş, Abriskino köyü.)

Çuv.Tr-si: Pim asla asaten arım çirlesen, ku kurmi pulsan, unın apış kilçpıhsa purınma, pulışma piren pata. Purına kile aslı asatte avlanç un ine. apla vıl avlannı pulnı ik hraramsamsine. Umpek yapala nihšan-ta pulman. (Laçaka yal)

Пирён асла асатен арәмё чирлесен, куçё курми пулсан, унән апашё килчё пұхса пурұнма, пулұшма пирен пата. Пурұна киле аслұ асатте авланчё ун çине. Çапла вұл авланнұ пулнұ икё хёрарамсамсине. Умpek япала нихшан-та пулман. (Лачака ялё)

2.3.3.1. Kız isteme

XIX. yy’ın sonu – XX. yy’daki en yaygın evlilik biçimi kız kaçırma (Çuv.vırlasa yada vırttın tuy > вұрласа/вұртмұн туй)⁴⁸. Ziyaret ettiğimiz köylerdeki kadınlar genellikle bu törenle evlendiğini söylemekte, kadınların çoğu

⁴⁵ İvanov ve Matveyev, a.g.e., 2015, 115-116.

⁴⁶ İvanov ve Matveyev, a.g.e., 2015, 115.

⁴⁷ İvanov ve Matveyev, a.g.e., 2015, 117.

⁴⁸ İvanov ve Matveyev, a.g.e., 2015, 117.

kocalarını tanımadığını ya da az tanıdığını iddia etmektedir. Bu kız kaçırma töreni çok güçlü ve yaygındı. Geleneksel düğün senaryosunu bile kendi kurallarına göre yönetilmektedir: Bazı yerlerde iki tarafın razı olduğu durumlarda bile uyulması gereken adetler vardı. Damat gelini kaçırdı.

O gün köye tiyatro gelmişti, kız ve erkek kardeşlerim oraya gitmişti. Bense hastalandığım için evde tek kalmıştım. Annem o gün dayımla birlikte komşu köye akrabasının birine gitmişti. Evde tek başıma oturmamak için kuzenimi bizim eve çağırmaya gitmiştim fakat teyzem onun tiyatroya gittiğini söylemişti. Onların evinden çıkarken bahçede birini gördüm fakat pek önem vermedim. Hem karanlıktı, kim olduğunu göremedim. Peşime takıldı. Sokağa çıktığımda at arabası gördüm, tam yaklaştığımda o arkadaki adam beni arabaya attı. Ben de birinin bana şaka yaptığını düşündüm, o an kaçırılmam aklıma gelmedi. At hareket etmeye başladı, bense bağırmaya. Bana bağırمامam gerektiğini söylediler çünkü herkes tiyatroya gittiği için beni o an duyan yoktu. O gün bu kız kaçırma töreninin ne kadar saçma olduğunu düşünmüştüm. Ben kaçmayayım diye üstüme Nikolay (kocam) oturdu ve botlarımı çıkartıp attı. Onların köye geldiğimizde, beni kardeşinin evine götürdüler ve oradaki hanımlar ikna etmeye başladılar. Ben evlenmeyi düşünmüyordum. Babam savaşa gitti ve geri dönmedi. 3 çocuktuk ve en büyüğü bendim. O zamanlar 28 yaşındaydım, çalışıyordum ve anneme yardım ediyordum. Bunlar ise evlenmek için artık yaşlı olduğumu söylüyorlardı. O an aklımda tek bir şey vardı: Kardeşlerim tiyatroda, evin kapısı açık kaldı, annem gelince çok kızar. (Luiza Nikolayeva, 89 yaş, Abriskino köyü.)

Çuv.Tr-si: Pırrehinçe yala kilnıçe çıvaş teatire. Yımık pa şillim kayres şavınta. Epı çirlenipe yultım kilte. Anne pe kuka kaynaçı kürşe yala tivansam patne. Pıçen laras mart ese, kayrım piren pata çınme hamin apana, mınakan hırne. Mınaka kalare vıl teatıra kaynine. Vısem patınçen tuhnı çune, sad-pahçinçe kama tır kurtam, nimente şuhışlamarım. Tıttım pulnipe, kurmarım kam ikkenne. Vıl utrë man hışın. Epı uramalla sisse te yulaymarım, ku arsin mana tıtrë-te urapa şine peçite, laşine hıvalare. Huskalsa kaysanah epı tıtıntım kışkıрма. Mana kalarış: «An kışkır, pıtempi kaynı teatıra, nikamta sana iltmest». Epı şuhışlasa ilkırtım-uhmahla yıla vıl-hırsım vırlani. Epı tarasran hırasa Mikul (Nikolay) hıvre man urari puşmaksana, mana hupırlasa ilçe-te, perse hıvarçe puşmaksana uramalla. Unın yalne şitsessen mana kurtse hıvarçe şillen şürtne. Hırarımısem mana lıplantarsa kalaştarma tıtınçış. Manın atte vırşıran tavrınmare. Epir vişşın, epı çi asli. Epı vıl vıhıta sirëm sakkırta çe, işletëmçe, anne ne pulışatımçe. Vısem kalarış, epı vıt hır tese. Vıl vıhıtra man puşra pır şuhış kına çı: şillim pa yımık teatr-ta, pürt alıkë uşı, anne pıt şimenet intı. (Laçaka yalı)

Пёррехинче яла кильнече чаваш театăре. Йăмăк па шăллăм кайрес çавăнта эпë чирленипе юлтăм кильте. Анне пе кука кайначё кўрше яла тăвансам патне. Пёчен ларас мар тесе, кайрăм пирен пата чёнме хамăн апана, мăнакан хёрне. Мăнака каларе вăл театăра кайнине. Вăсем патёнчен тухнă чуңе, сад-пахчинче кама тăр куртăм, нименте шухăшларамăм кам иккенне. Вăл урамалла тухсан, куртăм айăр лаша тăнине. Ирте кайма тытăнсан сиссе ие юлаймарăм, ку арсин мана тытрё-те урапа çине печёте,

лашине хаваларе. Хускалла кайсанах эпё тытăнтăм кăшкăрма. Мана каларёç: «Ан кăшкăр, пётѣмпи кайнă театăра, никамта сана ильтмест». Эпё шухăшласа ёлкёртѣм-ухмахла йăла вăл-хёрсѣм вăрлани. Эпё тарасран хăраса Микуль (Николай) хывре ман урари пушмаксана, мана хупăрласа илче-те, персе хăварче пушмаксана урамалле. Унăн ялне çитсессен мана кўртсе хăварче шăллен çўртне. Хёрарăмѣсем мана лăплантарса калаштарма тытăнчѣ. Манăн атте вăрçăран таврăнмаре. Эпир виççѣн: эпё чи асли. Эпё вăл вăхăта сирѣм саккăр та че, ёçлетѣмче, аннене пулăшатамче. Вăсем каларёç, эпё вăт хёр тесе. Вăл вăхăтра ман пуçра пёр шухăш кăна чѣ: шăллăмпа йăмăк театр-та, пўрт алăкѣ уçă, анне пит çименет ёнтѣ. (Лачака ялѣ)

Ben o zaman arkadaşım ile tiyatro kulübüne giderdim. Oyunlarda rol alırdım. O da oraya gelirdi. Uzun boylu, yakışıklı bir delikanlıydı. Bir gün arkadaşım ile kulüpte otururken, arkadaşım onun bize baktığını söyledi fakat ben onun gibi yakışıklı bir gencin bizimle ilgilendiğini düşünmedim. Sonra bir gün tiyatrodan çıktım eve gidiyordum. Kış aylarıydı. Benim geçtiğim yol çok geniş değildi. Araba geçtiğinde benim karlara girmem gerekiyordu. İşte, arkamdan at arabası geliyor. Ben de ona yol vermeye karar verdim. Fakat aniden kendimi çok derin at arabasında bulunmuş oldum. Nasıl olduğunu anlayamadım. At arabası boynuma kadardı, oradan yardım olmadan çıkmak imkânsızdı. Ağlamaya başladım. Beni eve getirdiler ve montumu çıkarmadan yere oturup ağlıyordum. Beni eve götürmelerini istiyordum. Yanıma kocamın annesi yaklaştı ve dedi ki: ‘Mihail çok iyi, terbiyeli, çalışkan bir genç. Onunla evlenirsen, mutlu olursun’. Annesi ağlamamamı ve onlarda kalmamı istedi. (Aksumla köyü)

Вăл вăхăтра эпі юлташпа şürettemçe хамір клуб театіrne. Вılyatıмçe stsenısinçe pyesıra. Vıl pıraçı şavınta, matur yaştaka yıket. Yuldaşpa perrehinçe klubra larnınune, mana yuldaş kalare, vıl man sine küşne ilmesır pıhnine. Epı puşa ta ilmerım un sāmahısene, umpek hitre kaççı pıhas şuk man sine tese şuhışlarım. Pırrehinçe epı tuhrım teatrtan şül ansırtarah, şavımpa maşına irtse kayna çuh, manın irıksıreh yur işne kımelleçı. Manın hısrana laşa pıratçe, epı irterse yaraş tırım kana, ınlansa ta yulaymarım şav vıhıtrah laşa, urabi şınçe pulsa kayrım. Urabi sinçen sin pulışmasır tuhaymanni pe tıtıntım makırma. Şürtne kırsen, urayne lartım paltona hıvmasırarah, per çarınmi makırsa itrim kile ilse kayçır tese. Man pata pıçı amışı, kalare: «Mihala layıh etem, lıpkı, işçen, yıркеle şın, ına kaçça tuhsan, ırıskallı pulan». (Uksımla yalı)

Вăл вăхăтра эпё юлташпа çўреттемче хамър клуб театърне. Вылятăмче сценăсинче пьесăра. Вăл пырачѣ çаванта, матур яштака йѣкет. Юлдашпа перрехинче клубра ларнăнуне, мана юлдаш каларе, вăл ман сине куşне ильмесър пăхнине. Эпё пуçа та ильмерѣм ун сăмахѣсене, умпек китре каччă пăхас çук ман сине тесе шухăшларăм. Пёррекинче эпё тухрăм театртан çўл ансăртарах, çавăмпа машина иртсе кайна чух, манăн ирѣксѣрех юр ашне кѣмеллечѣ. Манăн хысьран лаша пыратче, эпё иртерсе ярас тѣрѣм кана, аңланса та юлаймарăм çав вăхăтрах лаша ураби çинче пулса кайрăм. Ураби синчен син шулăшмасър тухайманни пе тытăнтăм макърма. Çўртне кѣрсен, урайне лартăм пальтона хывмасăрах, пер чарăнми макърса ытрăм киле ильсе кайчѣр тесе. Ман пата пычѣ амашѣ каларе: «Михала лайăх этем, лăпкă, ёçчен, йѣркеле çин, а́на качча тухсан, а́рăскаллă пулан». (Уксăмла ялѣ)

Benim annem de kaçırılmıştı. Annem zengin tüccar ailesinden geliyordu. Dedem anneme huşpu almış ve ona yakışacak güzel bot almayı düşünüyormuş. O gün annemin yanına komşu hanım gelmiş ve köye bot satıcıların geldiğini söylemiş. Annem komşu hanımın sözlerine inanmış ve para alıp evden çıkmış. Eve girdiğinde annemi 2 genç, muhtemelen babamın arkadaşları tutmuş ve annem kaçırıldığını anlamış. Annem ‘Ne yapıyorsunuz?’ diye bağırmaya başlamış, gençler ise ‘Bot satıyoruz’ diye cevap vermişler. Annemi koyun tüyünden yapılmış montun içine sokmuşlar ve at arabasına koymuşlar. Anlattığına göre kış aylarıymış ve çok soğukmuş. Annemin saçları simsiyah ve çok uzundu. Damadın köyüne gelene kadar soğuktan beyaza dönüşmüş. (Luiza Nikolayeva, 89 yaş, Abriskino köyü)

Çuv.Tr-si: Manăn annene kaçça vırlasa kaynı. Anne pulnı ulput hırı. Manăn kukasey şuhăş titnê annene huşpu pa hitre ura tăhănmalli ilne pama. Perrehinçe anne patne kilne kürşe hırarımı, kalanı yala tufli sutakansam kilne tese. Anne mannı kürşe, ukša ilne te, tukna kilinçen un patne kayma. Pürtne kırseneh anne ne şavırsa titna ikı arşin, kışkırsa ilkirne: «Men tıvatır esir?», arsinnisem kalana: «Tufli sutatpır!» - tenı te, tılıp pa çirkana ta laşa urabi sine vırtlama sivê tını. Annen vırım hura şüsesem kaççin yalne sitiçen sivi pulni pe şap – şurı pulsa larna.

Манăн аннене качча вăрласа кайнă. Анне пулнă улпут хăрч. Манăн кукасей шухăш тытнă аннене хушпу па хитре ура тăхăнмалли илне тама. Перрехинче анне патне кильне кърше хăрарăмѐ, каланă яла туфли сутакансам кильне тесе. Анне маннă кърше, укша ильнѐ те, тухна килѐнчен ун патне кайма. Пъртне кърсенез аннене çавърса тытна икѐ арсин, кăшкърса ѐлкърне: «Мен тăватър эсир?», арсиннисем клана: «Туфли сутатпър!» - тенѐ те, тăлăппа чăркана та лаша ураби сине ыртарнă. Вăл хѐлле пулна, шартлама сивѐ тăнă. Аннен вăрăм кура çүсесем каччин ялне ситичен сивѐ пулни пе шап-шурă пулса ларна. (Лачака ялѐ)

Kız kaçırıldıktan sonra ailesine haber vermek için damadın yakın akrabası veya kaçırma olayına katılan arkadaşları gönderiliyordu. Kız evine giden kız ailesine “kız başlığı” (*Çuv. Tr-si her ėrehi - xĕp ėpexu*) ödeniyordu.

Aileye haber verildikten sonra ise düğün hazırlıkları başlıyordu. Hem kaçırılmış hem tüm adetlere göre istenmiş kız tuy olana kadar yedi gün boyunca damadın yakın akrabasının evinde kalıyor ve artık baba evine gitmiyordu.

Annem eve döndüğünde evde kardeşlerim vardı. Kimse benim nereye kaybolduğumu bilmiyordu. Teyzemin yanına gitti. Teyzem, benim onlara geldiğimi ve sonra eve gittiğimi söyledi. Birileri o akşam Nikolay’ın ve abisinin bizim köye atla geldiğini söyledi. Böylece benim kaçırıldığımı düşündüler. Kocamın abisi benim aileme kimin haber vermeye gideceğini sordu. Nikolay ise kendi gitmek istedi. Beni de yanına alıp anneme gitti. Annem, kardeşlerimi evde bırakıp gittiğim için bana çok kızgındı. Fakat ben kendi isteğimle gitmediğimi, kaçırıldığımı söyledim. (Luiza Nikolayeva, 89 yaş, Abriskino köyü)

Çuv.Tr-si: Anne kile tavrınsan, kilte pulnı yımık pa şillım. Nikamta pılmen epı išta şühalnine. Anne haynı mınaka patne. Mınaka kalana epı vısem patne pırsa kaynine, kayran kalle kaynine. Kam tır kalanı vıl kaş pırın yala laşapa Mikul pe pitışi kilnine. Şavıntan ınlannı mana vırlasa kaynine. Piçişe itre, kam kaysa kalat manın annene ku hıpara. Mikul hıy kayas teri. Mana ilçite karımır. Anne viyli şilenniçe man şine kışennisene pırahsa kıvarnı şın. Epı kalarım hamın irik pe kayman tese, mana kaçça vırlasa kariş. (Laçaka yalı)

Анне киле таврăнсан, кильте пулнă йăмăк па шăллăм. Никамта пельмен эпĕ ашта şŭхалnine. Anne кайнă мăнака патне. Мăнака калана эпĕ вăсем патне пырса кайnine, кайран калле кайnine. Кам тăр каланă вăл каş пирĕн яла лашапа Микуль пе питĕшĕ кильnine. Şавăнтан ăнланнă мана вăрласа кайnine. Пичĕше ытре, кам кайса калать манăн анnene ку хыпара. Микуль хай каяс терĕ. Мана ильчĕте карăмăр. Anne вăйлă çиленнĕче ман çине кĕсеннисене пăракса хăварнă шăн. Эпĕ каларăм хамăн ирĕк пе кайман тесе, мана качча вăрласа карĕç. (Лачака ялĕ)

Ben iki kez evlendirildim. İlk evlendiğimde, kocam alkole düşküdü. Ben o hâlini görünce kaçtım ve bir daha evlenmememe karar verdim. Kız arkadaşım 20 ve 22 yaşındaydık. Bahçeli ev ve ikimizin orada yaşamayı hayal ederdik. Fakat bu nasip olmadı, 2. kez kaçırıldım. Ben kolhozda⁴⁹, ahırda çalışıyordum. Bir akşam kapıları kapatıp orada kaldım. Sonra birileri kapıyı çaldı ve annemin öldüğünü söyledi. Annem o zaman hasta olmasaydı inanmayıp kapıyı açmazdım. Fakat annem çok hastaydı, bu yüzden bu yalana inandım. Ben kapıyı açar açmaz kaçırıldım ve kocamın evine götürüldüm. (Yakuşkino köyü)

Çuv.Tr-si: Mana kaçça ikı hut panı. Pirvayhi upışka numay işetçe. Āna kursan, epı tartımta urıh kaçça kaymap tese sımah hama kam patım. Epır yuldaşpa vıl vihitra sirēm re te sirım ikkıre çe. Īmıtlenetımırçe ikken kına purinipir tese sad-pahçile şurtpa. Purnış şipi ulşınçe, mana ikkımeşne tata vırlareş. Epı kolhoz ferminçe işletımçe. Alıkısene hupnaçi te, yultım şavınta. Kam tır şakarı alıkran, kalare: «Sanın annyu vilne». Manın anne çirlĕ pulman pulsan şanas ta şuk, uşmastımçı. Anne çirli pulni pe şantım şyeşternine. Alıkne uşanah mana vırlasa kariş upışkan şyrtne. (Yaka yalı)

Мана качча икĕ хут панă. Пирвайхи упăшка нумай ёсетче. Āна курсан, эпĕ тартăмта урăх качча кайман тесе сăмак хама хам патăм. Эпир юлдашпа вăл вăхăтра сирēm re te сирēm иккĕре че. Ёмĕтленетĕмĕрче иккен кăна пурăнăпăр тесе сад-пахçиле çуратпа. Пурнăç шăпи улşăнче, иккĕмешне тата вăрлареç. Эпĕ колхоз ферминче ёçлетĕмче. Алăкĕсене хупначĕ те, юлтăм şавăнта. Кам тăр шакарĕ алăкран, каларе: «Санăн анню вильне». Манăн анне чирлĕ пулман пулсан шанас та çук, уşмастăмчĕ. Anne чирлĕ пулни пе шантăм çуеçтерnine. Алăкне уşанах мана вăрласа карĕç упăшкан çуртне. (Яка ялĕ)

Bizim karşılaştığımız örneklerde kız kaçırıldığında ikna olup evleniyordu çünkü kaçırılmış olmak ve evlenmeden baba evine dönmek aileyi utandıran bir şeydi.

⁴⁹ Rus. колхоз, kollektivnoye hozyaystvo kelimelerinin kısaltılmış halidir. SSCB'nde tarım sektöründe örgütlenen "kollektiv tarımla" uğraşan birlikler olarak tanımlanırlar.

Fakat söylentilere göre bazı kızlar bunu göze alıp baba evine dönüyordu. Ve aileler kaçırılmış kızı kabul ediyordu.

İlyutkino köyünde yaşayan 76 yaşındaki Raisa Ubaseva'nın söylediklerine göre, ablasının evlenme yaşı geldiğinde kaçırılmıştı. Kaçıranların evine getirildiğinde, damadın aklı zayıf biri olduğunu anlamıştı. Böyle biriyle evlenmek istemediği için eve dönmeyi istemişti. Fakat uzak köye götürüldüğü için gece dönmekten korkmuştu ve sabahlamaya karar vermişti. Baba evine döndüğünde köydeki herkes kaçırıldığını biliyor ve namusun kirlendiğini düşünüyordu. Bu yüzden onunla evlenmek ve yuva kurmak isteyen olmuyordu. Çok uzun zaman sonra savaştan dönen bir adam Raisa Ubaseva'nın ablasıyla evlenmeye karar vermişti fakat gençken kaçırıldığını ve geri döndüğünü sürekli hatırlatıyor ve utandırıyor.

Yakuşkino köyü sakinlerinin anlattıklarına göre, o bölgede kız kaçırma olayı çok yaygındı. Kaçıranlar, kızın başka biri ile nişanlandığına bile bakmıyorlardı, bu yüzden çoğu kız istemediği ve sevmediği biri ile evlenmek zorunda kalıyordu.

Evlenmeden ilişki yaşamak çok ayıp ve utanılan bir şeydir. Aile için kızın namusu çok önemlidir. Aileler bunu hoş karşılamazdı, babalar kendine göre cezalandırırdı. Kargora sakinlerinin anlattıklarına göre, köyde evlenmeden çocuk doğurmuş bir kadın vardı. O zamanlarda genç bir kızdı. Eşi savaşa gitmiş ve geri dönmemişti. O sırada kız onu baba evinde beklerken doğum yapmış. Evlilik dışı doğum yaptığı için babası kızının çeyizini at arabasına koyup, kızını çocuğuyla birlikte köy dışındaki çöpe kadar götürmüş ve oraya bırakmış. Böylece kendi kızından vazgeçmiş oldu. Üzerinden çok zaman geçse de köy sakinleri o kıza yaklaşmamayı ve ihtiyaçları olmadığı sürece konuşmamayı tercih ederlermiş.

Düğün hemen bittikten sonra askerliği yapmamış damatlar askere gidiyordu. Yeni gelinler ise baba evine dönmeden, geldikleri yeni ailenin yanında kalıyor ve 2-3 sene kocasının dönmesini bekliyordu.

Evlendikten sonra hemen ertesi gün kocamı askere uğurladım. 3 sene bekledim. Evlendiğimizde onu pek tanı mıyordum, onu beklemem çok uzun sürdü. (Yegorkino köyü)

Çuv.Tr-si: Tuy irtse tepır kunneh epı asatrım upışkana Sovet Şar-ne. Vişı şül kitrım vıl tavrınasa. Epir pırleşne çuhni layıhah pılmestemçe ina. Tür kilce vırım vihıt kítme ina. (Yagurkel yale)

Туй иртсе тепёр куннех эпё асатрәм упәшкана Совет Җар-не. Виҗё җүл кётрём вәл таврәнаса. Эпир пёрлешне чукне лайахах пельместемче а́на. Түр килче вәрәм вәхәт кётме а́на. (Ягуркель яле)

Düğünümüzden hemen sonra kocam askere gönderildi. Ben ailemin yanına dönüp, onu orada beklemek istedim. Fakat babam izin vermedi. Nereye gelin gittiysen, kocanı orada bekle dedi. (Kargora köyü)

Çuv.Tr-si: Tuy-şını hanasam irtse kaysanah upışkana ilse kayreş Sovet Җar-не. Epí tavrınas terım kayalla atte-anne şürtne. Atte kaları: «İştә kaçça kaynı, şavınta kıtse il upışkuna». (Hural tu yale)

Туй-җәнә ханасам иртсе кайсанах упәшкана ильсе кайреҗ Совет Җар-не. Эпё таврәнас терём каялла атте-анне җүртне. Атте каларё: «Аҗта качча кайнә, җаванта кётсе иль упәшкуна». (Хурал ту яле)

Ben kaçırıldıktan sonra, kocam askere gitti. 5 yıl kayıinvalidemin yanında kaldım. Düğünümüzü kocam askerden dönünce yaptık. (Yakuşkino köyü)

Çuv.Tr-si: Manı vırlasa karış kaçça, a pulas upışkana ilse kayreş. Sovet Җar-не. Pilek şül purıtım unın amışipe, huneme-pe. Tuy turımır vıl Җar-tan tavrınsan. (Yaka yel)

Манә вәрласа карёҗ качча, а пулас упәшкана ильсе кайреҗ Совет Җар-не. Пилек җүл пурәнтәм унән амәшәпе, хунеме-пе. Туй турәмәр вәл Җар-тан таврәнсан. (Яка ель)

2.3.3.2. Düğün öncesi

Düğün hazırlıkları, düğünün çok daha öncesinden başlıyordu. Genç kızlar kimi 15, kimi 18 yaşında kendi çeyizini hazırlamaya başlıyordu. Sandığın içine mutlaka kendi elleriyle işlenmiş havlu ve mendiller, elbise ve gömlekler koyuyorlardı. Anneler ise yastık, yorgan gibi gerekli eşyaların çeyizin içinde olmasını sağlıyorlardı. Zengin gelinlerin çeyizinde inek, koyun gibi evcil hayvanlar bile vardı.

İlyutkino köyünde yaşayan Raisa Ubaseva kendi düğün hazırlıklarını şöyle anlatmaktadır:

Ben evlenmeye hazır değildim. Kaçırıldığımda 18 yaşındaydım. Düğün, ben kaçırıldıktan 2 hafta sonra olmuştu. Benim çeyizim hazır bile değildi, bu yüzden gece gündüz demeden çalışırdım. Havlu, mendil, yastık kılıfları, kendi elbisemi kendim diker ve işlerdim.

Çuv.Tr-si: Epí hatırülenmençe kaçça kayma. Mana vırlasa kaynıçuhne, epí vunsakkır kına tultarniçe. Tuy pulçı ikı ernerer vırlanı hışın. Manın kaçça kaymallı hır yapalisem nimıtne şükçe, şavınpa kunın-şırın hatırlerım: hamih şiletımçe, tırletımçe alşillisem, tutırsem, minter piçisem, kípesem.

Эпё хатёрленменче качча кайма. Мана вярласа кайнăчухне, эпё вунсаккăр кăна тултарнăче. Туй пульчё икё эрнерен вярланă хыçан. Манăн качча каймалли хёр япалисем нимётне çўкче, çавăнпа кунён-çёрён хатёрлерём: хамăх çелетёмче, тёрлетёмче алшăллисем, тутăрсем, минтер пичёсем, кёпесем.

Evliliğe onay almak üzere gelinin ebeveynlerine çöpçatanların (*Çuv. Tr-si yevçĭ yani евчĕ яни'*) ziyareti düğün öncesinin önemli ve takip edilen bir törendir. Genellikle çöpçatanlığa evli çift giderdi, kadınlar kız istemeye gitmezdi. Çöpçatanlar genellikle inek satın almasından bahsetmeye başlar, böylece gelinin ailesine ziyaretin amacını belli ederdi:

- Санı́рız sizde satılacak inek vardır.
- Ная́ır, биз hiç bir şey satmıyoruz⁵⁰ şeklinde.
Çuv.Tr-si: - Şuhışlapar, sirĭn sutĭnmalli ĭne pur-i. / Шухăшлапар, сирĕн сутăнмалли ĕне пур-и.
- Şuk epir nimĭnte sutmastĭr. / Çук эпир нимĕнте сутмастĭр.

Çöpçatanlar yanında bal, şarap getirirdi. Kızın ebeveynleri evliliğe razı olduğunu göstermek için hediyeleri kabul eder ve çöpçatanları masaya çağırır, karşı çıktığında ise hediyeleri geri verirdi. Kız evine gelen çöpçatanlar yastık üzerine oturturlardı. Bazen kız ailesine gelin karşılığında 1 ya da 10 ruble⁵¹ verilmekteydi. Gençler boşanmasınlar diye, erkek tarafı damada şunu söylemekteydi: “Biz bu gelini para ile aldık, bu yüzden yaşa.”

Benim kuzenim arkadaşıyla hava kuvvetlerinde pilot olarak görev yapıyordu. Yazın kuzenimin arkadaşı izne gelmişti. Bizim köyde yan sokakta ablasıyla yaşıyordu. O yaz bana evlenme teklifi yapmıştı. Bense ailemin çocuklarından büyüğü olduğum için evlenmek istemedim ve hiçbir yere gitmeyeceğimi söyledim. Evde tüm işleriyle ben uğraşırdım: Ormandan odun getirirdim, ekmek yapardım. İki üç yıl sonra tekrar geldi ve çok ısrar etti. Babam savaştan geri dönmedi, bu yüzden ailemizin en büyüğü olan dedemin kardeşine gittik. Ben utandığım için onun yanında ses çıkaramadım, öylece susup durdum. Genç hediyeleri masaya koydu ve annemin yanına gitmeye çağırdı. Fakat dedemin kardeşi izin vermeyip hediyeleri kabul etmedi. (Luiza Nikolayeva, 89 yaş, Abriskino köyü)

Çuv.Tr-si: Manĭn tete pe yultaşĭ leçik sem te aviatsi şarençe. Şŭla teten yultaşĭ kilnĭçe yala kanma. Vĭl purnaçe kürşe uramra apĭşepe. Şav şŭl mana vĭl kaçça tuhma çĭnnĭçe. Epĭ kaçça kayas temerĭm, kilte aslĭ pulnĭran ittş açsançen,

⁵⁰ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 117.

⁵¹ Rus. рубль, Rusya Federasyonu'nda geçerli olan para birimi. Rublenin tarihi XIII yy.'da başlamaktadır. SSCB döneminde ruble Sovyet cumhuriyetlerinde de kullanılmıştır fakat Sovyetler dağıldıktan sonra her ülke kendi para birimini kullanmaya başlamıştır.

‘kaçça pımap’ – terím. Epí kilti íşsene eşlese purínatımçe: vırmantan vutí hatırletímçı, şíkır píşeretímçe. Vişí şúltan tepre kılçe, tatah çínçı kaçça tuhma. Atte vırşırان tavrınmanni-pe epir kayrımır asatten piçíşe patne. Epí vıtannipe çínmesír títim un şümínçe. Manın şamrık şin huçı kuçeneşine sítel sine, çínçı pírlle kayma manın anne patne. Asatten piçíşı píre irík pamare, parnisene yışınmare.

Манән тете пе юлташә лечик сем те авиаци çаренче. Çўла тетен юлташә кильнәче яла канма. Вәл пурначе кўрше урамра апәшепе. Çав çўл мана вәл качча тухма чәннәче. Эпә качча каяс темерәм, кильте аслә пулнәран ытти ачсанчен, «качча пымап» - терәм. Эпә кильти ёçлесе пурәнатәмче: вәрмантан вутә хатәрлетәмчә, çākār пәçеретәмче. Виçә çўлтан тепре кильче, татах чәнчә качча тухма. Атте вәрçәран таврәнманни-пе эфир кайрәмәр асаттен пичәше патне. Эпә вәтаннипе чәнмесәр тәтәм ун çўмәнче. Манән çамрәк çин хучә кученеçене сәтел сине, чәнчә пәрле кайма манән анне патне. Асаттен пичәшә пире ирәк памаре, парнисене йәшәнмаре.

Bazen evlilik iki tarafın ebeveynlerin kararı ile oluyordu fakat son karar hakkı gençlere veriliyordu. İki ailenin büyüklerinin kendi aralarında anlaşıp gençlere sormadan onları evlendirmeleri seyrek de olsa görülürdü. Yakuşkino sakininin anlattığına göre, babası onu arkadaşının oğluna vermişti. Kızın razı olup olmadığını sormadan yeni ailesinin evine götürüp orada bırakmıştı. Fakat 2-3 gün sonra annesiyle birlikte onun ziyaretine gelip kıza nasıl davrandıklarını sormuş ve eğer kız yeni evde rahat değilse, onu oradan alabildiklerini söylemişti.

Karaulnaya Gora köyünde yaşayan Antonina Kornilova kendi örneği ile damadın ebeveynlerinin gelin seçebileceğini de gösterdi. Fakat bu durumlarda kız tarafı razı olmayabilirdi.

Biz Mihail ile aynı okula giderdik, birbirimizi çocukluğundan beri tanıyorduk. Fakat birbirimize karşı hiç duygu yoktu. Okuldan sonra Mihail şehre çalışmaya gitti. O zaman kız arkadaşı da vardı. Sonra askere gitti, 2 yıl sonra döndü, fakat nişanlısı o zaman evlenmiş. Onun annesi ve babası beni sevdiği gibi bana saygı da duyardı. Oğullarına beni istemeye karar verdiler. Fakat teyzem beni ona vermek istemedi, annem o zamana vefat etmişti bu yüzden teyzem bana annelik yapıyordu. Beni Mişa'ya vermek istemedikleri için, beni zemin altına sakladılar. O zamanlar büyüklere karşı söz söylemek ayıp bir şeydi, hoşuna gitmezse bile tüm kararlarını kabul edecektin. Ben de teyzemin beni vermesine karşı çıkamadım. (Antonina Kornilova, Kargora köyü)

Çuv.Tr-si: Epir Mihala-pa per şkula şüretímır, per-pırne píletímer píçíkíren. İtla şivíh pulman. Şkul híşşın Mihala karí hulana işleme. Vıl vıhíta unın híre-te purçı. Kayran vıl karí Sovet Şarne, tavrınçe ike şúltan, ançah kerí uríhine kaçça kaynıçe. Unın aşşe-ammaşe mana goratatçeş, sivíh kuratçeş. Şúraşaşınçēş híysen ıvıle valli. Mınaka mana kaçça paras temere, vıl vıhíta manın anne vılñeçe, epē purínatımçe mınakapançe. Mana Mih alana kaçça paras mar tese,

hupsa huçış típsakayne. Vıl vîhıtra aslisene hirış çínme sımah yuraman, kilışmesen te, may pını. Epı te nımın te hirış mınakana kalaymarım. (Hural tu yalı)

Эпир Михала-па пер шула çүретёмёр, пер-пёрне пёлетёмер пёчөкёрен. Ытла çивăх пулман. Шкул хыççан Михала карё хулана ёçлеме. Вăл вăхăта унăн хёре-те пурчё. Кайран вăл карё Совет Çарне, таврăнче ике çўлтан, анчах керё урăхине кача кайнăче. Унăн ашше-аммаше мана горататчеш, сивăх куратчеш. Çўраçашăнчеш хăйсен ывăле валли. Мăнака мана качча парас темере, вăл вăхăта манăн анне вильнёче, эпё пурăнатăмче мăнакапанче. Мана Михалана качча парас мар тесе, хупса хучеш тёпсакайне. Вăл вăхăтра аслисене хиреш чёнме сăмах гораман, килёшмесен те, май пынă. Эпё те нимёнте хиреш мăнакана калаймарам. (Хурал ту ялё)

Aileler çocuklarının maddi durumu eşit olan biriyle evlenmesini tercih ederdi.

Bazı babalar namus ve ayıp olaylarına göz yumup, kaçırılmış olan kızlarını fakir gençlerden geri almaktadır.

Babam o zamanlara göre çok zengindi. Beni ise babamın söylediğine göre bana eşit olmayan genç kaçırmıştı. Ve babam buna razı olmayıp, beni kaçırılardan geri alıp eve götürmüştü.

Benim kocam mühendisti. Babam ise o zamana göre çok zengindi. Benim ipek elbiselerim bile vardı. Kocam bana evlenme teklifi ettiğinde, babam buna hoş bakmadı çünkü bu eşit evlilik olmazdı. Ama hiç bir şey söylemedi. Sadece sabah kendi elbiselerimin üstünde dökülmüş yağ buldum. Yağ lekeleri yıkanmıyor ve babam, kaçmayayım diye, elbiselerime yağ döktü. (Yakuşkino köyü)

2.3.3.3. Düğün sırası

Çuvaş düğünleri 1 haftadan az sürmemektedir. Hem kız hem erkek tarafında düğün yapılmaktadır. Damatla gelin misafirleri önce kendi evinde ağırlayıp, 1. hafta damat tarafındaki akrabaları, sonraki hafta boyunca gelin tarafındaki akrabalar ziyaret edilmektedir. Karaulnaya Gora köyünde yaşayan Antonina Kornilova'nın anlattıklarına göre, biri sopa ya da ona benzer bir şeyle tavana vurarak misafirleri geldikleri evden diğer eve çağırır.

Biz çok güzel zamanda yaşadık. Düğünde 12 kadar ev ziyaret ediliyordu. İlk misafirler çıkarken, diğerleri eve giriyordu. Her evde güzel düğün yemekleri vardı. Misafirler atlarla ve tuy buzi (Çuv. туй бузё) denen insanı eğlendiren bir grupta birkaç hafta boyunca ev ev geziyordu. (Yakuşkino köyü)

Çuv.Tr-si: Epir puranna ırı vîhıtra. Tuy-şíněhınara vunıkşer kilítaran hına pulnı Malarah kilnisem tuhsakaysapına, kayarahi sem kırse pını. Pítım kil-şürtra sítel

tulli hatırlese kuna tutla apat-şimış. Şine hınasem yurlasa-savınsa şürene kilşen-kille laşasamna tuy ertse şüreken şinsampa. (Yaka yel)

Эпир пуранна ыра вәхәтра. Туй-çәнәхәнара вуникшер киләтаран хәна пулнә. Маларах кильнисем тухсакайса пына, каярахи сем кәрсе пынә. Пётәм киль-çүртра сәтел тулли хатәрлесе куна тутла апат-çимәç. Çәне хәнасем юрласа-саванса çүрене киләрен-килле лашасампа туй ертсе çүрекен çинсампа. (Яка ель)

Bu gelenek için gelin çok fazla hazırlıklar yapmaktadır. Gideceği her eve kendi elleriyle işlediği bir havlu bırakması şarttır. İlyutkino köyünde yaşayan Raisa Ubaseva'nın anlattıklarına göre, gelin eve girince evin kapısına getirdiği hediye asmaktadır. Bunun dışında tüm akrabalara hediye “parne” olarak işlenmiş mendil, kumaş, şal verilmektedir. Damat ile geline ise 20 ya da 30 ruble verilmekteydi.

Damat ve gelin evinde yapılan düğünün kuralları ise aileden aileye değişmektedir. Bizim aldığımız bilgilere göre iki düğün senaryosu vardır: Ataerkil ailelerde gelinin düğün sırasında misafirlere görünmemesi söz konusudur. Böylece gelin, evde misafirler ağırlanırken, evin bir köşesinde saklanıyor ve düğüne katılmıyordu. Diğer senaryoya göre ise, gelin düğün sırasında misafirlerle birlikte aynı masada yastık üzerine oturtuluyordu.

Dünya üzerinde birçok halkta olduğu gibi Çuvaşlarda da ailenin başı erkektir. Bunun ile ilgili Çuvaşlarda bir atasözü vardır: “Kadın – evin tanrıçası, erkek – evin padişahıdır.” (Çuv. *Хёрапәм — кил турри, арçын — кил патши*). Düğün sırasında gelinin sırtına yastık konulmakta, damat ise o yastığın üzerine kırbaçla hafif bir şekilde 3 kez vurarak evi yöneteceğini gösterir ve gelinden kötü ruhları kovardı. Bu gelenek eski Türk göçebe halklarında görülmektedir.⁵² Bazen şöyle gelenek de görülmüyordu: Odanın ortasında yastık koyulurdu. Kim o yastığa ilk basarsa, evin başı o olacaktır diye düşünülüyordu.

Kocam ve benim için yastık yarışması düzenlenmişti. Gençken çok hareketliydim. Bu yüzden kendimi göstermek için yastığa ilk ben bastım. Kocam bunu beklemediği ve beni çok sessiz sakın biri düşündüğü için ‘İh’ deyip kalmıştı. (Yakuşkino)

Çuv.Tr-si: Pire iksimire upışkapa imirtmalla ‘Kam huşa pulat?’ tese minter ura ayne hursa paçış. Şamrıla epí pití pıravurçe, halte hama kıtartas tese yipirtkına pırsa pusım minter şine. Upışka kítmen kumpek pulassa, şuhışlanı epí çimşır tese, aptranipe çineymerte: ‘Ah!’ – tere.

⁵² <http://www.chgign.ru/a/public/122-ОБРЯДЫИПРАЗДНИКИЧУВАШЕЙ.html>

Пире иксёмёре упашкапа ăмăртмалла «Кам хуџа пулат?» теме минтер ура айне курса пачёс. Їамрăла эпё пите пăравурче, хальте хама кăтармас тесе йăпăрткăна пырса пусрăм минтер џине. Упашка кётмен кумпек пуласса, шухăшланă эпё чёмсёр тесе, аптранипе чёнеймерте: «Ах!» - тере.

Gelinin giyinmesine arkadaşları yardım etmektedir. Bu da Türkiye ve Azerbaycan Türklerinde kına gecesi törenine benzeyen törenlerinden biriydi. Gelinin arkadaşları, gelinin saçını örerken üzücü şarkılar söyleyerek gelini ağlatmaya çalışırlardı. Yakuşkino köyünde anlatıldığı gibi, kız kaçırıldığı hâlde kız arkadaşları kaçırıldıktan 3 Gün sonra toplanmakta, düğün bu günden itibaren başlamış sayılmaktadır. Toplandıkları gün gelinin düğün kıyafetlerini seçmekte, evden ayrılma sebebinden dolayı üzücü şarkılar söylenmektedir.

Düğünde gelin tüm geleneklere uyarak Çuvaş elbisesi ve tuhya (bknz. resim 15) giyiyordu. Çoğu zaman gelin düğün elbisesini kendi dikeyor ve işliyordu. Farklı köylerde bazı değışiklikler farkediliyor. Mesela, İlyutkino köyünde gelinler sadece tuhya giyerken, diğер köylerde tuhya üzerine geniş ve yüzü göstermeyecek Çuvaş desenli pırkençіk (bknz. resim 14) de giyiyor ve düğün bitene kadar onu çıkarmıyordu.

“Benim kayınvalidem çok sert ve âdetleri takip eden bir insandı. Düğünümde benim çok uzun beyaz desenli bir başörtüsü giymemi söyledi. Ben de onu giyip kendi düğünümde konuşamayan bir kukla gibi oturuyordum.” (Valentina Kirllova, Karaulnaya Gora köyü)

Çuv.Tr-si: Manın huneme kırarah hırarımçe, sıpaylı yertse pıraçı ilıkhı yılasene. Tuyra huşre mana sihma vırım şurı çeçekle tutır. Epı şıhrım-ta vıl tutrine tuy vılhitençe lartım çımsır pukanepık. (Hural tu yalı)

Манăн хунеме кăрарах хёрарăмче, сăпайлă ертсе пырачё ёлёкхи йăласене. Туйра хушре мана сихма вăрăм шурă чечекле тутăр. Эпё сихрăм-та вăл тутрине туй вăхăтёнче лартăм чёмсёр пуканепёк. (Хурал ту ялё)

“Annem evlenirken sade bir başörtüsü giydiğini anlatıyordu. Bu başörtüler günlük hayatta da giyiliyordu. Genelde yaşlı teyzelerin giydiği başörtüler.” (Galina Mironova annesi Raisa Ubaseva hakkında, İlyutkino köyü)

Çuv.Tr-si: Anne kalasa panıçı, kaçça kaynı çune vıl ta şihnı pirten tırtne katan tutır. Un pek tutırsam sihnı kaşni hun. Yalanah sihnı vatılma tıtınna hırarımsam.

Анне каласа панăчĕ, качча кайнă чуне вăл та ҫихнă пиртен тĕртне катан тутăр. Ун пек тутăрсам сихнă кашни хун. Яланах сихнă ватăлма тытăнна хĕрарăмсам.

Puş sırnı (Çuv.Tr-si пуç сырни) – gelinin başına surpan (bknz. resim 16) ve huşpu (bknz. resim 17) giydirilmesi düğünün önemli törenlerinden biridir. Bu tören kızın başka bir sosyal sınıfa geçmesini ifade eden bir gelenektir. Çoğu yerlerde bu tören damat ebeveynlerinin ya da herhangi bir akrabanın evinde düzenlenmektedir. Kızın saçları damadın yengesi tarafından örülmekte ve başının etrafına sarılmaktadır. Kız kaçırıldığı durumlarda bu tören damat ebeveynlerinin evinde değil, yakın akrabanın evinde yapılmaktadır. Bu tören gerçekleştirildikten sonra kaçırılmış kız evli olup kendi evine dönemiyordu. Bu tören kız kaçırma geleneği hâlâ yaşadığı ve yaygın olduğu Kazak ve Kırgız Türklerinin toplumlarında devam etmektedir. Damadın kadın akrabaları kaçırılmış kıza başörtüsünü giymeye çalışmaktadır. Kız izin verdiği hâlde kendi rızasını bu şekilde gösterecek ve bu andan itibaren evli sayılacaktır.

Klâsik düğün sırasında bu tören gelin tarafındaki akrabanın evinde yapılıyordu. Kız baş şapkası olan tuhyayı evli kadının şapkası olan huşpuya gelinin ingesi⁵³ değiştirmektedir. Gelinin yengesi aynı zamanda damadı da ona hediye edilmiş desenli gömleği giydirmektedir.

Gelinin başından örtünün çıkarılması da düğün törenleri arasındadır. Bu tören hep damat evinde düzenlenmektedir. Töreni gerçekleştiren kişi ise damadın yengesidir. Kadın, dans ederek geline yaklaşıp örtüyü çıkarıyor ve onu saklıyordu. (Bogdaşkino köyü)

2.3.3.4. Düğün sonrası

Düğün bittikten sonra hemen ertesi gün damat ve arkadaşları yeni gelinin çeyizini almak üzere kız evine giderdi. Çeyizini alıp onu damat evine götürürdü.

⁵³ İnge (Çuv.Tr-si инге) – yenge, yaşı büyük olan akrabanın karısı.

Aynı gün akrabalar gelin evinde toplanıyor ve gelin Çuvaş erişte çorbası hazırlıyordu. Bu tören her salmi adını taşımaktadır (*Çuv. Tr-si xêp салми*)⁵⁴. Yakuşkino köyünde anlatıldığı gibi bu tören için şaka olsun diye erkek tarafı kız evine gider ve onlardan tavuk çalardı. Söz konusu çorba bu tavuktan pişirilirdi. Çalınmış tavuk eve getirilince kapıda bırakılıyor ve misafirler onun nereye gideceğine bakıyordu. Eğer tavuk ocağa giderse, gelin çalışkan olurdu, eğer tavuk kapı dışına giderse, gelin eve pek bağlı olmazdı.

Çorba pişirildikten sonra, gelin tüm gelenlere kaşık dağıtıyordu fakat o kaşık öylesine verilmiyordu. Misafirler onun karşılığında para vermek zorundaydı.

“Düğün bittikten sonra, misafirler at arabalarında gelin evine gitmektedir. Burada her salmi adlı tören düzenlenmektedir. Masaya sadece damat tarafı oturtulmaktadır, gelin tarafı onlara hizmet etmektedir. Damat ve gelin de masaya oturmamaktadır. Bütün misafirler sıra ile gençlere güzel dilekler söylemektedir.” (Yakuşkino köyü)

Çuv.Tr-si: Tuy işki irtse pîtsen, şîní hînasîm puştarînaşte laşasampa kayaşî hîrîn tîvan şürtne. Unta irtermelle îlîkhi yîla ‘hîr salmi’. Sîtel huşine vîrnasîşe kaççı yençi hînisem, hîr încisem hînalaşse, pîhaşse sîne hîtasene – tîhlaçîsene. Şîne mişîr hîr pe kaçça tîrasî urasinçe, sîtel huşşine larmaşse. Tîrleren-têrle ırî sîmahlasa pehîlleşse şamîrîk sana.

Туй ёчки иртсе пётсен, чёнё хăнасём пуштарăнаште лашасампа каячĕ хĕрĕн тăван çÿртне. Унта иртермелле ёлĕкхи йăла «хĕр салми». Сĕтел хушие ырнасăçсе каччă енчи хăнисем, хĕр ёнчисем хăналаçсе, пăхаçсе сёне хăтасене – тăхлачăсене. Сёне мăшăр хĕр пе качча тăрасĕ урасинче, сĕтел хушшине лармасĕ. Тĕрлерен-тĕрле ырă сăмахласа пехĕллеçсе çамăрăк сана.

⁵⁴ Gelin çorbası, eve gelen yeni aile ferdin çorbası anlamını taşımaktadır. İnanişlara göre yeni evlenmiş çiftin katıldığı bu tören, akraba ilişkilerini güçlendirmektedir. Aşmarin’e göre bu fikir salma çorbası beklenirken söylendiği şarkılarda geçmektedir: ‘Eğer kuşlardan önce kalkıp bize salma hazırlarsan, sen bizdesin.’. Yaşlılar bu töreni anlatırken, salma çorbasını kendi düğünlerinde pişirdiğini söylemektedirler. Fakat bu aralar gelin adına başka bir kadının hazırlaması mümkündür. Hazır çorbayı gelin dağıtmaktadır. Damat tarafındaki en saygın insanı, yeni evlenenleri yan yana çekmekte, onlar herkes ile Tanrı’ya dua okumaktadır. Çorbayı ilk yeni karı koca üçer kaşıkla yemektedir. Sonra misafirlere kaşık dağıtmaya başlanmaktadır. Herkesin kendi kaşığını satın alması gerekmektedir. Misafirler, verebildikleri kadar para vermektedir.

2.3.3.5. Aile içindeki ilişkiler

Çuvaş geleneklerine göre yeni evlenen gençler kendi evine çıkmadan damadın ebeveynlerinin evinde yaşamaya başlamaktadır. Bazen aynı çatı altında 3 nesil yaşamaktadır: Çocuklar, onların ebeveynleri ve bu çiftin birinin anne ile babası, daha çok kocanın ebeveynleri. Genellikle ailede anne ve babasının yanında oğullardan en küçüğü kalmaktadır.

“Büyük dedemin ailesi çok büyüktü. Aynı evde 25 kişi yaşamaktaydı, oğulları kendi karıları ve çocukları ile hep birlikte kalmaktaydı. Babamın anlattığına göre evde çok uzun masa vardı. Onlar da bu masada hep birlikte yemek saatlerinde toplanırlardı.” (Luiza Nikolayeva, Abriskino, 89 yaş).

Çuv.Tr-si: Manin asla asatten semyi pisik pulna. Pir şurtra sirim pilik şin taran purinnı. Ivilisem avlansanta purinnı arimisem pe, açişem pe pitimpi pirle pir şurtra. Atte kalasa paratçe astunisene minle virim sitel huşinçe puştarınaçıştet pitimpi sem apat şine çuhne.

Манан асла асаттен сѣмьи пѣсѣк пулна. Пѣр çуртра сирѣм пилѣк çин таран пурәннă. Ывăлĕсем авлансанта пурәннă арăмĕсем пе, ачиçемпе пĕтĕмпи пĕрле пѣр çуртра. Атте каласа паратче астунисене мĕнле вĕрĕм сĕтел хушинче пуçтарăначĕçтет пĕтĕмпи сем апат çине чухне.

Büyük aile olarak aynı çatı altında kalma geleneği köylerdeki yaşama tarzından kaynaklanmaktadır. Her ailenin tarlası vardı. Ailedeki herkes o tarlada çalışmak zorundaydı. Bu yüzden oğullar evlenince, kendi ailesi ile ebeveynlerin evinde kalırdı. Önceki bölümlerde ifade ettiğimiz gibi gelinler yeni bir çalışan olarak sayılırdı.

Erkek ve kadın görevleri birbirinden çok farklı ve sıkı takip edilmektedir. Kadınlar ev işleriyle uğraşırken, erkekler evi yönetmektedir. Çuvaş kadınları erkekler ile aynı derecede çalışmaktadır. Eve gelen gelinler herkese hizmet etmekte ve tüm ev işlerini yapmaktadır. Konuştuğumuz insanların anlattıklarına göre, gelinler kaçırıldıkları günden beri o evde yerleri siler, yemek pişirir, bahçe işleri ile uğraşır, herkese hizmet ederdi. Ev işleri dışında Sovyet döneminde var olan kolhoz tarlalarında çalışırdı.

Saygı, Çuvaşlarda çok önemli ve her zaman var olan şeydir. Küçükler, büyüklere saygı duyar, eve gelin olarak gelen kızlar ise kocasının annesi ve babasına saygılı davranırdı. Çuvaş gelinleri kayınvalide ve kayınpeder karşısında çıplak ayak ve kollarıyla çıkmazdı. Uzun etek ve parmakların ortasını kapatan uzun kollu elbise giymeden ailesine görünmek ayıp ve saygısızlık olarak sayılırdı. İlyutkino köyünde yaşayan bir kadın, evlendikten hemen ertesi gün bahçeye gecelikle çıkınca, onu orada böyle gören kayınpederinin onu çok utandırdığını ve onu görmemek için eve girdiğini anlattı.

Büyüklere saygı göstermek Çuvaş ailelerinde çok önemliydi. Gelinler hiçbir zaman kayınvalidenin sözünden çıkmazdı. Ev işlerinde kayınvalidenin sözünü dinlemek ve ona göre hareket etmek gerekiyordu: O, gelinlerin kaçta uyanacağı, ne işler yapacağını belirlemektedir. Gelinler, evde ne kadar büyük ve küçük varsa hepsine bakmak zorundadır. Ailedeki küçük kardeşler ve çocuklar geline ‘inge’ yani yenge diye hitap etmektedir.

Eskiden gelinler insan olarak sayılmıyordu. Tabii bu da aileden aileye değişmektedir. Ama genelde gelinler sadece daha bir çalışabilen olarak kabul ediliyordu. Erken kalk, tüm ev işlerini yap ve herkes yattıktan sonra yat. Kayınvalidenin sözünden asla çıkmayacaksın, herkese hizmet edeceksin ve kimse sözünü dinlemez. (Raisa Ubaseva, İlyutkino köyü, 76 yaş).

Çuv.Tr-si: İlíkhi vîhîtra kinîsene, vîhît- vîhît, şin vîrînne hîsepe te human. Kaşni kil-şurtra unpek pulman. Nayanrahi sene yuratman, kinîsem işleme kirlî pulnî. İreh tîrsa pîtem pinten irtereh, pîtem işe sene işlese kun irtelnî, şivîrma vîrtnî pîtîm şemi vîrtsa pîtsen kîna. Pîtempe iklemelle pulnî aniîşne, pîtempisene kilîştermelle pulnî. Hîysene vara nikamta itlemen.

Ёлѣкхи вѣхѣтра кинѣсене, вѣхѣт-вѣхѣт, шин вѣрѣнне хѣсепе те хуман. Кашни киль-сѣуртра унпек пулман. Наянрахи сене юратман, кинѣсем ѣсеме кирлѣ пулнѣ. Ирех тѣрса пѣтем пинтен иртерех, пѣтѣм ѣсѣ сене ѣслесе кун иртернѣ, шивѣрма вѣртнѣ пѣтѣм сѣмѣи вѣртса пѣтсен кѣна. Пѣтемпе иклемелле пулнѣ аниѣшне, пѣтемписене килѣштермелле пулнѣ. Хѣйсене вара никамта итлемен.

Aile bağı Çuvaşlarda çok önemlidir. Yakın akrabalar ve aile fertleri birbirleriyle irtibatta kalmaya çalışmaktadır. Ebeveynleri ölen çocuklar yetimhaneye bırakılmamakta, aileye yakın akrabalar onları kendi koruma altına almaya çalışmaktadır.

2.3.3.6. Evlilikle ilgili batıl inançlar

Bir milletin maddi ve manevi nesneleri onun günlük hayatı ile bilgi verme açısından önemlidir. İnsanların korkuları ise hayatın vazgeçilmezidir. Bu korkular, her çağda ve her toplumda varlığını sürdüren batıl inançlara dayanmaktadır. Adet ve inanışlar her kültürün en önemli öğelerinden biridir. İnanışlar insanların hayatını etkilemiş, ona yön vermiştir.⁵⁵ Şamanizm etkisi olan Çuvaş kültüründe de batıl inanışlar vardır. Batıl inançlar fark ettiğimiz gibi daha çok iş süreci ve bu işi daha iyi yapmakla ilgilidir. Bu batıl inanışlar büyükler tarafından evlenme çağında olan genç kızlara söylenmektedir.

Ocaaktaki yanan odunlara gelberi ile vurma, yoksa kocan morluklar çıkana kadar döver.

Yeri iyi silmmezsen, kocanın yüzünde derin izler olacaktır.

Eve su taşıırken suyu döküyorsan, kocan alkole düşkün olacaktır.

Gördüğümüz gibi, burada yer alan batıl inanışlar doğrudan doğruya evliliğe yansıyan ve ev işlerini iyi veya kötü yapma konusunda etkiler yaratmaktadır. Batıl inanışlar üzerinden büyükler genç nesile iyi iş yaptırmaya çalışmaktadır.

“Bizim nineler çok kurnazdı. Biz iyi iş yapalım diye bize bu tür inanış söyleyerek bizi korkutmaya çalışırlardı, biz de inanırdık.” (Yegorkino köyü)

Çuv.Tr-si: Piren asannesem işli-ta vırttın pulnı. Pire men-te pulin kalasa hıratnı, epir layıh işlemelle tese kalasa tını epir vatı şin sana hıseplese ılta şansa tını.

Пирен асаннесен асла-та варттан пулнă. Пире мен-те пулин каласа хăратнă, эпир лайăх ёçлемелле тесе каласа тăнă эпир ватă çин сана хёсеплесе ёлта шанса тăнă.

2.3.4. Bayramlar

Çuvaş halkı kendi atalarının âdet ve geleneklerine çok sadık kalmaktadır. Eski günlerdeki gibi şimdi de eski bayramlar kutlanmaya devam edilmektedir. Bu kadar zor bir tarihî süreçten geçen Çuvaş halkı, kendi özünü, dilini ve geleneklerini

⁵⁵ Yılmaz, M. A. (2008). "Kazaklarda Batıl İnanışlar". *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17 (3), 417-430.

koruyabilmiştir. Nurlat bölgesindeki Çuvaşlar arasında hem Hristiyan, hem eski gelenekler ve eski dinine göre yaşayan Çuvaşlar var olduğu için, burada hem Hristiyanların hem de eski öz Çuvaş bayramlarının geleneklerinin görülmesi doğaldır.

Birçok halkta olduğu gibi Çuvaşlarda da eski takvime göre Yeni Yıl bayramının kutlanması vardır. Bu bayram Surhuri (*Çuv. Tr-si T-si Cypxyry*) adını taşımaktadır. Surhuri, gençler arasında yeni yılın başlaması sebebi ile fal bakma bayramıdır.⁵⁶ Bakılan fallar genellikle insanların geleceği ile ilgilidir.⁵⁷ İlyutkino köyüne göre bu fal bakma gecesi 12 – 13 Ocak gecesidir. Kaynaklara göre fal farklı yöntemlerle bakılmaktadır.

“Evden çıkıyor ve botumuzu atıyorduk. Botun ucu nereyi gösterirse, oradan evleneceğimiz kişi çıkar diye düşünüyorduk.” (Galina Mironova, İlyutkino köyü)

Çuv.Tr-si: Yumış yaratımır, kilten tuha kişatısam peretımır. Şuhışlatımar, iştalla kītartat kişatı sımşaşavıntan tuhat kaçça.

Юмăç яратăмăр, кильтен туха кăçатăсам перетăмăр. Шухăшлатăмар, ачталла кăтартат кăçатă сăмсаşавăнтан тухат качча.

Bayrama katılan gençler, 12 – 13 Ocak gecesinde farklı kıyafetler, bazen de korkunç hayvan kostümlerini giyerek, sokakları gezip köy sakinlerini korkutmakta, farklı şakalar yapmaktadır. “Çuvaşı Prisviyajya” kitabında bu bayram Şuyttan Vıyyi (*Tr. Tr-si Şeytan Oyunları*) adı altında geçmektedir.⁵⁸ Mesela, herhangi bir evin bahçesindeki odunlar durdukları yerden başka yere götürülmektedir. İlyutkino köyünün bir sakininin anlattığına göre, birine zarar verecek şakalar da yapılmaktadır. Örneğin yeni yapılan tahta evi söküp, tahtaları köyün etrafında dağıtılmaktadır. A.K. Salmin “Gelecek ile ilgili Çuvaşların Yeni Yıl falları” bu geceyi şöyle anlatmaktadır. Bu olayda maske, kostümler ve küçük tiyatro sahneleri önemli bir yer almaktadır. Gençlerin çoğu kendine sakal yapıp ve yüzünü siyah boya ile boyatıp sokaklara çıkmaktadır. Bazıları montları ters giyerek köpek rolü yapmakta, gençler ona ip bağlayıp köyü gezdirerek çocukları korkutmaktadırlar. Genç kızlar, erkek kıyafetlerini giymekte, asker veya ihtiyar rolünü oynamakta, bazıları ise yünlü

⁵⁶ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 150.

⁵⁷ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 150.

⁵⁸ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 151.

montları giyerek ayıya dönüşmektedir. Kızlardan bazıları oğlanlara kız kıyafeti giydirmekte, onları kızlara benzetmektedir.

“Karanlık ahırda koyunları yakalıyorduk. Bu da sevdiğimiz fallardan biriydi. Hangi renkte koyunu yakalarsan, eşinin saçları öyle olacaktır diye düşünülüyordu. Koyu koyun ise, eşin siyah saçlı, beyaz ise, sarışın olacaktır.” (Galina Mironova, İlyutkino köyü)

Çuv.Tr-si: Şırle tuha kartana, tıtatımırçı şurah urine. Ku vara yuratna yumış pulnı. Şuhışlatımır, mınle teslî surih lekne, şavın teslî pulat pulakan upışkan: hura surih-hura, şüşlî, şurî surih-şupkî şüşlî.

Сърле туха картана, тятатăмăрчѐ ăурах урине. Ку вара юратна юмăѐ пулна. Шухăшлатăмăр, мѐнле теслѐ сурăх лекне, ѡавăн теслѐ пулат пулакан упăшкан: хура сурăх-хура, ѡўслѐ, шурă сурăх – шупкѐ ѡўслѐ.

Kreşenkke, Kêşerni, Kîşarni bayramı 19 Ocak'ta Hristiyan Çuvaşlarının arasın da kutlanan bir bayramdır. Nurlat bölgesindeki köylerde bu bayramın ismi köyden köye değişmektedir. Mesela, Bogdaşkino köyünde “kreşenii” adı altında geçmesinin yanı sıra Kargora ve Yegorkino köylerinde “Turî şıva keni” (=Tanrı suya girdi; Çuv.Tr-si Турă шива кени) ismi kullanılmaktadır. Bayram öncesinde mutlaka hamama gidilmekte sonra ise kiliseye gidilmektedir. Aksumla köyünde Kreşenkke hamamı ile ilgili şu anlatılmıştır: Kreşenkke bayramında huş ağacının dalları alınır, bankın üzerine konulur ve üzerelerine soğuk su dökülürken şu sözler söylenir: ‘tüm pis, tüm hastalık bankın altına, tüm kötülük taşın üzerine’ (Çuv. Tr-si lîpîr – lîpîr lapka ayne, usal – tîsel çul şine – lănăp – lănăp ланка айне, усал – тѐсель чул çине). Huş ağacının yaprakları taşın üzerine konulur ve döndürülürken, üzerine su dökülürken ‘iyi buhar (huş ağacı yaprakları ile dövülecek olanın ismi) üzerine. (Çuv. Tr-si tutli işşi... - тутли ашшш...) Çocukları huş ağacı yaprakları ile döverken: “hızlı koş, takılma, düşme, seni kimse yakalayamaz, ne Kolya, ne Vanya. Huş ağacında yaprakalar çıktığı gibi, sende büyü, iyi ol. Rüzgâr huş ağacının yapraklarını Karadeniz’e götürdüğü gibi, senin nazarları ve hastalıklarını da Karadeniz’e götürsün” (Çuv. Tr-si Hitî çup, an takîn, an ük, nikamata an şitter, Vanyana ta, Kolyana ta... Mênle hurin şulşisene, şulşî şerine şulşî huşsa üş kaynî, eşe te (isim). Üt şerine üt huşsa üsse kay, mattur pul. Mınle hurîn şulşisene şil vîşterse kayat, şavın

pen (isim) çir – çîrsene hura inîs hërne şil vîşterse kaytîr, şin kuşesene şterse kaytîr, şin şilmesne vîşterse kaytatr.

Хытă чуп, ан такăн, ан ўк, никамата ан çиттер, Ваняна та, Коляна та... Мёнле хурăн çулçисене, çулçă çерине çулçă хушса ўш кай, маттур пул. Мёнле хурăн çулçисене çил вёçтерсе каять, çавăн пен чир – чёрсене хура инёс хёрне çил вёçтерсе кайтăр, çын куçесене çтерсе кайтăр, çин çилмесне вёçтерсе кайтатр) sözleri söylemektedir.

Kiliseden kutsal su alınmaktadır. Bazı insanlar nehre ya da göle gidip hazırlanmış alanda suya girmektedir. Kreşenekke akşamı kapılar ve pencerelerde haç şeklinde işaretlerinin konulması yaygın törenlerden biridir. Bu kutsal haç işaretlerinin kötü ruhların eve girmesini engellediğine inanılmaktadır. Bu tören Çuvaşlarda “timîr karta puni” (*Çuv. Tr-si тимёр карта пуни, Tr. Tr-si demir engel koymak*)⁵⁹ adını taşımaktadır.

Ulah (*Çuv. Tr-si Улах*), eski bayramlarından biridir. Ebeveynlerin evde olmadıkları zaman, kızlar herhangi bir evde toplantı düzenlemekte ve gençler akşam vaktinde toplantının yapılacağı evde toplanmaktadır. Evin sahibi olan kız ve kız arkadaşları oturmakta ve el işleri ile uğraşmaktadır. Aynı zamanda gençler de ayakkabı yapma gibi erkek el işlerine başlamaktadır. Erkekler, ortamı ve kızların işlemelerini gözetlemektedirler. Hem kızlar hem oğlanlar şarkı söyleyerek dans etmektedir. Başından beri bu toplantının asıl amacı evlenecek kişiyi bulmaktır. Kızlar, gençlerin çalışmasını izleyerek en ustasını, en çalışkanını seçmektedir.

Daha çok bayram ve tören ilkbahar aylarına denk gelmektedir. İlkbahar törenleri tarla işlerine yöneliktir.

Kıştan ilkbahara geçiş zamanının törenleri ilk önce evcil hayvanlar ve insanların iyiliği ile ilgilidir. İlkbahar aylarında kötülüğü engelleme törenleri önemli rol oynamaktadır. Rusya’da yaşayan diğer halklarda olduğu gibi Çuvaşlarda da yaygın olan Maslenitsa (*Çuv. T-si şivarni – çăварни*) ilkbahar bayramı öncelikle kışın uğurlaması ile ilgili bir bayramdır. Bayramın ismi tamamen Rusçadan geçmiştir (*Çuv. T-si şu erni – çу эрни ~ ‘yağlı hafta’*).⁶⁰ Çuvaş şivarni bayramı perşembe günü kutlanmaya başlamakta ve iki hafta boyunca devam etmektedir. Bayramın ilk haftası

⁵⁹ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 180.

⁶⁰ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 152.

aslı şıvarni “büyük şıvarni”, öbür haftası ise keşşen şıvarni “küçük şıvarni” adını taşımaktadır. Hristiyanlığın yayılmasından sonra Çuvaş şıvarni bayramı Rus Maslenitsa bayramı ile aynı günlere denk gelmiştir ve insanlar bayramı sadece Pazardan Pazara bir hafta boyunca kutlamaya başlamışlardır. Maslenitsa törenleri toprağın varlığına yöneliktir: At arabalarına binmesi, krep pişirmesi, bayram şarkılarının söylenmesi vs. bayram için kuru ottan kukla yapılmaktadır, çocuklar bu kukla etrafında dans etmekte ve ilkbaharın gelmesi ile ilgili şarkılar söylemektedir. Bayram bitmeden önce bu kukla yıkılmaktadır. Bu, kışı uğurlanmasını ve kötü ruhların kovulmasını işaret etmektedir. Günümüzde Maslenitsa kreş ve okullarda eğlenceli bir ilkbahar bayramı olarak kutlanmaktadır. Çocuklara tören şarkıları ve şiirleri de öğretilmektedir.

Çuvaşlarda Munkun (*Çuv. Tr-si Мункун*) adı altında olan ve ilkbahar ayında Hristiyan Çuvaşlarında kutlanan Paskalya bayramının kendine göre kuralları da vardır. Eski Çuvaş takvimine göre Munkun (Kalım kun), yeni yıl günüdür. Hristiyanlık kabul edildikten sonra, Hristiyan olan Paskalya’ya Munkun adı verilmişti ve birçok Munkun bayramının töreni Hristiyan olan Paskalya bayramına uygulanmıştı.⁶¹ Bu bayram Hristiyan Çuvaşlarının Karaulnaya Gora, İlyutkino, Yegorkino ve Hristiyan Çuvaşlarının olduğu diğer köylerde de kutlanmaktadır. Bu bayram tüm dünya dinlerinde saygı ile anılan İsa Peygamber’in yeniden doğuşunun anlamına gelmektedir. Paskalya bayramı pazar günü kutlanmaktadır. Paskalya’dan önceki perşembe günü “Temiz Perşembe” adını taşımaktadır. Bu perşembe günü insanlar kendi evini temizlemekte ve hamama gitmektedir. “Paskalya temizliği, Semik ise yenisini sever” (*Çuv. Tr-si Munkun tasana yuratat, Şimek şinnine yuratat - Мункун тасана юрататъ, Шимёк щённине юрататъ*)⁶² atasözüne uyarak, Çuvaş kadınları Paskalya bayramında yeni ve temiz elbise ve başörtüsü giymektedir. Pazar gününden önce Paskalya keki, boyanmış yumurta hazırlanmaktadır. Cumartesiye pazara bağlayan gece, börek ve yumurtalar kiliseye götürülmekte ve üzerinde dualar okunmaktadır. Hristiyan Çuvaş aileleri pazar sabahını yumurta yemekle başlamaktadır. Pazar günü erkenden çocuklar evleri gezmektedir. Her evde çocuklara Paskalya keki, boyanmış yumurta, şeker ve diğer tatlılar verilmektedir. Akraba ve komşular birbirlerinin evine gitmekte ve birbirlerinin bayramını kutlamaktadır.

⁶¹ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 155.

⁶² İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 182.

Hristiyan olmayan Çuvaşlarda, Abriskino, Yakuşkino köylerinde Munkun aynı hafta Çarşamba günü kutlanmaktadır. Pagan Çuvaşlarında Munkun olduğu gün oruç günüdür. Bayram için yumurta boyanmakta ve yıvaç⁶³ pişirilmektedir.

Tarımla uğraşan başka halklar gibi Çuvaşların da günlük hayatı eskiden tarım işlerinin başlangıcı ve sonu ile ilgili bayramlara dayanmaktadır. Bu bayramlardan biri Uçuk (*Çuv. Tr-si Учук*) bayramıdır. Uçuk, Cumartesi günü başlamaktadır. Kutlama mutlaka su yanında, genellikle nehir kenarında düzenlenmektedir. Uçuk günü yaşlı kadınlar dua ederek ve ilahi şarkılar söyleyerek kurban kesmekte ve Tanrı'ya teşekkür etmektedirler. Herkes pişirilecek yemekler için yumurta, süt, et vs. malzemeler getirmektedir. Akşam lapa ve et pişirildikten sonra, herkes gelip bu yemekleri yemekte ve eğlenmektedir. Perşembe günü ise Yağmur Uçuğu (*Çuv. Tr-si Şumır Uçuk – Çымăр Учук*) kutlanmaktadır. Perşembe günü kurban kesilmemekte, sadece lapa ve çorba için malzemeler toplanmaktadır. Herkes nehir kenarında toplanıp suda oynamakta, dans etmekte ve şarkı söylemektedir. Yağmur Uçuğu, Tanrı'dan yağmur isteme bayramıdır. Uçuk bayramının Hristiyanlıkta 12 Haziran olan Petrov Gününden⁶⁴ (*Çuv. Tr-si Petrov kune – Петров куне; Aksumla köyünde 'Pitrav' olarak söylenmektedir*) önce kutlanması şartlardan biridir.

Biz çocukken Uçuk bayramını çok severdik. Akşam üzereyken kutsal olan yerde toplanırdık. Nehir kenarında güzel ve temiz açık bir alan vardı. Orada 5 kazan için yer vardı. Bu kazanlarda beş kurban hayvanının eti pişiriliyordu. Kurban olarak belli hayvan getiriliyordu. Tüm kurbanlar Tanrı (*Çuv. Tr-si Turri - Түрри*) ve evrenin ana ilkileri için hazırlanıyordu. Sonra herkes toplanıp eğleniyordu. Uçuk töreninden önce herkes nehre inip yüzünü yıkıyordu (temizlik töreni). Bayrama katılanlar Tanrı'ya hasat için teşekkürler iletliyordu. Gençler bu bayrama katılmıyordu, bize, çocuklara, lapa ve et veriliyordu. Tören bittikten sonra, herkes arkasına bakmadan eve dönüyordu. (Nadejda Yuhmalçina, 52 yaş, Yakuşkino köyü)

Çuv.Tr-si: Men píçíkíren yuratattamír epir şülahi uyav Uçük. Kasya hiríš puştarınaçěş turí pillepe vırına. Siran hírrinçe pulní hitre te čista-tasa vırin. Pulní unta layıh vırin pillík huran valli, vıl taka huranísene píşerní aşísene pillík asınsa pusní vılıhísene uyrım ústerse-síterne. Hatírlení vísene turra kíltuma, tata şantalíkşın, sıvılıhşın. Uşkın-uşkın puştarınsa savınnsa yurlanı-taşlaní. Uçük uyavne puştarınsa kilsen anní şiran hírne, şivínní, tistalní (tasalma yíli pulní). Uyava kilní halih Turra muhtasa kíł tuní şiměş-apatşın, şyamrík hír, kaççasam Uçük uyavne şüremen, píř, aç-a-paçasana paraçíš şime.

⁶³ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 183.

⁶⁴ Hristiyanlıkta Azizler Peter ve Paul Ziyafeti veya Azizler Ciddiyeti Peter ve Paul, 29 Haziran'da (12 Temmuz) gözlemlenen havariler Saint Peter ve Saint Paul'un Roma'daki şehitlik şerefine açılan bir bayram.

Учүк пѣттинѣ, ашне. Учүк уяве вѣшлѣсен каѣпа пѣтѣмпи кайнѣ маллаха, каялла ѣаврѣнса пѣхма ураман.

Мен пѣчѣкѣрен юрататтамѣр эфир ѣўлахи уяв Учўк. Каѣя хирѣѣ пуѣтарѣначѣѣ турѣ пиллѣпе вырѣна. Сиран хѣрринче пулнѣ хитре те чиста-таса вырѣн. Пулнѣ унта лайѣх вырѣн пиллѣк хуран валли, вѣл така хуранѣсенче пѣѣернѣ ашѣсене пиллѣк аѣанса пуснѣ вылѣхѣсенне. Аѣанса пуснѣ вылѣхѣсене уйрѣм ўстерсе-ситерне. Хатѣрленѣ вѣсене турра кѣльтума, тата ѣанталѣкшѣн, сывлѣхшѣн. Ушкѣн-ушкѣн пуѣтарѣнса савѣннса юрланѣ-ташланѣ. Учўк уявне пуѣтарѣнса кильсен аннѣ ѣиран хѣрне, ѣавѣннѣ, тисталнѣ (тасалма йѣли пулнѣ). Уява кильнѣ халѣх Турра мухтаса кѣль тунѣ ѣимѣѣ-апатшѣн, ѣямрѣк хѣр, каччасам Учўк уявне ѣўременѣ, пир, ача-пачасана парачѣѣ ѣимѣ. Учўк пѣттинѣ, ашне. Учўк уяве вѣѣленсен каѣпа пѣтѣмпи кайнѣ малалла, каялла ѣаврѣнса пѣхма юраман.

Uyav “uya” (takip etmek, sadık kalmak) kelimesinden oluşmaktadır.⁶⁵ N. İ. Aşmarin’in düşüncesine göre, Uyav ~ Uyas, yani ‘hiçbir şey yapmama’ anlamına gelmektedir.⁶⁶ İlk yaz ayının başında düzenlenmektedir. Bayramın en önemli noktası, gençlerin oyunları ve şarkı ile danslarıdır. Bayramın kökleri tamamen Pagan zamanlarına dayanmaktadır. Uyav, Uçuk bayramı ile başlamaktadır. Uyav bayramı Turı ve genç Tanrıѣа olan Turı’nın kızı için düzenlenmektedir. Bayram zamanında eğlence sabahtan akşama kadar devam etmektedir. Özellikle Cuma ve Pazar günlerinde bayram daha geniş şekilde kutlanmaktadır. Karaulnaya Gora köyünden yaşayan bir sakinin dediğine göre, Uyav çok önemli ve Туваѣлар’ın beklediği bayramdır. İnsanlar onu kutlamak için işten izin alıp eve erken dönmektedir.

Efsanelere göre, çok eskiden Uyav bayramı zamanlarında Туваѣ padişahı (*Тuv. Tr-si patşа – namuua*) kendi toprakları gezerek, halkını ziyaret ederdi. Туваѣ toplumları surpan asmaktadır. Padişah, kullarından hediye kabul etmektedir. Padişah ile görüşmelerde dualar yapılmakta, oyunlar, şarkılar ve danslar düzenlenmektedir.⁶⁷

Tezimizde esas aldığımız Nurlat bölgesinde Uyav 2006 yılından itibaren düzenlenmektedir. Tabii, artık eski amaç olmasa bile, bayramın unutulmadığı göze çarpmaktadır. Bugüne kadar Nurlat bölgesi Uyav bayramı, tüm Туваѣларın toplanma merkezidir. İlk düzenlenen Uyav için Estonya, Letonya, Litvanya gibi eski Sovyet ülkelerinden Туваѣлар davet edilmişti. Şuan ise bu bayram Nurlat bölgesi dışına

⁶⁵ İvanov, V. P., İlyuhin, Y.A., Dmitriyev, V.D., Matveyev, G.B., Yegorov, İ. İ. (1995). *Kultura Туваѣskogo kraya*, Тeboksarı, 200.

⁶⁶ Aşmarin, N. İ. (2000). *Slovar Туваѣskogo yazıkа (1928-1950)*, Тeboksarı, 171-172.

⁶⁷ Madurov, D. F. (2004). *Traditsionnoye dekorativnoye iskusstvo I prazdniki ѣуваѣyev*. Тeboksarı, 136.

çıkıp, Tataristan'ın ve Rusya'nın diğer bölgelerinden Çuvaşları bir araya getirmektedir.

Bayramda Çuvaş şarkıları ve dansları, millî güreş ve oyunları, kültür merkezleri, millî yemek yarışması ve kıyafetleri de yer almaktadır. Bayrama Çuvaşlar dışında bölgede yaşayan Tatar, Rus, Özbek ve diğer milletler de katılmaktadır. Çuvaş kültürünü merak eden herkes tüm yarışmalara katılmaktadır.

Karaulnaya Gora kutlanmaya devam eden Akatuy bayramı, Tatar Sabantuy bayramı ile birlikte ilkbahar tarla işlerinin sona ermesinin anlamına gelmektedir. Akatuy bayramının adı “aka” (tarla işleri) ve “tuy” (düğün) Çuvaş kelimelerinden oluşmaktadır. Bu yüzden bayramın önemli misafirleri “evlenen” yer ve pulluktur. Bu bayramda millî güreş türü (*Çuv. T-si kěpewy*), dans ve şarkılar, millî oyunları ve at yarışması (*Çuv. T-si лауа акатыўё*) yer almaktadır. Güreş ve at yarışmalarını kazananlar hediye olarak koyun almaktadır. Güreş birincisi ise kendi gücünü bir kez daha göstermek amacıyla koyunu omuzlarına kaldırmaktadır. Güreş gibi yarışmalar göçebe halklarının tarihine dayanmaktadır. Bu yarışmaların spor amacının yanında sosyal anlamı da vardır.⁶⁸ İlkbaharın başında düzenlenen oyunlarda en güçlü erler belli olmaktadır. Yazın gerçekleşen göçlerde bu erler soy başında durup yönetmen rolünü yerine getirmektedirler. Soyun iyiliği bu erlerin zekâsı ve cesaretine bağlıydı. Bunun dışında er ve takımı soyun en önemli varlığı olan hayvan sürüsünü düşmanlardan koruyabilmektedir. Bu yüzden böyle kahramanlar (*Çuv. T-si pattır, ulıp - nammăp, yläñ*) kendi soyunun başında durmakta ve ona ulput denmektedir. Çuvaşça olan ulıp “kahraman” ve ulput “prens” kelimeleri aynı kökten oluşmaktadır. Akatuy ve Uyav Çuvaş bayramlarında düzenlenen güreş yarışmaları da soyu yönetecek erlerin seçmelerinde önemli rol oynamıştır. Göçebe geleneklerini yitirdikten sonra bile yarışmalar tarım bayramlarında kendi yerini bulmuştur.

Uyav bayramında olduğu gibi Akatuy'da da millî dans ve şarkılar önemli yer almaktadır.

Bogdaşkino ve Aksumla köylerinde kětü kılarni (*Çuv.Tr-si kěry kălapni*) bayramı da yaygındır. Bu olay evcil hayvanlarının ilk otlamaya gönderilmesi ile ilgilidir. Hayvanlar bir kedi-öğüt dalı yardımı ile rituel yerine götürülmekte, çobana ise her evden ikişer yumurta verilmektedir. Eskiden kadınlar hayvanları götürdükten

⁶⁸ İvanov, İlyuhin, Dmitriyev, Matveyev, Yegorov, a.g.e., 1995, 197.

sonra onların eve dönmeleri için ahıra yatmaktaydı, fakat XX. yy'da bu tören Hristiyanlaşmış ve bundan sonra onun süresinde dua edilip ikonaların yanına kedi-öğüt dalı konulmaktadır. Hayvanların otlamaya gönderildiği gün birine bir şey vermekten kaçınılmaktadır, aksi takdirde mutluluğun gitmesine inanılmaktadır. Bu görenek günlük hayatta da güneş battıktan sonra geçerliydi. Eğer hayvan kaçırırsa bunu kötü işaret olarak değerlendirilip, hayvanın tüm sezon kaçacağına inanılmaktadır. Akşam sürüyü karşılariken ilk dönen ineğin rengine bakılmaktadır: Kırmızı yangının, sarı ve beyaz iyiliğin işaretiydi.

İnanışlara göre bu gün yerleri silmek ve çamaşır yıkamak yasaktı. Salı, Cumartesi ve özellikle eskiden izin günü olan Cuma günleri hayvanları otlamaya göndermek uğurlu sayılmazdı.

Son zamanlarda genç nesil arasında hayvanların otlaması ile ilgili gelenekler hemen hemen yok olmuştur. Fakat bazı inanışlar hâlâ mevcuttur. Mesela, et kesmek görevi yabancı birine emanet edilmemekte, aksi takdirde hayvan sahibi hayvancılık konusunda başarısız olacağına inanılmaktadır. Et kesildiği yerde çöp atılmaz, et her zaman aynı yerde kesilirdi.

Komşu olan Kargora ve Yegorkino köylerinde Mayıs-Haziran aylarında düzenlenen Uram prašnikë (=Sokak bayramı; Çuv.Tr-si Урам пращникë adlı etkinlikte yer almaktadır. Köyün her sokağı bayramı sırası ile gerçekleştirmektedir. Köy sakinleri şarkılar söylemekte ve dans etmektedir. Sokağın boş bir alanında masa kurulmakta ve herkes evde hazırladıkları yiyecek ve içeceği getirmektedir.

Tarım işleri ile uğraşan ve millete yiyecek veren yere saygı duyan Çuvaş Türklerinin Bogdaškino köyünde yere saygı ve minnet gösterdiği özel bir gün vardır. Bu günün adı šër minilnikë (=yerin doğum günü; Çuv.Tr-si щер минильникë). Bu gün çalışmak ve yeri rahatsız etmek yasaktır.

Pitrav gününde çok eskiden gelen kimsenin pislemediği bir yerde koyun kesme geleneği devam etmektedir. Keserken kurban hayvanın başı doğuya doğru konulmaktadır, bu sırada Tanrı'ya dua edilmektedir. Bayramda kesilmiş koyun etinden çorba ve çilek börekleri hazırlanmaktadır. Günümüzde çilek yenmesi yaygın değil, bu geleneği sadece yaşlılar takip etmektedir. Aynı gün mezara gidilmekte ve vefat eden yakınlar ziyaret edilmektedir.

Vattisene asanni (Çuv.Tr-si ваттисене асанны), Kasım başında gerçekleştirilen ölüləri, özellikle vefat etmiş ebeveynleri yâd etme bayramıdır. İnsanlar, bu gün evde krep hazırlayıp mezarları ziyaret etmektedir.

2.1.1. Geleneksel Kutlamalar

Düğün

Çене мәшәра саламлатәп туй ячәпе, çәнә
семье çавәрнине ырләх – сывләх
сунатәп, иккән ыртса, виçсен тәма тур
хуштәр. Сәтел апат çимәçпе тулли
пултәр.

Genç çiftin düğün gününü, yeni aile
kurmasını kutlarız. Sağlık dileriz,
Tanrı'nın izni ile iki kişi yatın, üç kişi
kalkın. Sofranız bol olsun.

(Geline denilen söz) Ёмәрү сурпан пек
вәрәм пултәр, хушпу кәмәлә пек çутә
пултәр.

Hayat surpan gibi uzun, huşpu
üzerindeki bozuk para gibi parlak
olsun.

Çocuk doğumu

Ача çуралнә ятпа салаиатәп, ырләх –
сывләх, телейм кун-çул кур тәр, Турә
сыхласа тәтәр.

Çocuk doğumunu kutlarız. Sağlık
dileriz, hayatı düz olsun, Tanrı çocuğu
korusun.

Asker uğurlaması

Турәпа хәрле кайса, турәпа пәрле каяле
çаврәнса кильме тур хуштәр.

Tanrı ile git, Tanrı ile gel.

Uyav bayramı

Уяв ячәпә сире саламлатәп.

Uyav bayramı kutlu olsun.

Yeni yıl

Çәнә çул ячәпә саламлатәп.

Yeni yıl bayramı kutlu olsun.

Paskalya

Турă чĕрĕлнĕ – чăннипех чĕрĕлнĕ.

Tanrı dirildi – hakikaten dirildi.

Yola çıkan birine denilen söz

Каяс çул такăр пултăр, ларас вырăн тунĕ пултăр.

Yürüyecek yol düz, dinlenecek yer ise kuru olsun.

Doğum günü

Пурăнас ĕмĕр вăрăм пултăр, вилес кун канлĕ пултăр.

Hayat uzun, ölecek gün sakın olsun.

Сакăр сăхман, хĕрĕх кĕне çĕтмелле пултăр.

Sekiz kaftan, kırk iç çamaşır yıpranmanızı dileriz.

2.3.5. Maddi Kültür Unsurları

2.3.5.1. Kıyafet

Çuvaşlar, yaşadıkları İdil bölgesindeki yere göre 3 ana gruba ayrılmaktadır. Bunlar, viryal, anat ençi ve anatri. Viryal Çuvaşları, Çuvaşistan ve Mariy El Özerk Cumhuriyetlerinde yaşamaktadır. Anat ençi grubu Çuvaşistanın kuzeydoğusunda yerleşmektedir. Anatri Çuvaşları ise Tataristan ve Başkurdistan Özerk Cumhuriyetlerinde yaşamaktadır. Söz konusu olan Nurlat bölgesinin Çuvaşları anatri grubuna aittir.

Bu ayırım dil ve kültür yanında kıyafetlerinde de farklılık göstermektedir. Aynı zamanda kıyafet cinsiyet, yaş ve mevsime göre de değişmektedir. XIX.yy'ında anatri grubunda kumaşı boyamak çok yaygındı. Bu yüzden kıyafetler daha renkli olmaya başlamaktadır. (bknz. resim 25)

Kıyafet üst ve iç olarak ikiye ayrılmaktadır. Kípe sappun denen elbise hem erkeklerde, hem kadınlarda görülmektedir. Erkeklerin elbisesi dizlere kadar olan tunik şeklindeydi. Kadınların elbisesi uzundu. Genelde beyaz ketenden yapılmaktadır. Fakat anatri grubunun elbiselerinde göğüs kısmında dörtgen

şeklindeki ek kumaş dikilmekten, diğer Çuvaş gruplarında bu gelenek görülmemektedir. Kadınların elbiselerinin göğüs kısımları desenliydi. Çuvaşistan Çuvaşlarının deseni inceyken, Tataristan Çuvaşlarının deseni daha kalındı. Genç kızların deseni genelde iki eşkenar dörtgen ya da eğik şeritli bir eşkenar dörtgen içermektedir.

Kadınlar, bayram kıyafetlerine ek olarak desenli kemer giymektedir. Çuvaşistan kadınları aynı anda üç kemer giyerken, Tataristan Çuvaş kadınları uçları desenli olan tek bir kemer giymektedir.

Sonbahar aylarında anatri grubunun erkekler ve kadınları kalın kumaştan kaftan giymektedir. Bayramlarda zengin bir şekilde süslenmiş kaftanlar giyilmektedir. Genç kadınlar ve kızların kaftanları yeşil veya siyah renkli, ince ve yumuşak kumaştan dikilmektedir. Viryaş Çuvaşlarının kaftanları beyaz ve sarı renkteyken, anatri Çuvaşlarının kaftanları siyah ve mavi renkteydi.

Lapti, (bknz. resim 20) genel kullanılan ayakkabıydı. Anatri Çuvaşları bu ayakkabıyı uzun çorapla birlikte giymektedir. XX.yy'ın başlarında ebeveynlerin erkek çocuklarının düğünü için deri uzun bot, kız çocuklarına ise deri topuklu kısa bot alma geleneği meşhurdur. Luiza Nikolayeva, annesinin kaçırma olayını anlatırken, annesinin babasının nasihatıyla kendisine deri bot alırken götürüldüğünden bahsetmiştir.

Çuvaş kadınlarının kadın başlıkları, başörtüsü ve şapka olarak ikiye ayrılmaktadır. Başlığın genel amacı kadının yaş ve medeni halini göstermesi, kötü ruhlardan korumasıdır. Başörtüsü grubu evli kadınların ve gelinlerin başörtülerini kapsamaktadır. Bunlar, surpan, puş tutri, çalma ve pırkençik'tir.

Surpan, evli kadınlarının saçlarını kapatma amacı ile kullanılan başörtüsüdür. (bknz. resim 16) Söz konusu olan başlık anatri kadınlarında 2.5 metre uzunluğundaki beyaz parça ve uçları desenli hâlindeydi. Çuvaş kadınları surpanı farklı giyebilmektedir. Bazıları surpanın beyaz kısmıyla başını örtüp desenli uçları sırtına bırakmaktadır. Günlük hayatta surpanın üzerine başın etrafına puş tutri denen kısa atkı bağlanmaktadır. Bayramlarda ise surpanın üzerine huşpu giyilmektedir. Çuvaş kadınları surpanın tek bir telini göstermeyecek şekilde giymektedir. Bunu kadın saçının büyüleyici gücü ile bağlamaktadırlar. Bilim adamlarına göre insanlar başka soydan gelen kızın saçında olan büyü ile geldiği soya zarar verebileceğine

inanmaktadır. Bazı bilim adamları kadının örtülmüş ve kapatılmış saçını ataerkil toplumunda bir soydaki kadının başka bir soy tarafından fethedilmesinin sembolü olarak değerlendirmektedir. XX. yy'ın başlarında İdil bölgesi halklarının etnografyası üzerinde çalışan meşhur etnograf ve araştırmacı olan İ. N. Smirnov, Çuvaş surpanı şöyle anlatmaktadır: "Kadının omuzlarına düşen beyaz çalma, uçları desenli beyaz sorban Çuvaş kadınına egzotik, doğu ya Arap, ya Yahudi görünüşünü andırmaktadır". N. İ. Gagen-Tori'nin düşüncesine göre büyük havlu şeklini alan başörtüsü İdil bölgesinde gelenekler başka soydan alınan evli kadının saçını örtmesi gerektiği ataerkil toplumdaki şartlardan ortaya çıkmıştır. Diğer araştırmacılar surpanın köklerini eski Türk toplumlarına dayandırmaktadır. Surpan Çuvaşların hayatında tüm basamaklarda vardır. Düğünden önce olan nişanda gelin, kendi rızasını belli etmek amacı ile damadın annesine surpan gönderilmektedir. Düğünde surpan giyme töreni de oldukça önemlidir. Bu tören gelinin artık evli durumuna geçmesini ve kızın kocası başta olmak üzere yeni soyuna baş eğmesi gerektiğini vurgulamak amacı ile düzenlenmektedir. Bundan sonra kadının milletin içine mutlaka başı kapalı şekilde çıkması gerekirdi. Kadın, surpan ya da huşpu olmadan evcil hayvanları otlatmaya bile götüremezdi. Etrafindakiler de bunu sıkı takip etmektedir. Eğer evli ve başı açık kadın görülürse, halk onu yakalayıp üstüne soğuk su ile dolu 40'a yakın kova dökmektedir. Surpan, ölüm gelenekleri arasında da yer almaktadır. Ölü kadının hayattayken evli olduğunu göstermek amacı ile başının üzerine surpan giyilmektedir. Ölüyü yâd etme töreninin de surpan vazgeçilmez bir parçasıdır. Ağaç gövdesinden yapılan ve insan şeklini verilen yupa bir erkeğe ait ise, üzerine erkek kıyafetleri, kadın ise surpan, huşpu, gömlek de dâhil kadın kıyafetleri konulmaktadır. Evliliğin bir sembölü olan surpan, kendini boşanmada da oldukça ilginç bir şekilde belli etmektedir. Eskiden bir çift boşanırken koca, karısının surpanını ikiye ayırıp bir parçasını kendine bırakmakta, diğerini ise eşine vermektedir. Bundan sonra çift boşanmış sayılmaya başlamaktadır. İ. G. Georgi'ye göre, bir koca karısından memnun değil ise evliliğini gösteren kadın başörtüsünün yırtmakta ve evliliği böylece sona erdirmektedir. Bazı durumlarda boşanma olayı boşanacak olan çiftin yakın akrabaları olan şahidler önünde gerçekleştirilmektedir. Karı kocanın birbirine sırtı dönük surpanla bağlamakta ve boşanmakta kararlı olup olmadığını sormaktadırlar. Olumlu cevap verildiği durumda onları bağlayan surpan ikiye kesilmekte ve çiftin ayrı taraflara gitmesine izin verilmektedir. Geri kalan

törenlerde supran hediye yerine geçmektedir. Surpan bir iş ya da edilmiş yardım için verilmektedir. Mesela, doğum sırasında yardım eden ebeye para yerine surpan hediye edilmektedir. Gelin, yeni evin içerisine girdiği ilk an fırının üstüne surpan ve bozuk para koymaktadır. A. K. Salmin düşüncesine göre, bu adım ev ocağını koruyan ruhun gözüne girmek amacı ile yapılmaktadır.

Çuvaş kadınları surpanları kış akşamları işleniyor, küçük kız çocukları surpan işlemeyi küçüklüğünden beri öğreniyordu. Yaşlı nineler vefat ederken surpanını kendi kız torununa miras olarak bırakıyordu. Surpan, nesilden nesile geçiyordu. Surpan en büyük hediye olarak sayılıyordu. Kadın, sadece ailede anlatılan efsane ve hikâyelerin koruyucusu değil, aynı anda surpan üstünden işlenmiş tamgaların da koruyucusudur. Benzeri olmayan Çuvaş nakışı da yüzyıllar boyunca nesilden nesile geçiyordu. Her Çuvaş tamgası kendi hikâyesi ve adına sahiptir. Tamgaların isimlerini bilen insan, surpanı kitap gibi okuyabilmektedir. Surpan üzerinde yer alan tamgalar, eski Çuvaş yazım sisteminden kalmıştır. Bu yüzden Çuvaşlar surpanları korumaktadır. Surpan, ince ketenden yapılan ve saç ile boyunu kapatan başörtüsüdür. Surpan, erken sabah giyilmektedir; bunu yapmayan kadınlar, kendini rezil durumuna sokuyordu. Eski Çuvaş geleneklerine göre gelinin kayınpederine ve kayınbiraderine saçını ve çıplak ayaklarını göstermek ayıp ve hatta günah bir şeydir.

Alman kökenli Rus etnograf ve araştırmacı olan P. S. Pallas, XVIII. yy'daki huşpuyu şöyle tarif etmektedir: "Tatarlarda da olduğu gibi kadınların evde bile giydikleri Çuvaş kadın başlığı olan huşpu, gümüş bozuk para ya da boncuklar ile süslüdür, çene altında geniş bir kemer ile bağlanmaktadır, arkada küçük bozuk para ile ya da boncuklarla süslü uzun bir parça dikilmektedir, uçlarında genelde renkli saçak vardır, böylece çok ağır başlık kadının dizleri arkasına kadar uzamaktadır". Huşpu, surpanın üstüne giyilmektedir.

Çok eskiden hem viryal, hem anatri kadınları saçlarını kapatma amacı ile çalma şeklindeki beyaz başörtüsünü de giymektedir. Çalmanın kenarları desenle süslenmektedir.

Pırkençık, düğün kıyafetinin önemli parçasıdır. (bknz. resim 14) Pırkençık, kenarları işlenmiş büyük beyaz örtüdür. Düğünde gelin bu örtü ile kapatılıp kenarda dururdu. Eski geleneğe göre gelin başörtüyü iki kez başından çıkarıyor, 3. kez ise

onun giyilmesine karşı çıkmıyordu. Sonra gelinin kız arkadaşları bu örtüyü çıkartıp gelinin evli kadınların giydiği kıyafetleri giydirdi.

Şapkalar huşpu ve tuhya olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Huşpu, evli Çuvaş kadınlarının şapkası. Huşpu desenli başörtü olan surpan ile saçları kapatacak şekilde giyiliyordu. Çuvaş kadınları, saçlarını huşpu altına saklamaya çalışmıştır çünkü saçların tamamen büyüleyici güçlere sahip olduğu düşünülmüştür. Saçların kadının ait olduğu ailenin mirası ve serveti olduğuna ve yabancıların bu serveti görmemesi gerektiğine inanılmıştır. Huşpu şeklindeki kadın şapkası Başkurt, Kazak, Tatar, Türkmen, Udmurt ve Mari kadınlarında da vardır.

Tuhya, evli olmayan kızların millî şapkası. (bknz. resim 15) Evli kadınlar bu başlığı asla giymemektedir. Tuhya, hayvan derisi ya da kalın kumaştan yapılıyor, boncuk ve bozuk para ile süsleniyordu. Eskiden Bulgar-Çuvaş ustaları şapka süslemeleri altın ve gümüşten yapılıyordu. Fakat XVII.yy'da Rusya Çarlığı, Çuvaşların silah yapabileceğini önlemek amacı ile, Çuvaşların demir işlemlerini yasaklamıştır. Ustalar, gelenekleri takip edebilmek için millî kadın şapkaları bozuk para ile süslemeye devam etmiştir. Bu bozuk paralar kız hareket ederken hafif gümüş sesleri çıkarabileceği şeklinde dikiliyordu. Tuhya, şekli ile askeri kaska benzemektedir. Çuvaş dili ve kültürü üzerinde çalışan bilim adamı ve etnograf olan N.İ.Nikolskiy'e göre, eski çağlarda tuhya savaş zamanında baş koruması rolünü yapmış, daha sonra bu askeri kask kadın şapkasına dönüşmüştür. Tuhyanın ucu sivri olup boncuklarla kaplıdır. Eskiden şapkanın ucuna kuş tüyleri konulmaktadır.

Erkek çocuklarının kıyafeti hem şekil, hem görünüş olarak yaşlıların kıyafetine, kız çocuklarının ise genç kızların kıyafetine benzemektedir.

2.3.5.2. Ev eşyaları

Günlük hayatta kullanılan aletler maddi kültürünün önemli bir parçasıdır. İş, ev aletlerine baktığımız zaman halkın yaşam biçimi hakkında bilgi edinmekteyiz.

Nurlat bölgesindeki Çuvaşlar artık modern şekilde yaşamasına rağmen, eski unsurlarına saygı duyup onları bölgedeki müzelerde saklamaktadır. Ziyaret ettiğimiz Yegorkino köyü ve Nurlat müzeleri eski ev eşyaları ve iş aletleri ile doludur.

Bildiğimiz üzere Çuvaşlar genellikle tarım ve hayvancılıkla ilgilenmektedir. Bu yüzden aletlerin çoğu bu işlerle ilgilidir. Bunların arasında orak (bknz.resim 21), ahırda kullanılan farklı kase ve variller. Ev eşyalarına gelince eski gazlı lambalar, semaverler ve mutfak gereçleri vardır.

Bunun yanında kadınların ve erkeklerin uğraştıkları işlerde kullanılan aletler de bulunmaktadır. Örneğin, çıkırık (bknz.resim 18, 34) hemen her evde bulunan şeydir. Kadınlar koyun yününden iplik büküp, yünlü çorap, kazak örерlerdi. Küçük kızları da bu işi küçük yaşlardan beri öğretmektedirler.

Dikkatimizi çeken başka bir alet ise ayakkabı yapımında kullanılan tahta ayak modelidir. (bknz.resim 26) Bölgedeki kış soğuk olduğu için erkekler boş zamanlarında keçe çizmeler yapmakla meşguldü.

Köy evinin yüreği olan köy ocağı her evin vazgeçilmez bir parçasıdır. (bknz.resim 8) Çuvaşlar kültüründe önemli bir yere sahip olan ekmeği bu ocakta pişirmektedir. Kışın ocak, evi ısıtmakta, ocağın üst kısmı ise yatak olarak kullanılmaktadır. Maalesef, misafir olduğumuz evlerin bazılarında artık ocak yoktur, insanlar artık yaşadıkları zamana ayak uydurmaya çalışmaktadır. Fakat Yegorkino köyünün sakini olan Terentyeva Zoya Fillipovna'nın evinde eski köy ocağına rastlamamız oldukça büyük bir şanstır. Kendisi, yemeği ocağa koyma ve ocaktan çıkartma aletlerini kullanmaya devam etmektedir. (bknz.resim 5)

2.4. Ölüm

2.4.1. Ölüm Öncesi

Ölüm, doğum gibi hayatın bir basamağıdır. İnsan doğar, yaşar ve zamanı gelince ölür. Eski Türklerin inanışlarına göre, insan doğunca inandıkları Tengri tarafından ona “kut” verilmektedir. “Kut” hem can hem mutluluk anlamına gelmektedir. Bu kutu Tengri, insan öldükten sonra geri almaktadır. Eski Türkler, insanların bu hayatta yaşadıkları gibi, öbür hayatta da aynı şekilde yaşamaya devam edeceklerine inanmaktadırlar. Bu yüzden insanın defnedildiği toprağa onun özel eşyalar da konulmakta, çünkü öbür dünyada bu eşyaların ona lazım olacağını düşünülmektedir.

Çuvaşlarda da canın insana Tanrı tarafından verildiğine inanılmıştır. Ve Çuvaş geleneksel inanışlarına göre öbür dünya bu dünyanın devamının olduğu düşünülmüştür. Ölmüş insanın iyi ve doğru hayat yaşadığı durumda, öbür hayatta da aynı şekilde yaşamaya devam etmektedir. Ailesi ve akrabalarının yanında, mutlaka çalışarak fakat hiçbir dert bilmeyecektir. Anı günlerinde ise bu dünyada yaşayan ailesinin yanına gelip, hazırlanmış yemekleri yiyebilecektir. Kötü ve günahı çok olan insanların ise öbür dünyada tek başına açlık ve soğuktan acı çekeceğine inanılmıştır.

Çuvaşların büyük kısmı Hristiyan olduğu için, ölüm ile ilgili törenler artık din kanunlarına göre yönetilmektedir. Karaulnaya Gora, İlyutkino ve Yegorkino köylerinde ölüm töreni tamamen din çerçevesinde gerçekleşmektedir. Abriskino, Aksumla ve Yakuşkino köylerinde Pagan ölüm geleneklerine devam edilmektedir.

Geleneklere göre vefat eden kişi ertesi gün öğlen defnedilmektedir. Bedenin kötü ruhlar tarafından kaçırılmaması için yakın akrabaları onu gece ve gündüz korumak zorundalar. Aynı anda bu törene ölü ile vedalaşmak isteyen herkes katılabilir.

Ölünün bedenini yıkamak için suyu nehir ya da çeşmeden almaktadırlar. Su almaya üç kişi gitmektedir (iki erkek ve bir kadın ya da iki kadın ve bir erkek). Ölünün bedenini karşı cinste olan kişilerin yıkaması yasaktır.⁶⁹ Evden su kaynağına kadar yere ip konulmaktadır. Bu ip düz yol anlamına gelmekte ve ölüyü öbür dünyaya götüren yol anlamını taşımaktadır.⁷⁰ Yakuşkino köyünde ise ölüyü yıkama olayı şöyle anlatılmıştır:

Ölüyü yıkama suyu, nehirden ya da kuyudan alınmaktadır. Eve dönerken, üç kez ip koparmak gerekiyor. Bu, ölünün gideceği yol açık olması için yapılmaktadır. Ölünün bedeni üç veya beş kez yıkanmaktadır. Eskiden yıkanacak beden, ağaç kabuğu ya da dar bankın üzerine konuluyordu.

Çuv.Tr-si: Vilne sinna şuma şıv ilse kilnı yuhım şıvran ye pusıran. Kilelle utnı çukne vişı hut tatsa pımalla şurı şip. Kına tunı vilne sinnin çuně şütı şülpa kaytır tene. Şim-şakne şumalla pulnı vişě hut ye pilěk hut. Elěk vilēm şünı tırhla sakı sine hursa.

Вильне синна çұма шыв ильсе кильнэ юхәм шывран е пусăран. Килелле утнă чукне виşе хут татса пымалла шурă шип. Кăна тунă вильне синнăн чунě çүтă çұлпа кайтăр тене. Шăм-шакне çұмалла пулнă виşе хут е пилěk хут. Ёлэк вилēm çұнă тăрăхла сакă сине хурса.

⁶⁹ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 140.

⁷⁰ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 140.

Ölünün bedeni yıkandıktan sonra ve evden çıkarılmadan önce iki kadın ağlayarak ölünün üzerinde sası kılarni diye ağlamaklı sözler söylemektedir. Bu tören evin kapısı önünde, yarı yolda, mezarlık ve mezarın yanında yapılmaktadır. Hristiyan Çuvaşları, ölünün üzerinde dua okunması için kiliseden papazı çağırmakta ve tabut evden çıkarılmadan önce “İyi yerde ol!” (Çuv. *T-si Layih vırınta pul – Лаўăх вьрăнта пул*) sözleri ile veda etmektedir.⁷¹

Ölünün kıyafetleri ve özel eşyaları ile ilgili birçok inanış vardır. Bazı kaynaklar Çuvaşların ölünün kıyafetlerine karşı ön yargılı olduğunu ve insanların o kıyafetle temas etmekten kaçındığını iddia etmektedir. Özellikle kişinin üzerinde ölüm anında olan kıyafetler ile ilgili kötü söylentiler mevcuttur. Bu kıyafetin türlü adları var fakat «çun tuhnî kěpi» ya da «çun tuhnî çuhnehi kěpe» (Çuv.Tr-si чун тухнă кěпи, чун тухнă чухнехи кěпе) “kişinin ruhunun çıkmış olduğu elbise” olan ismi daha yaygındır. İnsanların inanışlarına göre bu kıyafet üzerinde korku ve tehlike taşımaktadır. Bu yüzden bu kıyafet bedenin üzerinden çıkarılmak yerine bedenin üstünde yırtılmaktadır. Kıyafetin ölü beden ile temasta bulunduğu için onun ölümünü taşıdığına inanılmaktadır. Diğer durumlarda ölünün yakınları kıyafeti ruhunun önündeki engel kaldırılması için yırtmaktadır. Bunun için gömleğin yakası ya da gömleğin tamamı ikiye bölünmektedir. Ruhun çıkışını kolaylaştırmak amacı ile pencere ve kapı da açılmaktadır.⁷²

Vefat edenin kişinin yatak, nevresim gibi özel eşyaları evin dışına çıkarılmaktadır. Çuvaşların görüşlerine göre bu tür eşyada canlı insanlar için tehlike taşıyan görünmeyen kan lekeleri vardır⁷³: «...ölecek olan kişinin yanına başka insanların göremedikleri elinde tırpan ile Azrail (Çuv.Tr-si Эсрель / Esrel) gelip ölünün eklemleri kesmekte, bu sırada gözle görünmeyen kan her tarafa dökülmektedir».⁷⁴ Bu yüzden ölünün üzerindeki kıyafetler dışarı çıkarılıp kapının

⁷¹ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 141.

⁷² Salmin, A. K. (2007). *Sistema Religii Çuvaşey*, Sankt-Petersburg, 284.

⁷³ “Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri” adlı çalışmada benzer inanıştan bahsedilmektedir: “Çok eski bir inanışa göre insan ölünce evde diz boyu kan olurmuş. Bu kanın sıçradığı yiyecek de yeni bir can, yeni bir cenaze beklermiş. Bu yüzden biri can verirken Tatarlar, kan sıçramasını diye evdeki bütün yiyecekleri ve yatakları toplayıp onların üzerini örterler”. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çetin, Y. (2008). Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (1), 155-168.

⁷⁴ Prokopyev, K. P. (1903). “Pohoroni İ Pominki U Çuvaş”, Kazan: İzvestiya Obşestva Arheologii, İstorii İ Etnografii. C.19, 218-219.

önünde bırakılmakta sonra da çukura, dört yola ya da açık alandaki belli bir yere götürülmektedir.⁷⁵ Bazıları bu kıyafetleri yakmaktadır.

Fakat Nurlat bölgesinde ölünün kıyafetlerinden kaçılması, korkulması ve yok edilmesi, gereken bir unsur değildir. Mesela, Bogdaşkino köyünde ölünün kıyafetini yıkayıp onu koruma unsuru olarak kullanılmaktadır. Bir köylünün anlattığına göre ölünün kıyafeti, evi yangından korumaktadır. Onun için kıyafeti yıkayıp kurutarak evin çatısının altına asmaktadırlar. Bazıları yıkanmış kıyafeti arabaya koyup, onun kazalardan koruduğuna inanmaktadır. Bazı yerlerde kıyafet küçük parçalara ayrılıp ölünün akrabaları ve yakınlarına dağıtılmaktadır. Davayı bekleyen herhangi birine ölmüş kişinin üzerinde olan kıyafet verilirse ve davalı o kıyafeti giydiği hâlde onun koruma altında olduğu düşünülmektedir.

Abriskino, Aksumla ve Yakuşkino köylerinde insan öldükten sonra, kurban kesilmektedir. “Çuvaşı Prisviyajya” kitabında kurban kesme töreni şöyle izah edilmiştir: İnsan öldükten sonra, aileden bir kadın eve canlı tavuk (horoz) getirmekte ve başını kesip dışarı atmaktadır. Ölen 5-6 yaşından küçük çocuk ise, dışarı tavuk ya da horoz yerine yumurta atılmaktadır. Fakat Nurlat bölgesindeki Pagan Çuvaş köylerinde kurban olarak genellikle koyun kullanılmaktadır. Dualar ile bu kurban Tanrı'ya iletilmektedir. Yakuşkino köyünün bir sakinin söylediğine göre, ölü bedeni nehirden getirilmiş temiz su ile yıkanmaktadır. Kullanılan su yıkadıktan sonra insanların geçemedikleri yere dökülmektedir.

Karaulnaya Gora köyünün sakinin anlattığına göre tabuta kişinin kullandığı ve sevdiği özel eşyalar konulmaktadır. Mesela, baston kullandıysa, o bastonun mutlaka konulması gerekmekte; insan sigara içtiyse, kullandığı sigara borusu konulmakta; el işleri ile uğraştıysa, mutlaka kullandığı alet konulmaktadır. İnsanın bu hayatta geri ödemediği borç kaldığı durumda, para konulmakta, ailede ölmüş çocuklar var ise, öbür dünyaya kişinin onlara hediye getirmesi için, şeker veya tatlı konulmaktadır. Aynı tören Abriskino, Aksumla ve Yakuşkino köylerinde de vardır. Bu köylerde ölünün yanına öbür dünyada gerekli olacak şeyler konulmaktadır: İğne ve ip, tarak, iç çamaşırı, mendil, bozuk para vs. Bu tören hakkında Yegorkino, İlyutkino köylerinde hiçbir bilgi verilememiştir. İlyutkino köyünde ölmüş kadına

⁷⁵ Petrov, İ. G. (2015). *Odejda Pokoynika i Svyazannyye s Ney Predstavleniya u Çuvaşey*. Gramota №5(55), 139.

düğün elbisesi, erkeğe ise düğün gömleğini giydirmesi ve yaşlı kadınların eski millî düğün elbiselerini sakladığından bahsedilmiştir.

“Annem kendi düğün elbisesini kendi elleri ile dikmiştir. Ve onu sandıkta hâlâ saklıyor. Ölüncə bizim ona bu elbiseyi giydirmemizi istiyor.” (Galina Mironova, İlyutkino köyü)

Çuv.Tr-si: Manın anne hıñ kaçça kaymallı kípine šeleně hıyeh. Haliççen usrat ina vıl arçara. Pire kalasa şyav huç kepine tihıntartma huşrı vilsesın.

Манан анне хăён качча каймалли кёпине тăхăнтартма хушрă вильсесён.

Yakuşkino köyünde topladığımız bilgilere göre, birçok halkta olduğu gibi⁷⁶ Çuvaş Türklerinin bayanları daha hayattayken belli bir yaşa geldikten sonra sandıklarına kefenlik hazırlamaktadır. Kıyafet yanında yün çorap ve eldiven de alınmakta, tabutun içine tarak ve mendil konulmaktadır. Çok eskiden mendil olmadığı için, her insan kendi elleri ile kimsenin anlamayacağı desenler ile mendil işlemiştir. Ölü kadının saçları örülmektedir. Ölüler, Çuvaş millî kıyafetlerine giydirilmektedir. Bu kıyafetler evde dokunmuş keten kumaşından dikilmektedir. Sandığın içine cenazede yakınlarla ve her gelene dağıtılacak desenli mendil, havlu ve para gibi şeyler yer almaktadır. Böylece kişi kendini daha yaşıyorken ölüme hazırlamış ve cenaze masraflarını kapatmış olmaktadır.

Bu köyde anlatıldığı gibi tabutun dibi huş ağacın dalları ile örtülmektedir. İçine konulan yastık da huş ağacın yapraklarından üç kişi tarafından dikilmektedir. Tabutun dibine insan ölmeden önce giydiği kıyafetler konulmaktadır. Onların üzerine ölünün bedeni de konulmaktadır.

Yakuşkino ve Abriskino köylerinde mezarı kazmadan önce üç krep pişirilmekte ve insanların geçmediği yerde doğuya doğru atılmaktadır. Mezar kazıldıktan sonra herkes eve dönmektedir.

Tabut ayakları ile kapıya doğru kaldırılmakta ve evden çıkarılmaktadır. Abriskino, Yakuşkino köylerinde tabut, evden güneş batımında çıkarılmakta, tabutun durduğu yere makas ya da bıçak konulmakta, güneş batımına doğru sıcak taş atılmaktadır. Bu, hayatın bittiğine anlamına gelmektedir. Herkes tabutun etrafında üç

⁷⁶ Tatar Türklerinin yaşlı kadınları da hayatta oldukları sürece kendileri için kefenlik hazırlamaya başlamaktadır. Genelde kefen olarak beyaz sargı veya kumaş, yıkayanlar, mezara koyanlar için ve yakınlarla dağıtmak amacıyla yazma, havlu, mendil, sabun saklamaktadır.

kez gezerek, şunu söylemektedir: “Köpek havlaması ile gelme, kuş cıvıltısı ile gel. Ağaçların üzerinde kuş gibi uç.” (Çuv. Tr-si Ыѣт сассипе ан чүре, сор кайѣк сассипе чүре йывѣч тӕрринги сор кайѣк пек – Ыѣт сассипе ан шүре, сор кайѣк сассипе шүре ыивѣч тӕрринги сор кайѣк пек). Naaşı dışarı çıkarırken, tabutu sağ taraftan kapıya vurmaktadır. Evde hazırlanmış anı yemekleri mendil içine konulmakta ve sokaktan ilk geçenlere verilmektedir.

Aynı köylerde tabut işlenmiş örtülerle götürülmektedir. Ölü defnedildikten sonra bu örtüler birçok parçalara kesilmekte ve mezarı kazan erkeklere dağıtılmaktadır. Ölmüş kişi başı doğuya, ayakları batıya doğru defnedilmektedir. Cenaze kaldırıldıktan sonra, ölmüş kişinin yakını olmayan bir kişi cenazesi olan evi temizlemekte, yerleri kapıdan başlayarak silmektedir.

Ölü defnedilmeden önce herkes ona veda etmektedir. Tabut mezara konulmadan önce içine bozuk para atılmaktadır. Bu, borcun kalmaması ve günün aydın olması için yapılmaktadır. Mezarın içinde pencere ve kapı çizilmektedir. Toprak atıldıktan sonra tabuttan kalmış talaş yıkılmaktadır. Sonra mum ile saat yönünün tersi yönde mezar etrafında gezilmekte ve toprak atılmaktadır. (Yakuşkino köyü)

Çuv.Tr-si: Vilní şinna pıtarıçen, pı́tım kilní şinsam kasaru ıtsa yulní. Şítıkne tupıkne antarıçen vak ukşa sam pırahnı. Kumpek tunı unın kivsenesem an pulčır tene, şutı şül pultır tene tepır tınçene kayma. Tupık şítıkınçe pallı tunı şırsa çüreçe pe alık vırınısene. Şır pe huplsan, şüntarsa yanı tupık tusan yulní opilkisene. Un hışşın şürenı yırı-tavra şürta şütsa hívele hirěş tata şır sapsa.

Вильнѣ şинна пытаричень, пѣтѣм кильнѣ şинсам касару ытса юлнѣ. Шѣтѣкне тупѣкне антаричен вак укша сам пѣрахнѣ. Кумпек тунѣ унѣн кивсенесем ан пульчѣр тене, çутѣ çүл пултѣр тене тепѣр тѣнчене кайма. Тупѣк шѣтѣкѣнчене паллѣ тунѣ çирса чүрече пе алѣк ыпѣрѣнѣсене. Çѣр пе хупласан, çүнтарса янѣ тупѣк тусан юлнѣ опилкисене. Ун хыççѣн çүренѣ йѣри-тавра çүрта çүтса хѣвеле хирѣç tata çѣр сапса.

2.4.2. Ölüm Sonrası

Ölü defnedildikten sonra herkes evine gider ve anı yemekleri yemektedir. Anı yemeği olarak şerbet, krep, lapa ve börek hazırlanmaktadır. Abrıskino, Aksumla ve Yakuşkino köylerinde ise mezarlıktan sonra ölünün evinin bahçesinde ateş yakılmakta, herkes ateşin etrafında yürüyerek dualar okumakta ve ilahi şarkılar söylemektedir. Her vefat olmuş akraba için mum yakılmakta, evde ışık açılmaktadır. Güneşin doğuşunda herkes sırayla üç eve gitmekte, yemekler pişirilmektedir. Bu ölüyü yâd etme töreni düğün törenine benzemektedir. Bir hafta boyunca her gece

hamam hazırlanmakta ve ölü bu hamama davet edilmekte, onun hayatta giydiği kıyafetler hamama getirilmektedir.

Pagan Çuvaşları ölünün boyu kadar olan tahtadan mezar taşı (*Çuv.Tr-si yupa – iona*) yapmaktadırlar. “Çuvaşı Prisviyajya” kitabına göre daha eski zamanlarda bu yupa olan mezar taşları ormanda konulmuştur. Zengin birileri ise onu dört köşeli taştan yapmaktadırlar.⁷⁷ Abriskino, Aksumla ve Yakuşkino köylerinde ise bu yupa evde yatırılmaktadır ve 40 gün boyunca bu yupa üzerinde dualar okunmaktadır. Kadın için yupa, ıhlamur ağacından, erkek için meşe ağacından yapılmaktadır. Yupada insan yüzü çizilmekte, başörtüsü ya da şapka takılmaktadır. Hristiyan Çuvaşlarının mezarlarında haç konulurken, Abriskino, Aksumla ve Yakuşkino köylerinde ise Pagan Çuvaşlarının mezarlarında 40. yas günü bitince, yupa konulmaktadır.

Diğer dinlerde olduğu gibi, Hristiyan Çuvaşlarında da 3, 9, 20 ve 40 gibi sayılar vardır. Bunlar, ölümden sonraki ölüyü yâd etme günleridir. Karaylnaya Gora, Yegorkino ve İlyutkino köylerinde bu günlerde kilisede dua edilmekte, anı yemekleri yapılmakta ve ölmüş kişiyi anmak isteyenler gelmektedir. Anı yemekleri olarak, şerbet, mayalı krep, lapa ve kuru yemişli pirinç lapası ve tatlı börekler hazırlanmaktadır. 40.gün ise yasin son günüdür. 40 gün boyunca evin aynaları herhangi bir örtü ile örtülmektedir. Çünkü inanışlara göre 40 gün boyunca ölmüş kişinin ruhu kendi evinde kalmakta ve aynalarda görünebilmektedir⁷⁸. 40.gün akşamı yakın akrabalar toplanmakta ve ruhun gitmesini beklemektedir.

Abriskino, Yakuşkino ve Aksumla Çuvaş köylerinde ise anı günleri 3, 7 ve 40. güne ve Büyük Anı Günü’ne kadar her Cuma yapılmaktadır. 3. gün koyun (kuzu) ya da tavuk kesilmektedir. Yakuşkino köyünde anlattığına göre kurban kesilirken “bir can yerine başka can veriyoruz.” sözleri söylenmektedir. Ölmüş kişiyi ilk ailenin büyüğü, sonra diğerleri, sonra da akrabaları anmaya başlamaktadır. Ölü için tabak konulmakta, herkes ölmüş kişiyi anarken “Önünde olsun!” (*Çuv. T-si Umınta pultır – Умӓнта пултӓр*) sözlerini söyleyerek, o tabağa hıymala⁷⁹ diye

⁷⁷ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 143.

⁷⁸ Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri makalesinde bu olay şöyle açıklanmaktadır: ‘evde hemen bütün aynaların üzeri örtülür. Aynalarda ölünün sureti kalır diye inanılır, bu yüzden ölünün her gün kullandığı el aynalarını özenle toplayıp toprağa gömerler. Günümüzde artık televizyonu da örtmektedirler’. Çuvaşlarda da bugünlerde televizyon 40 gün boyunca açılmamaktadır.

⁷⁹ Хӓймалу (hıymalu), kaymaklı hamurdan yapılan ekmek.

ekmek parçası, krep ve et koymaktadır.⁸⁰ Ailelerin büyükleri hem kendi adına hem ailesi adına anmaktadır. Sonra bu toplanmış yemekleri mezarlığın tarafına götürülmektedir. Diğer anı günlerinde herkes evde toplanmakta ve krep, yumurta ve çorba gibi yemekler pişirilmektedir.

40. gün olan Büyük Anı Günü zengin Çuvaşlar için at, inek ve birkaç koyun; fakir için ise tay, inek ve koyun kesilmektedir. XIX. yy'ın sonunda Hristiyan Çuvaşları kurban olarak at kesmemektedir. Pagan Çuvaşlarının inanışlarına göre, at öbür dünyada gezme ve iş için gerekmede, inek ise süt için gerekmede.⁸¹

Kurban kesmeden önce, iki kadın kurban hayvanının kulağına ölüye iletilen sözler söylemektedir. Kurban eti büyük kazanda pişirilmektedir. Ölünün akrabaları ve yakın komşuları ölünün evinde toplanmaktadır. Herkes içecek ve yiyecek bir şey getirmektedir: Krep, börek, yumurta ya da tavuk eti, sıra. Yupa'yı mezara götürmeden önce, kurban hayvanının ayakları ve kafası yenmekte, kemikleri ise mezara götürülmekte ve mezarlığın kapısının önüne atılmaktadır. Anı yemeklerinde ağlamak ayıp bir şey olarak sayılmaktadır. Herhangi bir aksilik olduğu durumda ölünün ruhu sakinleştirilmeye çalışılmaktadır.⁸²

Gündüz saat 3 – 5 gibi ilahiler eşliğinde yupa evden çıkarılmakta ve at arabasına konulmaktadır. Yupa uğurlamasına tüm köy sakinleri toplanmakta, ilahi söylemektedir.

Şurım puşpa şunī šur yiltırna	Yanan güneş bile eritmez
Erken sabah yağın beyaz parlak kar	Can kanımız bizden uzağa gitti
Hértse hēvel pīhsanta ireme šun	Hiçbir şekilde ve hiçbir şeyle döndüremeyiz
Pirēn tīvan kaynī pit ayekka	mi?
Nim parsa ta ilse yulma çuk	Nereye gidiyorsun, beyaz kuş, nereye,
İšta kayen šur hur išta kayen	Yavrularını öksüz bırakarak?
Çēppūsene tīlīha hīvarsa	Kayakanni kayat ayrılrsa
İšta kayan tīvanīm išta kayan	Yulakanni mēnle tūsmelle.
Açusana tīlīha hīvarsa	Bizden nereye gidiyorsun, can kanımız,
Kīvak Atīl hērri kīvak yētēn	Çocuklarını bırakarak?

⁸⁰ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 142.

⁸¹ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 143.

⁸² İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 143.

Šur Atıl hërri šur yětën
Kılvakki te yětën, šurri te yětën
Tıvanran uyrılaesi tata hën.
Pur kayıksen sassi purte pur
Selen kayık sassi kıma şuk
Për tıvanın sassi kıma şuk
Kıvak pëlët šıva šurri yulat
Vëşen kayık mënle vëşmelle

Mavi İdil kenarı, mavi tarladır.
Beyaz İdil kenarı, beyaz tarladır.
Hem mavi tarla, hem beyaz tarla
Öz canını bırakarak gitmek çok üzücü
Mavi bulut gidiyor, beyaz kalıyor.
Kuşlar yukarı nasıl uçar.
Öz can veda etmeden gidiyor.
Biz onun ile ayrılıyor, nasıl dayanırız.
(Yakuşkino köyü)

Yupa dışında mezara rituel yemekleri, küçük masa ve sandalye götürülmektedir. Herkes bir oyuk yanında durmakta ve geleneklere uyarak bu yerde küçük köprü yapılmaktadır. İnanışlara göre bu köprü, ölünün cennete gideceği yolu ifade etmektedir.⁸³ Oyuğun bir tarafında masa ve sandalye konulmakta, yanında ise ateş yakılmaktadır. Buradan 10 – 12 kişi yupa ile mezarlığa gitmekte, diğerleri ise köye dönmektedir. Yupa, ölünün başı olduğu yere konulmaktadır. Mezarın yanında ateş yakılmakta, etrafında müzik ve şarkı eşliğinde üç kez gezilmektedir. Kaynaklarda mezarlıkta anı tabağı, bardağı ve kaşığı kırmasından bahsedilmektedir.⁸⁴ Fakat Abriskino köyünde mezara kurban hayvanının kemikleri götürülmesini söylenmektedir.

İnanışlara göre, insanın ani ölüm sonucunda vefat ettiği yerlerde mezar taşı ya da herhangi bir işaret konulması gerekmektedir. İnsanın ölüm yerleri Usal diye kötü ruhun yerleşimine dönüşmesine inanılmıştır.⁸⁵ Ve benzer bir durum olmaması için o yerin işaretlenmesi gerekmektedir. Günümüzde bu inanış Rusya'nın tüm halklarında vardır. İşaretler genellikle araba ya da su ile ilgili kazalarda konulmaktadır. Hristiyanlar işaret olarak haç, Müslümanlar ise ay işareti koymaktadır.

Yaz zamanında olan Ölüyü Yâd Etme büyük bayramı (*Çuv. Tr-si Çumëk*) Abriskino, Yakuşkino, Aksumla köylerinde Hristiyanlığın Üçlü Birlik Bayramından önce Perşembe günü düzenlenmektedir. K. P. Prokopyev'a göre, toplu anı bayramı Semik'ten ertesi gün Cuma günü mezarlıkta yapılmaktadır.⁸⁶ Muhtemelen, bu

⁸³ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 143.

⁸⁴ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 144.

⁸⁵ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 144.

⁸⁶ İvanov ve Matveyev, *a.g.e.*, 2015, 189.

bayram Çuvaşlar arasında XVIII. yüzyılının ortasından sonra yaygınlaşmıştır.⁸⁷ Fakat törenler ve geleneklerinin çoğu daha eskiye dayanmaktadır. Kalım ve yupa törenlerinin adetlerinin çoğu bu bayrama yansımıştır.⁸⁸

Abriskino köyünde en önemli bayramlarından biri olan Şimëk'ten önce hamam hazırlanma âdeti vardır. Hazırlanmış hamama tüm ölmüş akrabalar davet edilmektedir. Bayramın olduğu sabah krep, börek ve diğer yemekler hazırlanmaktadır. Kurban olarak genellikle tavuk kesilmektedir. Her şey hazır olduktan sonra, masa kurulmaktadır. Ev sahibi mumları yıkmakta ve dua etmektedir. Herkes masaya oturmakta, yemeği tatmadan önce, o yemeğin bir kısmını özel hazırlanmış tabağa koymaktadır. Yemeği tabağa koyarken, her ölü akrabanın ismini tek tek söylemektedir. Eski zamanlarda her Çuvaş, akrabaların hemen hemen hepsini biliyordu.

Evdeki törenler bittikten sonra, herkes mezarlığa gitmektedir. At arabaları yeşil dallar ile süslenmektedir. Bu dallar, ölü akrabaların onlara konması ve kimseyi rahatsız etmemesi için konulmaktadır. Mezarlığa sıra, ekmek, peynir, yumurta, krep ve evde anı yemekleri ile doldurulmuş tabaklar götürülmektedir.

Mezarlıkta dualar okunmakta, yupaların üzerine işlenmiş havlular, gömlekler, kadınlar için surpan⁸⁹ ve başörtüleri asılmaktadır. Mezarların yanında sofra örtüleri örtülmekte, getirilmiş yemekler koyulmaktadır. Ölülere anmak için, akrabalar, komşular çağrılmaktadır.

2.4.3. Ölüm ile İlgili İnanışlar

Mezara çağırılmış saygılı yaşlılar toplu dualar okumaktadır. Bu dualara mezarlığa gelen herkes katılmaktadır. Eski Çuvaş adetlerine göre mezarlıkta ağlamak ayıp olarak sayılmaktadır. Biri bu dünyada ölünün peşinden ağlıyorsa, öbür dünyada ölünün de ağlamak zorunda kalacağına inanılmıştır. Bu yüzden mezarlıkta sakın ilahiler söylenmektedir. Bazen dans edilmesine de izin verilmiştir. Bunun ölülere neşelendireceğine inanılmıştır. Törenlerden sonra, anı tabakları kırılmakta ve ölülere,

⁸⁷ İvanov, İlyuhin, Dmitriyev, Matveyev, Yegorov, a.g.e. 1995, 198.

⁸⁸ İvanov, İlyuhin, Dmitriyev, Matveyev, Yegorov, a.g.e. 1995, 198.

⁸⁹ İvanov, İlyuhin, Dmitriyev, Matveyev, Yegorov, a.g.e., 1995, 199.

gelecek ölüyü yâd etme bayramına kadar öbür dünyada rahat yaşaması ve kimseyi rahatsız etmemesi dilekleri iletilmektedir.

3. SONUÇ

Türk kökenli olan Çuvaşlar, Rusya'nın Çuvaşistan Cumhuriyetinde yaşamakla birlikte ülkenin diğer kısımlarında da yer almaktadır. Çalışmamızda bahsettiğimiz Tataristan Cumhuriyetinin Nurlat bölgesine 1552'de Korkunç İvan Kazan'ı fethettiği zamanda Kazan savunucuları yerleşmiş ve birçok köy ve yerleşim oluşturmuştur. 1905'te ise 'Nurlat' adını taşıyan tren istasyonu ortaya çıkmıştır. Söz ettiğimiz bölgenin nüfusunu Çuvaş Türkleri oldukça büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu nedenle bölgede Çuvaş köyleri ve yerleşimlerin sayısı fazladır.

5 köye (Kargora, Yegorkino, Aksumla, İlyutkino, Bogdaşkino) 15 kişi ile görüşülerek oluşturulan bu çalışmada zaman içerisinde şehirde yaşayan toplumda halka özgü gelenek ve görenekler azalsa bile köylerde onların yaşadığı gösterilmiştir. Bunlar genellikle yaşlı nesil tarafından hayata geçirilmiştir. Söz ettiğimiz gelenek ve göreneklerin unutulmaması için millet tarafından farklı yöntemlere başvurulmaktadır. Gösteri, konser, bayramların düzenlenmesi ve okullarda anlatılması bunlar arasındadır.

Her toplumda olduğu gibi Çuvaşlar'da da millî özellikler insanı doğumundan ölümüne kadar takip etmektedir. Bunlar, doğum, çocukluk, günlük hayat, yemek, askerlik, düğün, bayramlar ve ölüm gelenekleridir.

Çuvaş toplumu, doğumdan itibaren farklı gelenek ve göreneklerle sarılıdır. Milletin inanışlarına göre insanın mutlu geleceği insan daha doğmadan belirlenmeye başlamaktadır. Bu yüzden bebek daha annesinin rahmindeyken farklı uygulamalar yapılmaktadır. Çocuk doğunca artık toplumun bir parçası olup büyüklere saygı duymayı, çalışkan olmayı, kendi yaşına göre işler yapmayı öğrenmektedir.

Yaptığımız araştırmaya göre Nurlat bölgesinde kız kaçırma ile evlenmek oldukça yaygındır. Bu gelenek geçen yüzyılın 80'li yıllarda yasaklanmıştır. Konuştuğumuz 15 kişiden 8'i kız kaçırma olayı üzerinden evlilik kurmuştur. Her toplumda olduğu gibi Nurlat bölgesi Çuvaşlarında da kız isteme töreni de vardır. Millî kıyafetler, yemekler, düğün ve onu takip basamakların önemli bir parçasıdır.

Çuvaşların günlük hayatı ile ilgili bilgiyi açık bir şekilde bizi misafir eden Yegorkino köyünün 'Şulkeme' adlı müzikal grubu vermiştir. 'Sonbahar akşamı' gösterisinde Çuvaşların tarım işlerini yapamadıkları sonbahar ve kış zamanlarında

neler ile uğraştıklarını gösterilmektedir. Çuvaş kadınları, örgü, desen, erkekleri ise bot yapmakla meşguldür. Günlük hayatın vazgeçilmez parçası olan yemekler, toplumun yaşam tarzını açıklamaktadır. Çuvaşlar, genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları için, sofrada et, patates, hamur yemekleri yer almaktadır.

Bölgede birçok bayram kutlanmaktadır. Bölgede yaşayan Çuvaşların bir kısmı Hristiyan, diğer kısmı Pagan olup bayramlarda net bir ayrım görmek mümkündür. Hristiyan Çuvaşları topluma özgü bayramları kutlamakla birlikte Ortodoks Hristiyanlığının dinî bayramları da takip etmektedir. Pagan Çuvaşlarının bayramları ise mevsim değişimi, tarım işlerine başlaması, tanrılara kurban verilmesi ile ilgilidir.

Doğum gibi ölüm de insanın hayatının kaçınılmaz bir adımdır. Bu dönem dinî ve inanış gelenekleri ile kaplıdır. Hristiyan Çuvaşları, insanı son yolculuğa Ortodoks Hristiyan geleneklerine göre uğurlamaktayken, Pagan Çuvaşları, toplumunda halâ canlı olan Pagan inanışlarını takip etmektedir. Fakat Karaulnaya Gora köyünde olduğu gibi hem dinî, hem eski inanış gelenekler bir araya getirilebilmektedir.

Bölgede yaşayan Çuvaş Türkleri Hristiyan Ortodoks olmasına rağmen, Pagan Çuvaşların sayısı da az değildir. Fakat milletin Hristiyanlığa geçmesi birçok gelenek ve görenek üzerinde iz bırakmıştır. Böylece Pagan Çuvaşlarda eski ve öz gelenekler sıkı takip edilirken, toplumun büyük kısmı artık dinî geleneklerine göre hareket etmektedir. Din, hayat tarzını çok etkilemiştir. Eskiden Pagan gelenekleri yaygın olsa da bu günlerde birçok kişiye masalmış gibi gelmektedir. Ve bölgedeki Çuvaş Türklerinin Pagan ve Hristiyan köyleri birbirinin yaşam tarzından habersiz kalmaktadır.

Birkaç halkın yan yana bulunduğu toplumlarda asimilasyon ve kültürlerin benzeşmesi söz konusu olabilir. İdil Türkleri olan Başkurt, Tatar ve Çuvaşlarda da aynı olay görülmektedir. Geçmiş asırlarda hep beraber Bulgar Hanlığı'nda yaşayan bu halklar aynı kültürü paylaşmaktadır. Fakat zaman içerisinde tarih geliştikçe birbirinden uzaklaşmışlardır. Buna rağmen Çuvaş Türklerinin gelenek ve göreneklerine baktığımız zaman ortak noktalar görebilmekteyiz. Özellikle bölgede yaşayan Pagan Çuvaşlarının doğum, düğün ve ölüm geleneklerinde birçok Türklerin özelliklerini görmemiz mümkündür.

Bunun yanında Tataristan Çuvaşları ve Çuvaşistan Çuvaşları arasında farklılıklar da söz konusudur. Hem gelenek hem dilde görünmektedir. Araştırma

yaptığımız köylerde bu birçok kez vurgulanmıştır. Köy sakinleri bu farklılıkların farkında ve onları dile getirmektedir.

İnancımız odur ki, yüzyılları aşır günümüze kadar gelebilen bu gelenek ve göreneklerimizin geleceğe uzanarak sürüp gitmesi, Çuvaş halkının onları Çuvaş kılan gelenek ve göreneklerini unutmaması en büyük arzumuzdur.

KAYNAKLAR

- Aça, M. (2008). "Trabzon-Şalpazarı Çepnileri ile Çuvaş Türklerinin Doğum Sonrası Etrafındaki İnanış ve Uygulamaları Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (1), 21-34.
- Aşmarin, N. İ. (1929). *Slovar Çuvaşskogo Yazıka*. (2nd ed. 194). Kazan.
- Aşmarin, N. İ. (2000). *Slovar Çuvaşskogo yazıka (1928-1950)*.
- Denisova N. P. (1989). "Chelovek v Traditsionnih Religiozno-mificheskikh Predstavleniyah Chuvashy". *Voprosi Traditsionnoy Duhovnoy Kulturi Chuvashy*. Cheboksary.
- Eröz, M. (1977). "Türk Yemek Adetleri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, 158-162.
- Gavrilov, B. G. (1891). "Poverya, Obryadi i Obichai Votyakov Mamadishskogo uyezda Uryas-uchinskogo prihoda". Kazan.
- İvanov, V. P., İlyuhin, Y. A., Dmitriyev, V. D., Matveyev, G. B., Yegorov, İ. İ. (1995). *Kultura Çuvaşskogo kraya*, Çeboksarı: Çuvaşskoye knijnoye izdatelstvo, s.198.
- İvanov, V. P., Matveyev, G. B. (2015). *Çuvaşi Prisviyajya: istoriya i kultura*, Çeboksarı: Çuvaşskoye knijnoye izdatelstvo, 137.
- Küçük, A. (2011) "Doğu Karadeniz Yöresi Doğum Sonrası İnanış ve Uygulamalarında Cadı/Obur", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (12), 123-136.
- Madurov, D. F. (2004). *Traditsionnoye dekorativnoye iskusstvo I prazdniki çuvaşey*. Çeboksarı: Çuvaşskoye knijnoye izdatelstvo, s.136
- Nikolskiy N. V. (1929). *Narodnaya meditsina u Chuvash*. Narodnaya Kom. Zdravoohraneniya ChASSR. 25
- Petrov, İ. G. (2015). *Odejda Pokoynika i Svyazannıye s Ney Predstavleniya u Çuvaşey*. Gramota №5(55), 139.
- Prokopyev, K. P. (1903). *Pohoronı İ Pominki U Çuvaş*, Kazan: İzvestiya Obşestva Arheologii, İstorii İ Etnografii, 19, 218-219.
- Savelyev P.S. (1851). *Kazanskiye Çuvaşi*, Sankt-Peterburg, 402
- Salmin A. K. (1989). "Starinniye Religiozniye Obryadi", *Molodoy kommunist*.
- Salmin, A. K. (2007). *Sistema Religii Çuvaşey*, Sankt-Petersburg: Nauka, s.284.
- Sergeyeva, Y. V. (2010). "Rodilny Obryad 'Aça Yaşki'". *Vestnik Çuvaşskogo Universiteta*, 4, 89-92.

- Şuyın, H. (2013). *Ulup Çuvaş Destanı*, (Çev. Bülent Bayram). Ankara.
- Yegorova, O. V. (2009). *Predstavleniye o Duşe v Rodilnoy Obryadnosti Çuvaşey. Iskusstvovedeniye i Kulturologiya*. 249.
- Yılmaz, M. A. (2008). “Kazaklarda Batıl İnanışlar”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (3), 417-430.
- Zaripova Çetin, Ç. (2008). “Tatar Türklerinde Cenaze Merasimleri”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 155-168.
- (1910) *Pamyatnaya Knijka Samarskoy Gubernii Na 1910 God*, Samara.
- İnternet: <http://placentarium.ru/pupovina-rebenka-obereg-cheloveka> (Erişim Tarihi: 15.02.2019).
- İnternet: <https://edu.tatar.ru/nurlat/nurlat/kar-gora/sch/page2689419.htm> (Erişim Tarihi: 15.02.2019).
- İnternet: <https://nurlat.tatarstan.ru/rus/istoriya-rayona.htm> (Erişim Tarihi: 15.02.2019).
- İnternet: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Чуваши> (Erişim Tarihi: 15.02.2019).
- İnternet: <https://sites.google.com/site/ruregdatav1/nacionalnyj-sostav-rossii> (Erişim Tarihi: 15.02.2019).
- İnternet: <http://www.chgign.ru/a/public/122ОБРЯДЫИПРАЗДНИКИЧУВАШЕЙ.html> (Erişim Tarihi: 26.09.2019).
- İnternet: <https://nazaccent.ru/content/8464-chuvashskaya-nacionalnaya-kuhnya.html> (Erişim Tarihi: 18.02.2019).
- İnternet: http://www.ite.antat.ru/articles/punkt_a/a58.html (Erişim Tarihi: 15.02.2019).

EKLER

EK-1. Sözlük

Aça parni (Çuv. Tr-si ача парни): Yeni doğmuş çocuğa vaftiz anne ve vaftiz baba tarafından verilen hediye.

Aça pıtti (Çuv. Tr-si ача пӓtti): Yeni doğmuş çocuğun dünyaya gelmesini kutlamadır. N.V. Nikolskiy, 'aça yaški' terimi yerine 'aça pıtti' terimini kullanmaktadır

Aça yaški (Çuv. Tr-si ача яшки): Doğum süresinin bir parçasıdır; 'akraba ve komşuların doğum yeni yaran kadına getirdiği yemeklerdir'; yeni doğmuş çocuğun dünyaya gelmesini kutlamadır

Akatuy (Çuv. Tr-si Акатуй): 'Pulluk düğünü'dür; eski Çuvaş tarım bayramıdır; genelde tarım işlerinden önce başlar ve tarım işleri bittikten sonra biter

Çikıt (Çuv. Tr-si чӓкӓт): Çuvaş millî peyniridir; lor peyniri, tuz ve yumurtadan yapılmaktadır; Çuvaşların birçok tören ve bayramı için hazırlanan yemektir; çikıt ısmarlaması misafire karşı gösterilen saygıdır

Çumır Uçuk (Çuv. Tr-si чумӓр учук): 'Yağmur isteme bayramı'; Tanrı'nın yağmur göndermesi için dualar okuması ve bunun için kurban kesme bayramıdır

Epi (Çuv. Tr-si эпи): Doğum yapmasında yardım eden yaşlı kadın

Esrel (Çuv. Tr-si Эсрель): Pagan Çuvaşlarının dininde insanların canlarını alıp götüren kötü ruh

Her یرهi (Çuv. Tr-si хӓр ӓрехи): Damat tarafının kız tarafına ödediği kız başlığıdır; genelde bal, et ve paradır

Hıymalu (Çuv. Tr-si хӓймалу): kaymaklı hamurdan yapılan ekmek

Huplu (Çuv. Tr-si хуплу): Patates ve etten yapılan Çuvaş millî böreği. Genellikle düğün ve doğum gibi büyük bayramlarında yapılır

Huşpu (Çuv. Tr-si хушпу): Evli Çuvaş kadınlarının giydiği boncuk ve gümüş bozuk para ile süslü Çuvaş millî şapkası

Këreşü (Çuv. Tr-si кӓрешӓ): Millî güreş

Kërhi kaş (Çuv. Tr-si кӓрхи қаç): 'Sonbahar akşamı'; Yegorkino köyünün Şulgene grubu tarafından gösterilmiş Çuvaş Türklerinin tarla işleri bittikten sonra nasıl vakit geçirdiklerini açıklayan bir gösteridir

Laşa akatuyyě (Çuv. Tr-si лаша акатуӓйӓ): Akatuy bayramında düzenlenen at yarışı

Munkun (Çuv. Tr-si Мункун): Bugünkü Hristiyan Paskalya günlerine düşen bayram

Pay (Çuv. Tr-si пай): Devlet tarafından insanlara verilen toprak

EK-1. (devam) Sözlük

Petrov kune (Çuv. Tr-si ПЕТРОВ КУНЕ): Hristiyanlıkta Azizler Peter ve Paul Ziyafeti veya Azizler Ciddiyeti Peter ve Paul, 29 Haziran'da (12 Temmuz) gözlemlenen havariler Saint Peter ve Saint Paul'un Roma'daki şehitlik şerefine açılan bir bayram

Pireşti (Çuv. Tr-si пирешти): Çuvaş mitolojisine göre doğum sırasında yeni doğmuş bebeğin canını getiren bir ruh

Pultıran yaşki (Çuv. Tr-si пултăран яшки): Maydanoz türü bitkiden yapılan çorba

Serte yaşki (Çuv. Tr-si серте яшки): 'Keçi ayağı' adını taşıyan bitkiden yapılan çorba

Sımah yaşki (Çuv. Tr-si şăмах яшки): Hamur parçacıklı çorba

Sıra (Çuv. Tr-si сăра): Millî Çuvaş içecek

Surhuri (Çuv. Tr-si Сурхури): Pagan Çuvaşlarının Yeni Yıl kutlamaları; daha sonra bu millî Yeni Yıl bayramı Hristiyan Noel bayramına denk gelip, Vaftiz Bayramına kadar devam etmektedir

Surpan (Çuv. Tr-si сурпан): Evli Çuvaş kadınlarının giydiği beyaz desenli millî başörtüsü; saç ve boyunu kapatan başörtüsünü giymeyen ve dışarı çıkan kadın kendini ve ailesini rezil edeceğini düşünülmektedir

Şimëk (Çuv. Tr-si шимëк): Yaz aylarına denk gelen Çuvaşların ölüleri yâd etme bayramı

Şırttan (Çuv. Tr-si шăрттан): Koyun ya da kuzu bağırsağı ve etten yapılan millî yemek

Şıvarni (Çuv. Tr-si Şăварни): Kış uğurlama ve bahar karşılama millî Çuvaş bayramı

Şuyttan vıyyi: 12-13 Ocak gecesinde gençlerin hayvan ya da başka korkunç kıyafetleri giyerek dışarı çıkması, şakalar yapması ve fal bakması

Tuhya (Çuv. Tr-si тухъя): Genç ve evli olmayan kızların giydiği boncuk ve gümüş bozuk para ile süslenmiş millî Çuvaş şapkası

Turi (Çuv. Tr-si. Турă): Tanrı

Tuy (Çuv. Tr-si туй): Düğün

Tuy buzi (Çuv. туй бузë): Düğünlerde at arabaları eşliğinde ev ev gezerek insanları şarkıları ve dansları ile eğlendiren bir grup

Uçuk (Çuv. Tr-si учук):Yaz aylarında gerçekleştiren kurban ve tanrı'dan hasat, sıcaklık ve yağmur dualar bayramı

Uksâm kurăkë: Efsaneye göre Nurlat bölgesindeki Aksumla (Çuv. Tr-si Uksămlă) köyüne ismini veren ot türüdür

Ulah (Çuv. Tr-si улах): Gençlerin akşam üzereyken herhangi bir evde toplanmasıdır; genelde bu toplanmalar kendine gelin bulmak amacı ile düzenlenmektedir

Uyav (Çuv. Tr-si уяв): İlkbahar ve yaz zamanlarında ilk tarım işleri bittiğinde gençlerin düzenlediği bir bayramdır.

EK-1. (devam) Sözlük

Vırlasa / vırttın tuy (Çuv. Tr-si вярласа / вярттән туй): Kız kaçırma, XIX.yy'ın sonu – XX.yy'daki en yaygın evlilik formu

Yaşka, şurpe: Çorba

Yevçë yani (Çuv. Tr-si евчë яни): Kız isteme töreni, düğünden önce çöpçatanların ziyareti

Yıvaç (Çuv. Tr-si йывач): Ekmek türüdür

Yupa (Çuv. Tr-si юпа): Ağaç gövdesinden yapılan ve insana benzeyen Pagan Çuvaşlarının mezar taşıdır

Timër karta puni (Çuv. Tr-si тимër карта пуни): Tr. Tr-si demir engel koymak;

Turıh (Çuv. Tr-si турăх): Ekşi süt

Uyran (Çuv. Tr-si уйран): Ayran

EK-2. Araştırmada kullanılan sorular

Doğumla ilgili gelenek, görenek, inançlar

1. Kadına hamilelik süresinde nasıl bakılır, ne tür uygulamalar yapılır?
2. Hamilelik süreci ile ilgili inançlar nelerdir?
3. Doğacak çocuğun huyunu etkileyeceği düşünülen davranışlar, kaçınmalar, uygulama ve inanışlar nelerdir?
4. Doğacak çocuğun kız olması isteniyorsa, ne tür uygulamalar yapılır?
5. Doğacak çocuğun erkek olması isteniyorsa, ne tür uygulamalar yapılır?
6. Neden kız çocuğu istenir?
7. Neden erkek çocuğu istenir?
8. Doğum önceki hazırlıklar nelerdir?
9. Doğumu kim yaptırır? Ne isim verilir?
10. Çocuk doğduktan sonra ne gibi işlemler yerine getirilir?
11. Göbek kordonu nasıl kesilir, kim keser, bunun ile ilgili inanışlar nelerdir?
12. Göbek kesildikten sonra çocuğa ne gibi geleneksel davranışlar yapılır?
13. Ad koyma işleminin kim yapar? İsmi kim seçer?
14. Ad verme işleminde ne tür uygulamalar yerine getirilir?
15. Çocuk doğumu nasıl kutlanır?
16. Çocuğun saçları ilk kez ne zaman kesilir?
17. Çocuğun yürümesi, konuşması gecikince, ne tür işlemler yapılır?
18. Çocuk nasıl yetiştirilir, terbiye edilir? Çocukluk nasıl geçer? Ne tür oyunlar var?

Günlük hayatla ilgili gelenek ve görenekler

1. İnsanlar nelerle uğraşır?
2. Batıl inançlara yer var mı? Nelere inanılır?
3. Çuvaş milli mutfağı nedir? Ne tür yemekler yapılır?
4. Tören yemekleri nelerdir?
5. Ne gibi bayramlar var? Ne zaman kutlanır?
6. Bayramlarda yapılan gelenekler nelerdir? Ne için yapılır?

Evlilik ile ilgili gelenek ve görenekler

1. Kız kaçırma şeklinde evlenme var mıdır? (Zorla kaçma, isteyerek kaçma)
2. Birden fazla kadınla evlenme var mı?

EK-2. (devam) Araştırmada kullanılan sorular

3. Yakın akraba ile evlilik tercih edilir mi?
4. Erkeklerin evlenme yaşı ortalama kaçtır?
5. Kızların evlenme yaşı ortalama kaçtır?
6. Eş seçimini kim yapar?
7. Kız istemeye kimler gider? Kız istemenin adı nedir?
8. Söz kesmeye kimler gider?
9. Söz kesmede ne gibi konuşmalar yapılır?
10. Söz kesmede ne hediyeler verilir?
11. Kız başlığı ödenir mi?
12. Başlık miktarı ne kadardır? Hangi durumlara göre değişir?
13. Düğün ne zaman yapılır?
14. Kız çeyiz olarak ne hazırlar?
15. Çeyizler ne zamandan beri hazırlanmaktadır?
16. Düğünde sağdıç var mıdır? Sağdıç olarak kim seçilir?
17. Yengelik var mıdır? Kimler yenge olarak seçilir?
18. Yengelerin görevleri nelerdir?
19. Düğün genellikle hangi gün başlar ve biter?
20. Düğünde yapılan gelenekler nelerdir?
21. Gelin düğünde nasıl giyinir? Giyinme ile ilgili gelenek var mıdır?
22. Gelin yeni evinde nasıl karşılanır? Yeni görevleri nelerdir?

Ölüm ile ilgili görenek ve görenekler

1. Ölüyü kimler yıkar? (Cins farkına göre) Özel olarak ölüyü yıkandığı yer var mıdır? Yoksa nerede yıkanır? Ölü nasıl yıkanır?
2. Tabut yapımında kullanılan malzeme nedir?
3. Tabut üzerine herhangi bir şey örtülür mü?
4. Tabutun içine bir şey konur mu?
5. Ölü tabutla mı, tabutsuz mu gömülür?
6. Cenaze mezarlığa götürülürken nasıl taşınır?
7. Cenazeyi kaç kişi taşır?
8. Cenaze alayına kimler katılır?
9. Cenaze mezara getirilince ne yapılır? Cenaze mezara ne şekilde yerleştirilir?

EK-2. (devam) Araştırmada kullanılan sorular

10. Cenaze mezara konurken dua veya başka bir söz söylenir mi?
11. Bütün bunlardan sonra neler yapılır?
12. Ölü sahiplerinin evinde cenaze kalktıktan sonra neler yapılır?
13. Ölüm olayından sonra bedeni terk eden ruhun evine dönüp yakınlarına görmeye gelmesi şeklinde bir inanma var mıdır?
14. Ölünün ruhunu memnun etmek için ölü sahipleri neler yapar?
15. Ölü evinin dışında kimler yas tutar? Yas süresi ne kadardır? Yaz ne zaman kaldırılır?
16. Mezarın başına taş veya tahta dikilir mi?
17. Ölü yemeği verme geleneği var mı? Ne zaman verilir? Yemek olarak ne hazırlanır?

ЕК-3. Haritalar

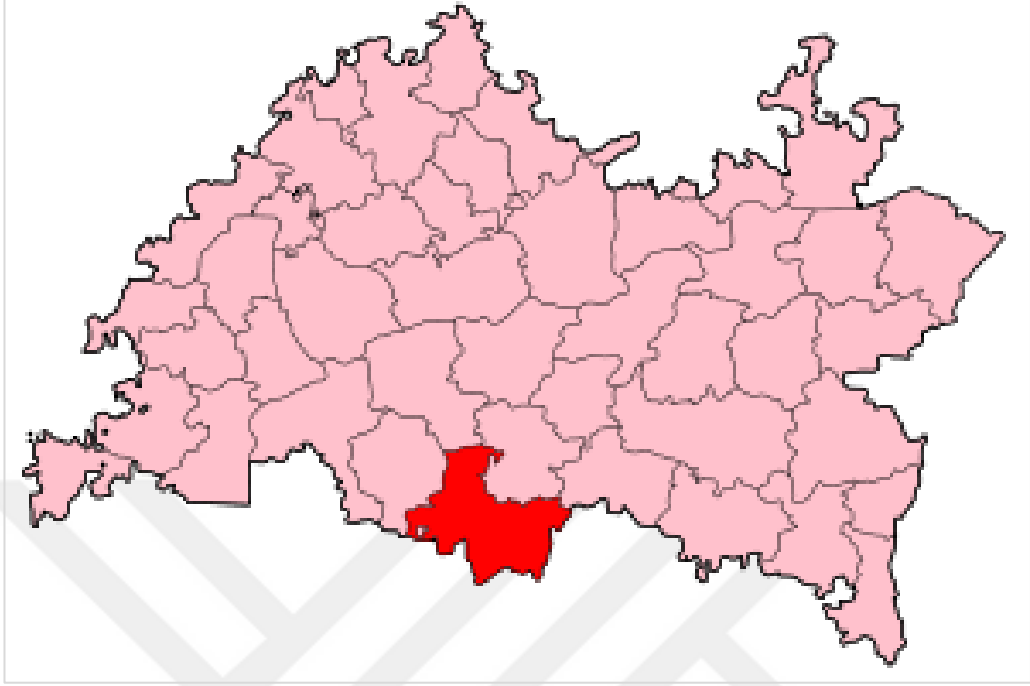

Harita 1. Rusya Federasyonu haritasında Tataristan

Harita 2. Tataristan Özerk Cumhuriyeti'nin haritası

EK-3. (devam) Haritalar

Harita 3. Tataristan Özerk Cumhuriyeti'nin haritasında Nurlat bölgesi

EK-4. Fotoğraflar

Resim 1. Yakuşkino köyünde üç Çuvaş kadın (Sağdan sola Şkalikova Valentina Petrovna, Zaytseva Akulina Stepanovna, Tolçina Vera Nikolayevna)

Resim 2. Yegorkino köyündeki Çuvaş Türkleri (Sağdan sola Terentyev Andrey Stepanoviç, Yemelyanova Lyudmila Semyonovna)

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 3. Yegorkino köyü, Şulkeme müzikal grubunun kurucusu ve yöneticisi (Trofimov Anatoliy Viktoroviç)

Resim 4. Yegorkino köyü, Şulkeme müzikal grubunun en yaşlı katılımcısı (Kulagina Nina İlyiniçna)

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 5. Terentyeva Zoya Filippovna, Yegorkino köyü

Resim 6. Karaulnaya Gora köyünde Çuvaş kadınlar (Sağdan sola Yevleyeva Valentina, Kornilova Antonina, Nikolayeva Valentina)

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 7. Luiza Nikolayeva, Abriskino köyü.

Resim 8. Köy ocağı

Resim 9. Çuvaş milli böreği Huplu

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 10. Huplu'nun sunuşu

Resim 11. Şırdan

Resim 12. Tultarmış

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 13. Asker uğurlaması

Resim 14. Përkençek

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 15. Tuhya

Resim 16. Surpan

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 17. Huşpu

Resim 18. Yegorkino müzesinde bulunan çıkırık

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 19. İsim verilecek

Resim 20. Bast ayakkabısı (Rus. lapti)

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 21. Orak (Çuv.Tr-si šurla/çурла)

Resim 22. Çuvaş evinden bir bölüm

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 23. Eski bir lamba

Resim 24. Tarla çalışması sırasında yapılan fotoğraflar

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 25. Yegorkino köyünde giyinen milli elbiseler

Resim 26. Ayakkabı yapımında kullanılan tahta ayak modeli

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 27. Nurlat Çuvaş müzesinde bulunan kıyafet

Resim 28. Nurlat Çuvaş müzesinde bulunan elbise

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 29. Desenli Çuvaş örtüleri

Resim 30. Uyav kutlamasına katılan Çuvaşlar

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 31. Çuvaş milli şapkasını giyen kadın

Resim 32. Çuvaş evinden bir bölüm

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 33. Beşik

Resim 34. Çıkık türü

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 35. Çuvaş evinden bir bölüm

Resim 36. Çuvaş kadınları

EK-4. (devam) Fotoğraflar

Resim 37. Aksubay bölgesinin Çuvaşları

EK-5. Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Bu şarkılar bir tek bu köyün folkloruna ait ve başka hiçbir yerde söylenmemektedir.

Šivarni yurri

Yurt, yurt kina utšim, yurt, yurt kina utšim.

Šurhi šulsem šüle ay yulsassın

Yurtassuta kilë, šul pulmë (x2)

Ėšër kana šiyir, vıl'ır, kulır,

Šamrık pušir vatta ay yulsassın

Vılyassın-ta kilë, kilëšmë (x2)

Šinkır kına, šinkır şivsem yuhaš.

Šinkırçı çëppisem şiv işeš.

Šink šinkırçı çëppisem şiv işnë çuh.

Šivri şaşkın unta mën eş pur (x2)

Epërkunta yurı yurlanıšin

Šiçë yutın kunta mën eş pur.

Şur kurnitsa umne şılsa tırır

Mamık kılpaşempe vılyama. (x2)

Vërense yulır-ha šakı yurra,

Šivarni erninçe yurlama. (x2)

Uttaramşı utta çuptasam

Tivir tıklırıkran tuhiççen (x2)

Yurşıma yurlam-şı, kalašam-şı

Šivarni erninçen tuhiççen (x2)

Çiye avri këske, ay tıtma šuk.

Šamrık ėmër irtet çıtma šuk. (x2)

Vıl'ır kina kulır, kuymak šiyër.

Šivarnië ükëkënëš an yultır (x2)

EK-5. (devam) Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Manman sire

Papka sarat' pürt umënçi yïmra,

Yurla-yurla sïnat' sire.

Unpa përlëh hivatïp šak yurra,

Tïvan kilyış-atte-anne.

Mën-ma çiper yalan šak vat yamra?

Eşëllensen-tatah hitre.

Nihšan esir tuhmastïr asïmran,

Tïvan kilyış-atte-anne.

Av, vël vëšet šap-şurï kulyukka

Yamra hışne, şur pürt šine.

Šumra pulmanşın an kürenër-ha

Manman sire, atte-anne.

Yuratnï tusïm man

Un çuh tuhsattïm pohoda

Sapatçë vut tışman.

Ir sunçë šënterme yuta

Yuratnï tusïm man.

İkkëmëş vzvod-hal' man šem'ye

Përle šürep yalan.

Sana kalat' vïl salamne,

Yuratnï tusïm man.

Pohodsençe pur ëmëtsem

Çïnpülçërhät' hışan.

Šavna valli hïvat kürsem,

Yuratnï tusïm man.

San sïnükerçek kës'yereh.

Ep san šinçen manman.

Apla-tak iksëmër përlëh

Yuratnï tusïm man.

EK-5. (devam) Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Hîna keteken yurî

Eple kilter tîvansem eple kilter

Eple yuhîm şıvpa ay hay yuhmarîr

Şinlî urapa pılçîk şıpîsmast’

Şemşe çêlhepe tîvan sivenmest’.

Esir yuhîm şıvpa ay yuhnî pulsân

Kam kileççê kunta ayhay hînana?

Şinlî urapa pılçîk şıpîsmast’

Şemşe çêlhepe tîvan sivenmest’.

Ay hay pîlan îşet pîlan îşet

Mayrakine şıvrân ay hay ilmesêr

Sakîr tur laşa kuler-ha parlâsa

Kuler parlâsa yurlar-ha savînsa.

Kêtreleêr vêt sire, kêtremêr vêt

Şulsem şinçen kuşa ay hay ilmesêr

Sakîr tur laşa kuler-ha parlâsa

Kuler parlâsa yurlar-ha savînsa.

Aslî-yah ta ulîh ay varinçe

Larat’ şurî hurîn sî kay sarîlsa

Yarar kayakne, yarar kayakne kaytîr yavine

Kaytîr yavine pîhtîr çêppine.

Sak tîvansem kunta ay kilsen-te

Kareş pîren çunsem ay hay savînsa

Yarar kayakne, yarar kayakne kaytîr yavine

Kaytîr yavine pîhtîr çêppine.

Atîr tarîn şıva ay çîmari

Sıvlişpa şavrînsa ay hay tuhar-i

Şinlî urapa pılçîk şıpaşmast’

Şemşe çêlhepe tîvan sivênemest’.

Keskeyeh-te kuna, vîrî êmre

Irlîhpa yarar-I ay hay irterse

EK-5. (devam) Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Şinlî urapa pılçık şıpaşmast'
Şemşe çelhepe tıvan sivënment'.

Askere uğurlama

Oh, vëstertëm, vëstertëm te şurî tutra
Oh, vëşe yulçë pazarın uramne.
Oh, şürerem, şürerem tẽ sari hër pe
Oh, tırsa yulçë Yakurkel uramne.
Oh, hurama ta pẽke, ohyes unkî
Oh şinkîrtat' tıtsa ta kulnẽ çuh.
Oh, atte-anne şurçë te aslî şurt
Oh, çun hurlanat tuhsa ta kayna çuh.
Oh, çun hurlanat tuhsa ta kayna çuh
Oh, çun savanat kilse te Kene çuh.
Oh, kayak-hursem vëseşë karte pele
Oh, kayri mala tese te an kalır.
Oh, epir-eh kayaper ta pit ayaka
Oh, kayte layıh tese te an kalır.

Şër şivımsam, Çavaş şër-şivë

Çeçek şine uket-I sıvlım,
Hëvel şışet-I tüpere.
Sana savsa, Tıvan şër-şivım,
Şırançe yurı çerere.
Vırmanë, hirë, yuhanşivë
Mën açaran-şke ilërtet,
Tıvan şër-şiv – Çıvaş şër-şivë –
Şula tuhsan asa kilet.

EK-5. (devam) Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Sana kursa šěn yurĭ hıvĕ,
Sar kayĭk, šĭpĉĭk ta kukkuk.
Šĕr-šivĭmĭr – Čĭvaš šer-šivĕ,
San pek šĕr-šiv mann urĭh suk.

Aknĭ ušĭm

Aknĭ ušĭm ešĕl ay kurĭnsan
Hir urlĭ kašasen hale tĕnĕ pur. (x2)
Šutri mĭšĭr layĭh ay pulassĭn
Emĕr irtteressiye hale mĕnĕ pur. (x2)

Çastuški

Yurlama ta iksĕmĕr
Taşlama ta iksĕmĕr (x2)
Yurlamasan taşlamasan
Ta irtet šamrĭk ĕmĕr (x2)
 Ušĭlakan çüreçine
 Ušari te hupari, ušari te hupari (x2)
 Šamrĭk ĕmĕr ikkĕ kilmest
 Vılyar te kulari (x2)
Tarĭn şıva çĭmar-i
Şıva huhman tarar-i (x2)
At'ĭr pĕrle purĭnsa
Šinna tĕlĕnterer-i (x2)
 Ah temesĕr tĭras mar,
 Šinna maha paras mar.
 Kupĭs sassi iltsessĕn,
 Taşlamasĭr tĭras mar.

EK-5. (devam) Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Kupīsne hitre kalaş',
Hitre çëvëlteteret.
Ėšër, sistër, vıl'ır, kulır
Tenëpek kalatarat'.

İlttın ıtaraymi,
Këmël' şıtaraymi.
Ah pirën tıvansem
Pıhsa ıtaraymi.

Sikër, sikër – şıvılla
Şıv sirpëse tımalla.
Ėšër-şıër, vıl'ır-kulır,
Sın tëlëse tımalla.

Yakurkel uramençe

Yakurkel uramençe
Şurı hurın uset
Çërene şuntarsa
Kukkule avıtaş'.

Ah, tıvanım es mar-I
Atu këli yıs mar-I
Piçetne şavırsa pıhsan
San tıvanıep mar-i.

Utı sulna vıhıtsem
Şırla pišnë vıhıtsem
Maşına pëk kërlese
İtrëş şamrık ëmërsem.

EK-5. (devam) Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Ey, tīvanīm tīvan

Yurītese pušnarīmta

Yurī evēr punčēši

Çuna pīrsa tivtērterēm

Tenney patne šitrēmši.

Huṣsa yurlamanni:

Ey tīvanīm tīvan

Mēnle esē purīnan

Esēr layīh purīnsasīn.

Pire ikē hu tavan.

Taṣītese tīṣharīmta

Taṣī ever tuhrīši

Purte pīhsa savīnčerte

Savīnmallah sikrēmši.

Huṣsa yurlamanni:

Ey tīvanīm tīvan

Mēnle esē purīnan

Esēr layīh purīnsasīn.

Pire ikē hu tavan.

Tīvan tese ay çentēmte

Çiper pīhma pēlitēmši

Pērle larsa yurlanite

Nihšan asran kaytēši.

EK-5. (devam) Yegorkino köyüne özgü şarkılar

Huşsa yurlamanni:

Ey tıvanım tıvan

Mënle esě purınan

Esěr layih purınsasın.

Pire ikě hu tavan.

Savni tese ay kalıram

Çınta savni tuprıťşi

Epin pěrle purınmaşkın

Pirten kına kilěşi.

Ey yaşempe hěrsem

Puşlar pěrle yurlama

Çıvaş yurri yantratır

Atteannesavıntır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : TCYGANOVA, Aleksandra

Uyruğu : Rusya Federasyonu

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Devam Ediyor
Lisans	Kazan Federal Üniversitesi	2016
Lise	MOU SOSH №2	2012

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2019 – devam ediyor	Zoo Digital	Altyazı Çevirmeni
2016-2017	İBM Kazan Avrupa/Asya	Muhasebe Gör.

Yabancı Dil

İngilizce, Rusça, Türkçe

